

ΚΥΠΡΙΑΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

ΕΤΟΣ Α΄

ΑΡ. 6

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΑΝΤ. ΙΝΤΙΑΝΟΥ : Τὰ πεδκά.
ΠΑΥΛΟΥ ΠΕΤΡΟΦΑΝΤΗ : Μιά τραγική
εὐτυχία.
Ε. Π. ΦΑΡΜΑΚΙΔΗ : Ἡ ἐκδήλωση τῆς ἀν-
δρείας τοῦ Διγενῆ.
ΝΙΚΟΥ ΚΡΑΝΙΔΙΩΤΗ : *Ultima Spes*.
ΣΑΒΑ ΧΡΙΣΤΗ : Σαλωμών Παροιμίες, σ' 6-11.
Λ. ΦΙΛΙΠΠΟΥ : Ἡ φυγή τοῦ Ἀρχιεπισκόπου
Χριστοδούλου στήν Ἀλβανία.
ΠΡ. ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ : Τό τραγούδι τῆς
κακῆς 'μάνας.
OSCAR WILDE (μεταφρ. Κ. Κόντη) :
'Ο ἐγώιστῆς γίγαντας.

ΛΕΩΝΙΔΑ ΚΥΡΡΗ : Ὀνειρο ἦτανε.
ΠΕΤΡΟΥ ΤΡΙΦΥΛΛΟΥ : Μέσα στήν κούφην
τῆς ἐλιάς.

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ : Π. ΤΑΛΙΑΔΩΡΟΥ :
«Μεταπολεμική νεότητα». — Κ. ΠΡΟΥΣΗ :
«C. M. Bowra, Homeric Words in Cyprus». —
ΑΝΤ. ΙΝΤΙΑΝΟΥ : «Τό νέο ἔργο τοῦ O' Neill».
— ΜΗΤΣΟΥ ΜΑΡΑΓΚΟΥ : «Τό λαϊκό Γαλ-
λικό μυθιστόρημα». — Γ. ΠΕΤΡΙΤΗ : Sir
Arthurr Wing Pinero». — Τύπος. — Νέα Βιβλία.
— Ἀλληλογραφία.

ΛΕΥΚΟΣΙΑ, ΚΥΠΡΟΣ

1 ΔΕΚΕΒΡΗ, 1934

ΚΥΠΡΙΑΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΜΕΛΕΤΗΣ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗΣ

Τεχνικός Διευθυντής : ΚΩΣΤΑΣ ΠΡΟΥΣΗΣ
Υπεύθυνος Ίδιοκτήτης : Α. Μ. ΑΤΤΑΛΙΔΗΣ
Οικονομικός Διαχειριστής : Γ. ΕΥ. ΓΕΩΡΓΙΑΔΗΣ

Συνδρομή για ένα χρόνο 8 σελίνια.

ΓΡΑΦΕΙΟ : Ὀδὸς Οὐζουνιάν ἀρ. 11.

Τυπογραφείο : "ΝΕΟΣ Κόσμος," Θωμᾶ Γ. Κυριακίδη

ΛΕΥΚΟΣΙΑ - ΚΥΠΡΟΣ

Τὰ ἐπόμενα δύο τεύχη τῶν

"ΚΥΠΡΙΑΚΩΝ ΓΡΑΜΜΑΤΩΝ"

7^ο καὶ 8^ο θὰ κυκλοφορήσουν μαζί σὲ Πανηγυρική Χριστουγεννιάτικα ἔκδοση

Μὲ 64 σελίδες.

Συνεργασία πλουσιωτάτῃ τῶν περισσοτέρων Κυπρίων λογοτεχνῶν : νέα διηγήματα, ποιήματα, μελέτες καὶ κριτικές.

Τὰ **Χριστουγεννιάτικα**

"ΚΥΠΡΙΑΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ"

θὰ εἶναι μοναδικὰ σ' ἐμφάνιση καὶ σὲ περιεχόμενο.

Κυπριακὰ Γράμματα

ΤΕΤΟΣ Α'

ΛΕΥΚΟΣΙΑ (ΚΥΠΡΟΣ), 1 ΔΕΚΕΒΡΗ 1934

ΑΡ. 6

ΤΑ ΠΕΥΚΑ *

Οὐλύμπου τις βουνοπλαγιές
Ποκοῦργοι ἐπέσαν καὶ ληστές
τῶ ὄπλα, τσεκούρια καὶ σβανάδες,
Ποῦ μὲν τὰ πεῦκα τὸν καῦμό
Ποῦ μυρολόϊ καὶ βαχό
Ποῦ ἄλλως λυσίκομες Κεράδες !

μοῖρα τὸνα τ' ἀλλουνοῦ
Ποτᾶζει κι ὄλου τοῦ κορμιοῦ
Ποῦ μέλη σύρριζα ταράζουν,
Ποῦ ἄλλο κάθε χτύπημα τριγμός,
Ποῦ ἄλλο θρήνος κι ὄδυρμός
Ποῦ ἄλλο μάταια βοήθεια κρᾶζουν·
Ποῦ εἶναι ὡς μοσχάρια ἐκεῖ δετὰ
Ποῦ ἄλλο ξαπολνᾶν μουγγανητὰ
Ποῦ ἄλλο κρόσσυρτα κι ἀπελπισμένα·
Ποῦ ἄλλο χᾶχ ! τί κακό νὰ μὴ μποροῦν
Ποῦ ἄλλο τρέξουνε καὶ νὰ σωθοῦν,
Ποῦ ἄλλο χᾶχ ! τί κακό νᾶν καρφωμένα.
Ποῦ ἄλλο μέσα στ' ἀναφυλλητὰ
Ποῦ ἄλλο αἰνούνε παρακαλητὰ
Ποῦ ἄλλο οὐρανός νὰ συννεφιάσει
Ποῦ ἄλλο ἀστροπελέκια νὰ χυθοῦν
Ποῦ ἄλλο πολεμῶντας νὰ χαθοῦν
Ποῦ ἄλλο τάντικρο κι αὐτὰ στὴν πλάση!

Ποῦ ἄλλο αἶνε καὶ λέν καὶ τραγουδᾶν
Ποῦ ἄλλο ξερβά στριφογυρνᾶν
Ποῦ ἄλλο ἀγέρι τοὺς κρατάει τὸ ἴσο·
Ποῦ ἄλλο ἀναθυμοῦνται τις παλιές

Τις νύχτες, ποὺ στίς σιγαλιές
Ποῦ Πῖναν τὸ φῶς τὸ φεγγαρίσο·
Καὶ τις δροσόλουστες αὐγές
Ποῦ ἐλοῦνανε, πῶς σὲ πηγές
Τὴν κεφαλὴ τὰ περιστέρια,
Καὶ τις πυκνόθωρες ὄσκιές
Π' ἄπλωθαν σὰ βαθιές σπηλιές
Τὰ καψερὰ τὰ μεσημέρια·
Καὶ τὰ ποθόλαλα πουλιὰ
Ποῦ σκάρωναν μὲ τὴ λαλιὰ
Κάθε φορά καὶ νέα τραγούδια,
Τὰ βαθυπράσινα χαλιὰ
Ποῦ κράταγαν στὴν ἀγκαλιὰ
Δροσὰ, πολύχρωμα λουλούδια·
Τὸ πρωτοβρόχι τὸ θερμὸ
Ποῦ ἐλαχταροῦσαν μὲ καῦμό
Κι ἄβαθη ἐντὸς τοὺς νοσταλγία,
Καὶ τὰ λουσμμένα τὰ κλαδιὰ
Ποῦ ἀνάδιναν μιὰ μυρουδιά
Σὰ νᾶτανε Θεοῦ εὐλογία!
Στὴν ἑναστρη τὴ σκοτεινιά
Τὴ Νύχτα, ποὺ μὲ τὰ μαλλιὰ
Λυτὰ στὰ φυλλωμένα στήθια
Ἐγερνε, κι δλα ταιριαστὰ
Τὴ λίκνιζαν νανουριστὰ
Κ' εἶτε τῆς λέγαν παραμῦθια·
Καὶ τις γιορτές ποὺ μὲ κριτὴ
Τὸ Γῆλιο ἐσέρνονταν συρτοὶ
Στίς αὔρες ἀπὸ παλληκάρια
Ποῦ ἐπαίρονταν γιὰ τὴ θωριά
Τὴ λυγερὴ κορμοστασιά

* Στὸ μεγάλο πόλεμο κόπηκαν σὲ πολλές χώρες, γιὰ τις ἀνάγκες τῶν στρατευμάτων, πολλὰ πεῦκα ἀπὸ πλαγιές
τῶν ὄρων, ποὺ σήμερα στέκουν σὰν ξυρισμένα κεφάλια. Τὸ τραγούδι αὐτὸ λέει τὸν καῦμό τῶν δασῶν γιὰ τὴν τέτοια πράξη.

ΚΥΠΡΙΑΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΜΕΛΕΤΗΣ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗΣ

Τεχνικός Διευθυντής: ΚΩΣΤΑΣ ΠΡΟΥΣΗΣ

Υπεύθυνος Ίδιοκτήτης: Α. Μ. ΑΤΤΑΛΙΔΗΣ

Οικονομικός Διαχειριστής: Γ. ΕΥ. ΓΕΩΡΓΙΑΔΗΣ

Συνδρομή για ένα χρόνο 8 σελίνια.

ΓΡΑΦΕΙΟ: Ὀδὸς Οὐζουνιάν ἀρ. 11.

Τυπογραφεῖο: "ΝΕΟΣ Κόσμος," Θωμᾶ Γ. Κυριακίδη

ΛΕΥΚΟΣΙΑ - ΚΥΠΡΟΣ

Τὰ ἐπόμενα δύο τεύχη τῶν

"ΚΥΠΡΙΑΚΩΝ ΓΡΑΜΜΑΤΩΝ"

7^ο καὶ 8^ο θὰ κυκλοφορήσουν μαζί σὲ Πανηγυρική Χριστουγεννιάτικα ἔκδοση

Μὲ 64 σελίδες.

Συνεργασία πλουσιωτάτη τῶν περισσοτέρων Κυπρίων λογοτεχνῶν: νέα διηγήματα, ποιήματα, μελέτες καὶ κριτικές.

Τὰ **Χριστουγεννιάτικα**

"ΚΥΠΡΙΑΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ"

θὰ εἶναι μοναδικὰ σ' ἐμφάνιση καὶ σὲ περιεχόμενο.

Χυπριακὰ Γράμματα

ΕΤΟΣ Α'

ΛΕΥΚΟΣΙΑ (ΚΥΠΡΟΣ), 1 ΔΕΚΕΜΒΗ 1934

ΑΡ. 6

ΤΑ ΠΕΥΚΑ *

Ο Ὀλύμπου τις βουνοπλαγιές
Προκοῦργοι ἐπέσαν καὶ ληστές
Ὀπλὰ, τσεκούρια καὶ σβανάδες.
Ὑπνοῦν τὰ πεῦκα τὸν καῦμό
Μυρολόϊ καὶ βαχὸ
Ὡς λυσίκομες Κεράδες!

Μοίρα τὸνα τ' ἀλλουνοῦ
Πιττάζει κι ὄλου τοῦ κορμιοῦ
Μέλη σύρριζα τaráζουν,
Ὅ καθε χτύπημα τριγμός,
Ὀϊούσμα, θρήνος κι ὄδυρμός
Κι μάταια βοήθεια κράζουν·
Ὅ εἶναι ὡς μοσχάρια ἐκεῖ δετὰ
Ὀὐ ξαπολνᾶν μουγγανητὰ
Κακρόσυρτα κι ἀπελπισμένα·
Ὅ ἄχ! τί κακό νὰ μὴ μποροῦν
Ὅ τρέξουνε καὶ νὰ σωθοῦν,
Ὅ ἄχ! τί κακό νᾶν καρφωμένα.
Ὅ καὶ μέσα στ' ἀναφυλλητὰ
Ὅ ναίνουνε παρακαλητὰ
Ὅ ὁ οὐρανός νὰ συννεφιάσει
Ὅ ἀστροπελέκια νὰ χυθοῦν
Ὅ καὶ πολεμώντας νὰ χαθοῦν
Ὅ πτάντικρου κι αὐτὰ στὴν πλάση!

Ὅ λαῖνε καὶ λέν καὶ τραγουδᾶν
Ὅ ξερά, ζερβὰ στριφογυρνᾶν
Ὅ ὄγέρι τοὺς κρατάει τὸ ἴσο·
Ὅ ἀναθυμοῦνται τις παλιές

Τις νύχτες, πού στίς σιγαλιές
Πίναν τὸ φῶς τὸ φεγγαρίσο·
Καὶ τις δροσόλουστες αὐγές
Ποῦ ἐλούνανε, πῶς σέ πηγές
Τὴν κεφαλὴ τὰ περιστέρια,
Καὶ τις πυκνόθωρες ὀσκιές
Π' ἀπλώθαν σὰ βαθιές σπηλιές
Τὰ καψερά τὰ μεσημέρια·
Καὶ τὰ ποθόλαλα πουλιά
Ποῦ σκάρωναν μὲ τὴ λαλιά
Κάθε φορὰ καὶ νέα τραγουδία,
Τὰ βαθυπράσινα χαλιά
Ποῦ κράταγαν στὴν ἀγκαλιά
Δροσά, πολύχρωμα λουλούδια·
Τὸ πρωτοβρόχι τὸ θερμὸ
Ποῦ ἐλαχταροῦσαν μὲ καῦμό
Κι ἄβαθη ἐντὸς τους νοσταλγία,
Καὶ τὰ λουσμένα τὰ κλαδιά
Ποῦ ἀνάδιναν μιὰ μυρουδιά
Σὰ νᾶτανε Θεοῦ εὐλογία!
Στὴν ἑναστρη τὴ σκοτεινιά
Τὴ Νύχτα, πού με τὰ μαλλιά
Λυτὰ στὰ φυλλωμένα στήθια
Ἐγερνε, κιδλα ταιριαστὰ
Τὴ λίκνιζαν νανουριστὰ
Κ' εἶτε τῆς λέγαν παραμύθια·
Καὶ τις γιορτές πού μὲ κριτὴ
Τὸ Γῆλιο ἐσέρνονταν συρτοῖ
Στίς αὔρες ἀπὸ παλληκάρια
Ποῦ ἐπαίρονταν γιὰ τὴ θωριά
Τὴ λυγερὴ κορμοστασιά

* Στὸ μεγάλο πόλεμο κόπηκαν σὲ πολλὲς χώρες, γιὰ τίς ἀνάγκες τῶν στρατευμάτων, πολλὰ πεῦκα ἀπὸ πλαγιές
ὄρων, πού σήμερα στέκουν σάν ξυρισμένα κεφάλια. Τὸ τραγοῦδι αὐτὸ λέει τὸν καῦμό τῶν δασῶν γιὰ τὴν τέτοια πράξη.

Σφιχτή μιὰ μέση ἀπὸ ζωνάρια·
 Τὸ ξύπνημα τὸ θαρρετὸ
 Ὑστερα ἀπὸ φυσσομανητὸ
 Ποῦ τὰ στοιχεῖα ὡς λύκοι οὐρλιάζαν
 Γερα τὰ πάντα, τὴν καρδιά,
 Ρίζα, κορμὸ καὶ τὰ κλαδιά
 Βρίσκαν καὶ κρυφαναγαλιάζαν.

Στ' Ὀλύμπου τὶς βουνοπλαγιές
 Κακοῦργοι ἐπέσαν καὶ ληστὲς
 Μ' ὄπλα τσεκούρια καὶ σβανάδες,
 Λύνουν τὰ πεδκα τὸν καῦμό
 Σὲ μυρολόι καὶ βαχὸ
 Καθῶς λυσίκομες Κεράδες!

1931.

ANT. ΙΝΤΙΑΝΟΣ

ΜΙΑ ΤΡΑΓΙΚΗ ΕΥΤΥΧΙΑ

Πατοῦσε τὸ πόδι τῆς στὸ πρῶτο σκαλί τῆς ξυλένιας σκάλας τῆς αὐλῆς π' ἀνέβαζε στ' ἀνώγι. Στὸ πάτημα ἢ σκάλα, σάπια, ξεκάρφωτη ποῦ καὶ ποῦ, καὶ γερμένη στῆ μιὰ μεριά σὰ μιὰ στραβόμεση κυροῦλα ποῦ «μόλις καὶ μετὰ βίας» βασιέται στὰ γόνατα τῆς, στέναζε ἀπ' τὸν πόνο ποῦ αἰσθανόταν κάτω ἀπ' τὸ βάρος τοῦ ποδίου ποῦ μ' ἀσπλαχνίσα καὶ τόσο ἀνελεήμονα τῆς ἔλυωνε τὰ κόκκαλα. Ἀνέβηκε ἀκόμα ἓνα σκαλί καὶ τώρα ἢ σκάλα γρύλλισε σάν ἓνας χοῖρος ποῦ κρατώντας τὴ μούρη του ἀνάμεσα στὰ κάγκελλα τῆς γυροφράγμενης περιοχῆς του, πολεμάει νὰ χυθεῖ ὄξω καὶ νὰ λευτερωθεῖ ἀπ' τὸ βάσανο τοῦ περιορισμοῦ του. Μιὰ φουντουμένη γιασεμιά φορτωμένη ἄσπρα καὶ μυρωδάτα λούλουδα ἀνέβαινε ὡς τὴ σκεπὴ τῆς σκάλας κι ἀπὸ ἐκεῖ κρεμμόταν ὡς κάτω πολὺ ποθεινῆ, σὰ νᾶθελε νὰ φτάσει στὴ ρίζα τοῦ κορμοῦ τῆς, νὰ γλυστρήσει ἀπάνω του καὶ νὰ τυλιχτεῖ γύρω του καὶ νὰ χαρεῖ τὴν ἡδονὴ ἑνὸς βαθιοῦ καὶ ἀτέλειωτου αὐτοερωτισμοῦ. Μιὰ μπουκαβίλια παρεκεῖ, μὲ τὰ παχειὰ, τὰ χυμώδη καὶ σαρκώδη φύλλα τῆς, ξεπετοῦσε σὰ σαγιτίτες τοὺς ἀδρούς κι ἀνθοφλογισμένους τῆς κλώνους σὲ μιὰ ἔντονη προσπάθεια ν' ἀγγίξει τὴ γιασεμιά καὶ νὰ σμίξει μαζί τῆς. Μερικοὶ κλώνοι στὴν ὀρμὴ τοὺς φάνταζαν σάν τὶς ἐξογκωμένες φλέβες τοῦ λαίμου ἑνὸς ποῦ ὀρμάει νὰ βγεῖ τὸν πιὸ ψηλὸ φωνητικὸ τόνο ἢ ἑνὸς ἀθλητῆ ποῦ

τεντώνει κάθε ἰστό τοῦ κορμοῦ του σὰ ζυγώνει τρέχοντας στὸ τέρμα. Οἱ μέλισσες κυκλόφερναν ἀπάνωθε ἀπ' τοὺς ἴδιους δροσεροὺς καὶ λαγνόχειλους ἀνθούς, μεθυσμένες ἀπ' τὸ εὐωδερὸ μεθύσι καὶ σὲ μιὰ περιστροφικὴ δίνη βόμβιζαν σάν τοὺς Μεχλεβί Δερβίσηδες στὸν ἦχο τοῦ μυστικιστικοῦ τοῦ αὐλοῦ. Ἕνας περισσότερος βγαίνοντας ἀπ' τὴ θυρίτσα τῆς φωλιάς του, βαλμένης κάτω ἀπὸνα πυκνόφυλλο κ' ἴσκερὸ θόλο, ἄνοιξε τὰ χρυσὰ στρογγυλὸ-θώρα μάτια του κι ἀφοῦ τὴν κοίταξε πρῶτα μὲ τὸνα κ' ὕστερα μὲ τᾶλλο μάτι, σὰ νᾶταν μοναχὰ ἔτσι ποῦ θὰ μποροῦσε νὰ σχηματιστεῖ σωστό κι ἀλάκερο τὸ εἶδωλο τῆς στ' ὀπτικό του νεῦρο, ἄρχισε ν' ἀσκώνει τὸ στήθο του καὶ νὰ γρούζει μὲ τὴν ἴδια διάθεση τοῦ γιομίζει μέλι τὸ στόμα τοῦ ἐρωμένου σάν πηγαίνει μελετώντας τὰ θελκτικὰ καὶ λυγερόχαρα κάλλη τῆς καλῆς του. Τὰ λειριὰ τῶν πουλερικῶν φάνταζαν τόσο κόκκινα σάν νὰ ὑπόφεραν ἀπὸ συμφορῆση, λεία καὶ πολὺ στιλπνά. Κατὰ φύλλα τῶν δέντρων πνιγμένα ἀπὸ ὕγεια καὶ χαρὰ πρόσμεναν ἀκίνητα σὲ στρατιῶτες σὲ μιὰ παράταξη νὰ τὰ ἐπιθεωρήσει κάποιος ἑνδοξος βασιλιάς ἢ στρατάρχης. Μιὰ δέσμη ἀπὸ φῶς, σὲ μιὰ δέσμη ἀπὸ μετὰξι τυλιγμένο, σὰ ἓνα βόστρυχο, ἔπεφτε διασχίζοντας τὸ φύλλωμα ἑνὸς δέντρου ἀπάνω στὸν τρυφὸ τοῦ χο τῆς σκάλας καὶ σκορποῦσε σάν φούντα στὴν ἄκρια μιᾶς χρυσοῦσαν.

πλεξούδας. Και τὰ στρουθιά πιπίζοντας τρελλά και τραβηγμένα σαν από μαγνήτη τὸνα ξοπίσω στᾶλλο ἀνεβοκατέβαιναν στὰ κλωνιά και σχηματίζαν ἔτσι μιὰν ἑλλειπτική κυκλική κλίμακα. Ὁ Ἰακώβ μπορεῖ και νὰ μὴν εἶχε δεῖ στὸν ὕπνο του μιὰν τόσο χαριτόβρυτη κ' αἰθέρια κλίμακα. Μερικὰ κάπου και κάποτε ξέφευγαν ἀπ' τὴ γραμῆ τους, πατούσανε στὸ χῶμα, προχωρούσανε λιγάκι μὲ χορεφτὸ περπάτημα και σὲ μιὰ λεκάνη ἀπὸ φρέσκο κι ἀφρούγιο χῶμα καθόντουσαν και μὲ τὸ κούνημα τῶν φτερῶν τους ἐδῶ κ' ἐκεῖ ἔδειχταν πῶς καίγονταν νὰ ξανοιχτοῦνε σὲ κολύπημα.

Τώρα ἐγειρε τὸ κεφάλι της στὸ ζερβὶ της χέρι, πού ἦταν κρατημένο και τενωμένο στὰ κάγκελλα τῆς σκάλας, και κλείνοντας τὰ μάτια κρατήθηκε ἔτσι βουβὴ κι ἀκίνητη γιὰ δυὸ τρία λεπτά. Κατόπι ἀνοίγοντας τα κοίταξε κατὰ τὸν τοῖχο. Ἐκεῖ φαινόντουσαν ἀκόμη σκαλισμένα τὰ πρόσωπα τῶν φανταστικῶν μαθητριῶν, πού ὄντας μικρούλα τις χάραζε πιζίζοντας τὴ «δασκάλα». Κάτω ἀπὸ μιὰ ἦτανε τὰ γράμματα *Πολ* — ἡ Πολυξένη. Κάτω ἀπ' τὴν ἄλλη *Στελ* — ἦτανε ἡ Στέλλα. Κι ὄλων οἱ μορφές φαγωμένες και βουλωμένες ἀπ' τὰ χτυπήματα τῆς βέργας πού χρησιμοποιοῦσε, ὄντας τιμωροῦσε τις τρέλλες κι ἀταξίες τους δίνοντάς τους «τεσσαράκοντα παρὰ μία». Ἀπὸ τότε, σὲ μιὰ πολὺ τρυφερὴ ἡλικία, πριχοῦ ἀκόμη φτάσει στὴν τρίτη τάξη τοῦ δημοτικοῦ, χρονολογεῖται ὁ πόθος, ἡ μανία πού τὴ δυνάστευε νὰ γίνεῖ σὰ θὰ μεγάλωνε κι αὐτὴ δασκάλα. Μαζὶ μὲ τις φανταστικὲς αὐτὲς μαθήτριες περνοῦσε ὦρες κι ὦρες τὰ δειλινὰ, τις Κυριακὲς και κάθε σκόλη μιλώντας, συζητώντας και διδάσκοντας. Σ' αὐτὲς ἐπαναλάβαινε τὰ μαθήματά της κι ἀπάνω τους ἐφάρμοζε μὲ μιὰν ἀύστηρότητα, πού ξεσήκωνε ἀπ' τὴν παράδοση, τις παιδαγωγικὲς της ἀντιλήψεις:

«Αἱ χεῖρες συμπεπλεγμένα». Καμιὰ κίνηση, καμιὰ ἀπόκριση κι οὔτε τὸ σούρσιμο ἐκεῖνο τῶν ποδιῶν στὸ ὑπο-

πόδιο τῶν θρανίων πού τὸ κάθε παιδί στὴν τάξη της ξιπασμένο ἀπ' τὴ διαταγὴ προσπαθοῦσε γοργὰ και μὲ μιὰς νὰ ταχτοποιηθεῖ και νὰ δέσει τὰ χέρια του παίρνοντας μιὰ στάση ἀγίου. Και νὰ τὸ ξύλισμα στὴν ἡμερησία διάταξη.

«Ἀναιδεῖς! Θὰ σὰς τιμωρῆσω ὄλες μὲ νηστεία. Καμιὰ ἀπὸ σὰς δὲ θὰ πάει σπιτί της τὸ μεσημέρι νὰ φάει και θὰ μοῦ ἀντιγράψετε ἀπὸ δυὸ σελίδες.

«Σιωπὴ!

«Ἐλα ἄστε τώρα τὰ ψεύτικα κλαμούρια και τις ἀηδίες.

«Παλιοκόριτσα!

«Ἐσὺ, Πολυξένη, δὲν θὰ εἶσαι δεχτὴ στὴν παράδοση, πρὶν φέρεις ἐδῶ τὸν πατέρα σου ἢ τὸν κηδεμόνα σου!»

Ἀναστέναξε βαθεῖα. Εἶχε περάσει ἔκτοτε τόσος καιρὸς, κι ἀνέβηκε ἀκόμη ἓνα σκαλί. Θυμήθηκε τὰ μαθητικά της χρόνια ἀπὸ τὴ μιὰ στὴν ἄλλη τάξη ἴσαμε τὴν τελευταία πού εἶχε πάρει τὸ διδασκαλικὸ της δίπλωμα — τὴν ἐκπλήρωση τῶν ὄνειρων και τῶν πόθων της. Ξεχώριζαν στὸ μυαλὸ της μέσα, τὸνα κατόπι στᾶλλο, σαν τὰ φύλλα ἑνὸς ἀδρουῦ και δροσερότατου ρόδου: οἰέξετάσεις, ὁ Δεσπότης κι αὐτὴ μ' ὀλάνοιχτα μαλλιά σγουρὰ και δροσόβολα σὰ σέλινα δεμένα πίσω μὲ μιὰ πλατιά κόκκινη κορδέλα. Πρῶτη στὴν πρώτη σειρά, γιστὶ ἦτανε κ' ἡ πρώτη στὴν τάξη. Θυμόταν μιὰ ἐρώτηση τοῦ Δεσπότη:

«Ποῖα ὑπῆρξεν ἡ σύζυγος τοῦ Αὐτοκράτορος Ἰουστινιανοῦ; Ποῖα θὰ ἤμπορέση νὰ ἀπαντήσῃ αὐτὴν τὴν ἐρώτησιν;»

Ἡ φωνὴ τῆς Διευθυντρίας, πού ξεροκατάπτε στενοχωρημένη μήπως και κανένα ἀπὸ τὰ παιδιὰ δὲ θὰ μπορούσε ν' ἀπαντήσῃ, βγήκε ἀπ' τὸ στόμα της συρτὴ και συλλαβιστὴ κι ἄφηνε μιὰ ἐντύπωση πὼς οὔτε ἡ ἴδια δὲν ἦτανε σὲ θέση ν' ἀπαντήσῃ και πὼς ζητοῦσε καιρὸ νὰ σκεφτεῖ. Τὴν ἐπανάλαβε μηχανικά:

— Ποῖα ὑπῆρξεν... Ἐσὺ Θεο-ο-δώ-ρα, παι-δί-μου.

Πετάχτηκε στὰ πόδια της ὄρθια καὶ κοιτάζοντας τὴν κατάματα ἄρχισε:

«Ἡ σύζυγος τοῦ Αὐτοκράτορος Ἰουστινιανοῦ ὠνομάζετο — ὠνομάζετο...

«Ἐμπρὸς, παιδί μου, Θεοδώρα..» ξα-νάειπε ἡ Διευθύντρια.

Κ' ἐκείνη:

«Χμ...χμ...» μὲ μιά δύσκολη ἐκπνοή «ὠνομάζετο» καὶ κούνησε τὸ κεφάλι της μ' ἓνα ἐλαφρὸ τιναγμὸ. Πιάστηκε καλά καὶ σφιχτὰ στὴν ἄκρια τοῦ βᾶθρου, σταμάτησε λιγάκι, πήρε ξανά φόρα γιὰ νὰ μιλήσει, κοίταξε μιά τὴ δασκάλα ἐκλιπαρώντας τὴ βοήθεια της καὶ κατόπι τὸ Δεσπότη, πού μ' ἓνα ἐπιπόλαιο χαμόγελο τύλιγε τὶς ἄκριες τῆς μακρᾶς του γενειάδας, πονηρὸ δείγμα τῆς πολυξεριάς καὶ τῆς σοφίας του κ' ἐκεῖ πού νόμιζε κανεὶς πὼς θὰ κοκκάλιαζε καὶ θὰ ξεσποῦσε σὲ κλάμα ξάφνου ξέσκασε—

Θεοδώρα!

«Μπράβο, μπράβο,» ἀκούστηκε σ' ὄλη τὴν αἴθουσα μ' ἓνα σούρσιμο ποδιῶν, θρόισμα φουστανιῶν, τρίξιμο καρκελῶν κ' ἓνα σιγοψιθυρισμένο, συχισμένο κουβεντολόημα.

Ἀναπολώντας μὴν τόσο συγκινητικὴ σελίδα τῆς ζωῆς της δὲν μπορούσε παρὰ νὰ πλημμυρίσει ἀπὸ ἐνθουσιασμὸ καὶ ἀγαλλίαση, ἀνάλογο βέβαια μὲ τὴ χρονικὴ ἀπόσταση πού τὴ χώριζε ἀπὸ τὸν τότε καιρὸ, μὲ τὶς περιστάσεις της καὶ τὸ φυσικὸ φόντο πού παρουσίαζε ἡ ἀνοιξιὰτικὴ ἐκείνη μέρα. Θέλησε γιὰ μιά στιγμή νὰ κινηθεῖ καὶ ν' ἀνέβει γοργὰ καὶ πηδηχτὰ δυό—δυὸ τὰ σκαλιά τῆς σκάλας. «Τὸν μὲν πνεῦμα πρόθυμον ἄλλ' ἢ σὰρξ ἀσθενής.» Στὴν πρώτη της ἀπόπειρα ἓνας σουγλερός πόνος στὸ γόνατο τὴν ἀνάγκασε νὰ σταματήσει, νὰ φωνάξει καὶ νὰ σφίξει τὴν ἐπιγονατίδα ὅσο δυνατόν μπορούσε. Μαζὶ μὲ τὴν κραυγὴ τῆς ἔσμιξε κ' ἡ διαμαρτυρία τῆς σκάλας πού σκλήρισε κ' ἔτριξε.

Προχώρησε ἀργὰ κι ἄχαμνὰ στὸ ἐπόμενο σκαλί. Γύρισε τὰ νῶτα της στὸν τοῖχο. Σταύρωσε τὰ χέρια της καὶ

σφίγγοντας τὸ ξύλο πού ἔνωνε τὰ κάγκελλα ἀπὸ κάτω ὡς πάνω, κοίταξε ἀφαιρεμένη τὰ δέντρα μὲ δυὸ μάτια ὀλάνυχτα, πῶς πολὺ σὰ γουρλωμένα, καὶ καθόλα γερά πού κάποτε ἀνοιγοκλείνανε ἀπότομα, γιὰτὶ δὲν μπορούσαν νὰ χωρέσουν τὸ ἄφθονο καὶ δυνατό φῶς πού ὀρμοῦσε νὰ διαπεράσει τὶς κόρες των. Μιά λυποθυμία ματιῶν! Συνέφερε καὶ κοίταξε μ' ἀπορία, σὰ νᾶ-νανε ἀπὸνα θάμα κείνη ἀκριβῶς τὴ στιγμή πού ξεπρόβαλλε μπροστὰ της, ἓνα βαρυφορτωμένο μὲ λευκά λουλούδια δέντρο—καὶ τί δέντρο!—μιά μοσκοβολημένη λεμονιά. Μιά λεμονιά στὴν αὐλὴ τους, πού μιά κ' ἦτανε βλαστημένη στὴν αὐλὴ τους δὲν μπορούσε παρὰ νὰ ναι δική τους. Φανέρωσε τὴν ἀπορία της μὲ μὴν ἀπότομη προεξοχὴ τοῦ κά-θη χειλιοῦ της πού ὑποχώρησε στὴ θέση του ἓνα μὲ τὴν ἀργόρυθμη περισυλλογὴ τῆς σκέψης της καὶ τὴν κατάνοση τοῦ μυστήριου! Οἱ λειμονανθοὶ—οἱ λειμονανθοὶ. Μερικοὶ ἀκόμη ἀνάτοιχοι, πάναγνοι, παρθένοι κι ἄλλοι ἀκρόνοιχοι σὰ χαμόγελο παιδιῶν κι ἄλλοι ὀλάνοιχοι σὰν ποτηράκια λικεριῶν. Ἀπὸ λειμονανθοὺς πλέκονται τὰ στέφανα τοῦ γάμου κ' οἱ νυφικὲς γκιρλάντες. Τὰ μάτια της γιόμισαν ἀπὸ μιά στεγνὴ νοσταλγία.

Πόσες φορές δὲν πόθησε νὰ χαρεῖ κι αὐτὴ τὴ χαρὰ τοῦ δεσμοῦ μ' ἓναν ἄντρα πού θὰ τὴ χάδευε καὶ θὰ τὴν ἀγαποῦσε καὶ θὰ τὴν προστάτευε. Ναι θὰ τὴν προστάτευε πρὸ πάντων!

Μὲ τὰ πρῶτα χρήματα πού οἰκονόμισε ἀπὸ τὸ ἐπάγγελμά της εἶχε ἀρχίσει νὰ παραγγέλνει τὸ ἓνα, νὰ παραγγέλνει τὸ ἄλλο... «Ἐν' ἀρμάρι μὲ καθρέφτη ἀπὸ τὸ μέτωπο ἴσαμε τὰ πόδια, μιζοτὲ πού ἦτανε ἡ τελευταία λέξη τοῦ τότε συρμοῦ, μ' ἓνα κλαδί τριγωνωτὸ, σκαλισμένο μὲ λουλούδια καὶ δυὸ μεγάλα πουλιά βαλμένα δεξιά καὶ ζερβά του στὶς ἄκριες τῆς πρόσοψης. Μὲ τρία χωρίσματα: τῶνα γιὰ νὰ κρεμμάζονται τὰ φορέματα, τᾶλλο γιὰ νὰ φυλάγονται τὰ καπέλλα καὶ τᾶλλο μὲ τέσσερα ράφια γιὰ τὰ πλεχτὰ παπλώ-

ματα, τὰ σεντόνια καί τ' άσπρόρουχα. Θυμόταν άκόμα καθαρά τή μέρα π' άνοιζανε όρθάνοιχτες οί πόρτες γιά νά τό δεχτούν. Τό έμπα κ' έβγα, τήν άυπομονησία της περιμένοντας το καθώς καί τήν έπιθυμία νά τό δει όλη ή γειτονιά σάν τ' όφερναν σιγά καί μέ προσοχή, σά νάτανε λιτανεία κάποιου θαυματουργού είκονίσματος. Κ' οί φωνές τοῦ μάστορη κ' οί όδηγίες στους καλφάδες πού σάν προχωρούσαν ξεσήκωσαν τή γειτονιά καί πέτυχαν νά έκπληρώσουν ό,τι πεθυμούσε... "Ήτανε τό πρώτο βήμα πού όδήγαε στην άποκατάσταση της— στην ευτυχία! Τόχε στήσει σ' ένα δωμάτιο στό κατώγι κατάντικρου στό παραθύρι τοῦ δρόμου γιά νά τό β' έπουν οί περαστικοί καί νά στέκουν νά τό καμαρώνουν. Τό πρόσεχε σάν τά δυό της μάτια καί καθημερινά τό ξεσκόνιζε καί τό σφόγγιζε όπως έπλενε καί σφόγγιζε κάθε πρωί τό πρόσωπό της. Κατόπι είχε παραγγείλει δυό πολυθρόνες ντυμένες μέ βελούδο κόκκινο γιά τό σαλόνι καί... καί... Μά θλιβόταν κατάκαρδα γιατί δέν είχε άποφασίσει νά πάρει τόν ένα ή τόν άλλο, πού έτυχε νά της προτεινουν κι άς δέν ητανε άνθρωποι μέ πολλά γράμματα. Σήμερα ό ένας ητανε μεγαλέμπορος, μέ περιουσία κ' ύπόληψη, έπίτροπος της έκκλησίας στην ένορία του, πού είχε γιά τόν έαυτό του καί τους δικούς του ένα στασιδι κοντά στό παγκάρι, τήν πιό περίβλεπτη κι όξιοζήλεφτη θέση σέ μιάν έκκλησιάν, καί κοσμητόρα στην λέσχη του... Κι ό άλλος καλοδουλευτής, νοικοκύρης, πού ξαίρει νά έργάζεται σά σκυλλι όλη τή βδομάδα, άπό τό ξέφωτο της Δευτέρας ίσαμε τά μεσάνυχτα τοῦ Σαββατόβραδου, νά φροντίζει στην έποχή νά γοιμίσει τό κελλάρι του άπό έλιές, λάδι, τυρί καί νά παζαρέψει έξυπνα, προτιμώντας πάντα νά γελάσει τόν άλλο παρά νά γελαστει ό ίδιος, τά ψώνια τοῦ σπιτιοῦ του. Καλοθρεμένος, μέ δυό μάγουλα πού πήγαιναν νά έκραγούν, κάθε Κυριακή ταχτικός στην έκκλησιά του μέ τήν καλή του φορεσιά, τά καλοβουρτισμένα, βιδελένια

παπούτσια του καί τή χρυσή του καδένα άπό τή μιá στην άλλη τσέπη τοῦ γελέκου του μ' ένα στή μέση κρεμασμένο μεγάλο χρυσό Τούρκικο νόμισμα. Μήπως δέν της εΐχανε παρουσιαστει ευκαιρίες όπως καί σέ τόσες άλλες πού καλοπαντρευτήκανε κι άποκατασταήκανε; Δέν εΐναι καμιά γυναίκα πού δέν της έτυχαν καί μιá καί δυό καί περισσότερες «τύχες». Μονάχα κάποια μικροεμπόδια, άσήμαντα κι άνόητα, ματαιώνουν πολλές φορές τά πιό μεγάλα καί πραγματοποιήσιμα σχέδια της ζωής τών ανθρώπων. Τά πάντα εΐναι μιá ευκαιρία στην ζωή· φτάνει κανείς νά μπορει καί νά ξαίρει νά τήν έπωφεληθει!...

"Ένα γερό τρίξιμο της σκάλας τήν έσπρωξε νά ξυπνήσει. "Ήτανε όπως ή φωνή τοῦ άξιωματικοῦ πού ξαφνιάζει τόν κοιμισμένο φρουρό καί πού πέφτει σάν ένα ράντισμα κατάμουτρα άπό κρύο νερό! Μ' ένα κίνημα τοῦ χεριοῦ της, πού τόφερε κατόπι στό πρόσωπο της καί σκούπισε πρώτα τόνα της μάγουλο κ' ύστερα τό άλλο, άποδιώχνοντας άπ' τό νοῦ της τέτιες θλιβερές σκέψεις, προχώρησε σ' ένα σκαλι πιό άπάνω. Φαινόταν τώρα σά μιá αΐθρια μέρα μ' ένα άχτιδόβολο γέλιο— τόν ήλιο πού προβάλλει όλόβολος άνάμεσα άπ' τά διαλυμένα νέφη ύστερα άπό τή νεροποντή μιá μέρα τοῦ Φλεβάρη. Συλλογίστηκε τήν ήμερη ζωή πού ζούσε μαζί μέ τή γριά μητέρα της, χωρίς τις οικογενειακές στενοχώριες καί φροντίδες, τήν καλή τροφή, τό σεμνό κι άξιόπρεπο ντύσιμο, τις τοκοφόρες οικονομίες στό λαϊκό ταμειυτήριο καί τή μεγάλη ύπόληψη κ' έμπιστοσύνη πού της είχε ή κοινότητα ως Διευθύντρια τοῦ Παρθεναγωγείου τά τελευταία δέκα χρόνια. Κι όλα έκεΐνα τά κοσμητικά έπίθετα «*ή έλλόγιμος Διευθύντρια τοῦ Παρθεναγείου Δίς Θεοδώρα...*» Η λογοδοσία της *εὔπαιδευτου Διευθυντριάς* ητις πλήρως καί ίκανοποιητικώτατα... 'Ο λίαν συγκινητικός λόγος όν έξεφώνησε ή Διευθύντρια...» Σκέφτηκε έπίσης γέρνοντας τό κεφάλι

της στή μιὰ μεριά, ἀψηλώνοντας τὸ φῦδι της λιγάκι ἀπορημένο καὶ ξωβγάζοντας ἐλαφρὰ τὰ φυσικὰ ξέστροφα χεῖλη της μ' ἓνα λοξὸ κοίταγμα, τ' ἀμέτρητα θερμὰ συχαρητήρια γιὰ τὶς δῶρες λογοδοσίας της καὶ τὶς πανηγυρικές προσφωνήσεις της (πού δὲν πρόφταναν οἱ ἐκδότες τῶν ἐφημερίδων ποιοῦς ἀπ' ὅλους πρῶτος νὰ τὶς ἐξασφαλίσαι γιὰ τὸ φύλλο του), καὶ τὴν ἐκφραση τοῦ θαυμασμοῦ τοῦ κοινοῦ γιὰ ὅλα ἐκεῖνα τὰ ἀριστουργηματικὰ προσδιοριστικά, κοσμητικά ἐπίθετα, τῶνα κατόπι στᾶλλο σάν τὰ ντό-ρέ-μι-φά-σόλλα στὴ σκάλα τοῦ πεντάγραμμου. Σιγοκατάπτε καὶ δύο λακκάκια στὰ δύο της μάγουλα ἔδειξαν πῶς κενώθηκαν δύο μικροὶ ἄσκοι ἀπὸ κάποιο πολὺ γλυκό πιοτι. Γιὰ πανηγυρικούς λόγους ἦταν ἀμίμητη! «Πανσεβασμῶτατε, Πανοσιολογιώτατε, Ἱερολογιώτατοι καὶ τὰ μάλιστα ἐλλόγιμος ὁμήγουρις» πού ἦταν διαφορετικὰ ἀπὸ τὰ τυπικά, τὰ κοινότυπα καὶ τὰ «τετριμμένα» «Πανιερώτατε, Αἰδεσιμῶτατοι κ.τ.λ.» Ὅσο γιὰ τὰ ὑπερθετικά εἶχε μὴν ἀξεπέραστη ἱκανότητα κ' εἰδικότητα. Στὸ σχολεῖο τὸ «μᾶλλον» καὶ «μάλιστα» κι ὅλες οἱ παράλογες ἐξαιρέσεις τῶν ὑπερθετικῶν τῆς εἶχαν κερδίσει τὴν ἀγάπη καὶ τὸ θαυμασμὸ σάν κάτι πιὸ δυνατό κι ἀνώτερο. Εἶχε πάντα τὴν ἰδέα πῶς οἱ ἐξαιρέσεις ἦταν τὸ ἀλάτι τῆς γραμματικῆς. Κ' ἔπειτα κανεὶς στὴν κοινότητα δὲν εἶχε τὴ δύναμη νὰ συγκινήσει τὸ πλῆθος σὲ μιὰ κηδεῖα. Δὲν ἦταν βέβαια ἡ παλλόμενη σάν καμπάνα, ὕστερα ἀπὸ τὸ χτύπημα τοῦ σείστρου, φωνῆ τῆς, μὰ τὸ ἐξαιρετικὸ χάρισμα πού εἶχε ἀπὸ τὴ φύση νὰ γγίζει τὶς πονεμένες ἀνθρώπινες καρδιές καὶ νὰ τὶς ἀναλύει, ὅπως οἱ πυρωμένοι κλίβανοι τὸ μετάλλευμα, σ' ἓνα κρυστάλλινο κρουνοῦ ἀποσταγμένων δακρῶν. Στὸ συρτάρι της φύλαγε ὄχι μόνον πρότυπα ἐπικήδειων λόγων, μὰ κ' ἐπικήδειους λόγους ἔτοιμους καὶ συμπληρωμένους ν' ἀπαγγελθοῦν φτάνει νὰ παρουσιαζόταν ἡ κατάλληλη περίπτωση πού γι' αὐτὴ γράφτηκαν. Λό-

γου χάρη εἶχε γράψει τὸν ἐπικήδειο πού θ' ἀπάγγελε σὰ θά πέθαινε ὁ Μπαρμπα Θεόδωρος, «μεγάλος εὐεργέτης τῶν ἐκπαιδευτηρίων». Ἐπίσης τὸν ἐπικήδειο γιὰ τὸν πρόεδρο τῆς σχολικῆς ἐφορείας, π' ἄρχιζε μὲ τοῦτα τὰ λόγια: «Μεγάτιμε ἄνερ καὶ τῶν Μουσῶν ἐραστά!» Ρίγησε καὶ συνέχισε. «Εἰς τὸν μάταιον τοῦτον κόσμον ἔνθα ματαιότης ματαιότητων τὰ πάντα ματαιότης κατὰ τὸν Ἐκκλησιαστήν...»

Ὁ πρόεδρος τῆς Ἐφορείας ἦταν «σαγματοποιός» τὸ ἐπάγγελμα. Κάτι ὄφειλε νὰ πει ὑμῶντας τὶς τόσες του ἀρετὲς καὶ γιὰ τὴν ἐπαγγελματικὴ του ἐπιδεξιότητα. Θυμήθηκε κι ἀπάγγελλε: «Κατεσκευάζεις, πολὺκλαυστε νεκρέ, τὰ τελειότερα εἰς περιοχὴν πέντε καὶ πλέον μιλίων σάγματα ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ ἡμῶν, ἅτινα οὐδεμίαν ποσῶς βλάβην ἢ πληγὴν προὔξενουν ἐπὶ τῆς ράχεως τῶν ταπεινῶν ὑποζυγίων, τῶν παντοίων ὄνων καὶ ἡμιόνων, δι' ὃ καὶ ἔσονται ταῦτα ἔσασι εὐγνώμονα πρὸς ὑμᾶς!» Μὰ προτοῦ τελειώσει τὴν ἀπαγγελία τῆς αὐτοῦ τοῦ ἀριστουργηματικοῦ μέρους καὶ προτοῦ οἱ δύο τελευταῖες συλλαβὲς ἀποχωριστοῦνε ὀλότελα τῶν χειλῶν τῆς, ἀκούστηκε χαριέστατο τ' ὄγκανισμα κάποιου φτωχοῦζώου, πού σύμβαινε νὰ περνᾶει ἀπ' τὸ δρόμο τῆς ἐκείνη τῆ στιγμῆ. Οἱ κύκλοι τῶν κυμάτων πού σχηματίζονταν στὸν ἀέρα ἀπ' τὶς κινήσεις τοῦ δεξιοῦ της χεριοῦ, πού ἀπομιμόταν τὶς θερμότερες καὶ πιὸ εὐγλωττες κινήσεις καὶ πού θά συνόδευαν τὴν ἐκφώνηση τοῦ μελλοντικοῦ ἐπικήδειου, σὰ θά πέθαινε ὁ σχολικὸς πρόεδρος, εἶχαν ξεαπλωθεῖ ὀλόγουρα κι ἄγγιξαν τὰ ἐκκολοσυγκίνητα ἀφτιά τοῦ εὐαίσθητου αὐτοῦ γαῖδαρου τῆς περιοχῆς του. Καὶ ζήτησε ἀπλοῦστα νὰ ἐκφράσει μὲ τὴν πρεπούμενη συγκίνηση ἐκεῖ καὶ τότε τὴν εὐγνωμοσύνη του καθὼς καὶ τὴν εὐγνωμοσύνη τοῦ γένους του.

Κοκκίνησε εἴτε ἀπὸ θυμὸ εἴτε κι ἀπὸ ντροπὴ. Καὶ μὲ μιᾶς ζήτησε νὰ γλυκάνει τὸ αἶσθημα τοῦ θυμοῦ ἢ τῆς ντροπῆς τῆς συνεχίζοντας τὶς τόσο εὐχάριστες σκέψεις τῆς. Ξανάφερε στὸ νοῦ

νης ένα κατάλογο που φύλαγε, μαζί με τ'άλλα χαρτιά της, στο συρτάρι της. Ήτανε ο κατάλογος που κατάγραφε τὰ όνόματα όσων θά στέλλανε κι από ένα στεφάνι στην κηδεία της. Εύρισκε, σύμφωνα με τούς μετριώτερους ύπολογισμούς, πώς τὰ στέφανα δέν μπορούσαν ν'άναι λιγώτερα από 100. Κι άρχιζε: «Ένα ή 'Ιερά Μητρόπολις, δύο ό Μητροπολίτης, τρία τό Προσωπικό της 'Ιεράς Μητροπόλεως, τέσσερα ή 'Επιτροπεία του 'Ενοριακού Ναοό...βέβαια ελασφαλισμένα. Έπειτα ή δική της Σχολή, κατόπι αί συνάδελφοι, αί μαθήτριά της ΣΤ' τάξεως, οί συνάδελφοι διδάσκαλοι του 'Αρρεναγωγείου, ή φιλόπεγχος άδελφότης «Οικονομία»... Τέλος ό κ. τάδε κι ό κ. τάδε, που γιά τόν τάδε ή τάδε «πολυφίλητον» δικό τους ή συγγενή του είχε έκφωνήσει έπικήδειο λόγο. Μ' ένα μολυβάκι στό χέρι τραβούσε δίπλα από τό κάθε όνομα κ' ένα σταυρό, έπιβεβαιωτικό σημείο του ό,τι ό Α ή Β θά στέλναν στην κηδεία της κι άπόνα στέφανο. Η σκέψη έπίσης γιά τήν άφιέρωση με τὰ χρυσά γράμματα: «Τή πεφιλημένη και άλησημονήτω νεκρά...» τή συγκινούσε ιδιαιτέρως. Μά ότι άκόμα εύχόταν από καρδιάς ήτανε νά μη συμβεί νά πέθαινε σέ διακοπές μέσα, γιατί τότε δέν θάταν δυνατό γιά τὰ σχολεία νά παρακολουθήσουν τήν κηδεία της κι ούτε θάχε τήν εύτυχία ν' άκούσει τόσους έπικήδειους όσους θ' άπαιτούσε ή κοινωνική κ' ή επαγγελματική της θέση, ή θέση μιās «όρθρου θεραπεινίδος τών Μουσών». Θά έξυμνούσανε τīs άρετές της, τό ψυχικό της κάλλος (τό μόνο που είχε μείνει πιά στην ήλικία της) «τάς πολλοπλάς της ύπηρεσίας» και τήν εύγλωττίαν της... πρό πάντων τήν εύγλωττία της. Άν πέθαινε εκεί και τότε βυθισμένη μέσα σέ τόσο γλυκούς συλλογισμούς, ή ψυχή της θά πήγαινε στούς άλλους κόσμους συντροφιασμένη και περικυκλωμένη μ' αυτό τόνειρο τών όνείρων της—ένας άληθινός παράδεισος!

Μιά τραγική εύτυχία

Τὰ λούλουδα τής γιασεμιās και τής μπουκαβίλιας ήτανε αυτή τήν ώρα όλάνοιχτα κ' οί μέλισσες μ' ένα πιό φλογερό και ψηλοτονισμένο βουητό φάνεροναν πιά σάν τούς Μεχλεβί Δερβίσηδες ότι είχαν φτάσει στό πιό ψηλό σημείο τής αιθέριας μυστικιστικής έξαρσης—στό σημείο μιās έκμηδενιστικής λιποθυμίας! Οί κλάδοι τών δέντρων στηνηνοή μιās άνάλαφρης αύρας φάνταζαν σάν ιστία καραβιών που μάχονται νά βρούνε τόν καιρό, ν' ασκώσουνε και νά σπρώξουν τὰ πλοία καλοτάϊδα σ' άτέρμονα πελάγη. Τὰ πουλιά σέ μιιά όχλαοή έμοιαζαν μικρά παιδιά, που πλημμυρισμένα τώρα ως τό λαιμό άπ' τή χαρά τής τρελλής κίνησης παραιτούνε κάθε άρμονισμένη τάξη και με μιιά άκατανόητη σύχυση χαλνούν τὰ σπιτάκια και τὰ παλατάρια που ώρες έχτισαν μ' ένα ρυθμικό πηγαινοερχομό και γελούμενα άλληλοχτυπιούνται. Ό γήλιος με τīs λαμπρές του άχτίδες στάλαζε στις ύπογειες άποθήκες τής γής μιιά νέα δυνατήν ούσία που μαζί της, έλεες, δοκίμαζε ν' αλλάξει τήν πορεία της.... **Κράν!** κ' ή ξυλένια σκάλα τής αύλής π' άνέβαζε στ' άνώγι σάπια και ξεκάρφωτη που και που, γερμένη στή μιιά μεριά σά μιιά στραβόμηση κυρούλα, κατάπεσε, και μαζί της «ή 'Ελλόγιμος Διευθύντρια.» Άπό πάνω της τὰ λούλουδα τής γιασεμιās και τής μπουκαβίλιας....

Όντας τήν άνασήκωσαν νεκρή, βγάλαν άπ' τ'όνα της χέρι ένα σφιχτοκρατημένο κλωνάρι λεμονιάς, φορτωμένο από λείμονανθούς άκόμα άνάνοιχτους, πάνανγους, παρθένους, μερικούς άκρόνοιχτους σάν χαμόγελο παιδιών κι άλλους όλάνοιχτους σάν ποτηράκια λικεριών... Ίσως στό πέσιμο νά ζήτησε νά κρατηθεί άπόνα κλωνάρι μιās λεμονιάς. Άπό λείμονανθούς άκόμα πλέκονται τὰ στέφανα του γάμου κ' οί νυφικές γκιρλάντες!—Η 30η τ' Άπρίλη που δέν ήταν ούτε γιορτή κι ούτε σκόλη, μιιά μέρα πολύ πριν από τīs θερινές διακοπές τών σχολείων....

ΚΥΠΡΙΑΚΕΣ ΠΑΡΑΔΟΣΕΙΣ

Η ΕΚΔΗΛΩΣΗ ΤΗΣ ΑΝΔΡΕΙΑΣ ΤΟΥ ΔΙΓΕΝΗ

Ύστερα από τη δημοσίευση της β' παραλλαγής για την εκδήλωση της ανδρείας του Διγενή («Κυπριακά Γράμματα» ἀρ. 4 σελ. 119) δημοσιεύουμε ἐδῶ καὶ τὴν παράδοση ἀπὸ τὸ Καρπάσι, γιὰ νὰ ἔχη καὶ τὶς δυὸ κείνος ποῦ θ' ἀσχοληθῆ μὲ τὰ ἄσματα τοῦ Διγενὲ καὶ τοῦ Κωσταντᾶ.

Μιάβ βολάν ¹ εἶσεν ἓνα παιῖν ² τζ' ἦταμ πολλά φτωχὸν τζαὶ κκέλικον. ³ Ἦταν ἀρφανὸν τζι ἀποῦ μάναν τζι ἀποῦ τζύριν. ⁴ Λοιπὸν τὸ παιῖν ἐπή-αίννεβ βοηχὸς ⁵ ὄξω ⁶ μὲ τοὺς βοσκούς τζαὶ τοῦ ἐλαλοῦσαν. ⁷—Λάμνε ⁸ βρὲ 'πάντα ⁹ τὲς κουέλλες 'πό τζεῖ τοῦτομ ποῦ τὸν ἐπροστάσαν, ἐκάμαν του το κάθε μέραν· λοιπὸν ἐπαραπο-νιέτομ πῶς τὸν εἶχαδ δύσκολα οἱ βοσσοὶ του. Μιὰν ἡμέραλ λοιπὸν ἐκατσεμ πάνω 'ς μιὰμ πέτραμ μεσλήν τζι ἀναστέναζεν εἰς τὸθ Θεὸν· λοιπὸν ὕστερις ποῦ τ' ἀναστέναμάν του, ἐκατάλαβεν, ὅτι ἐτάραξεν ἡ πέτρα ἡ μεσλή ποῦ τὸν τόπον της. Λοιπὸμ ποῦ τὴν ὦραν τζεῖνην ἐδυναμάωσεν τὸ κορμίν του τζ' ἐφανίστην ¹⁰ του νὰ διτζί-μάση ¹¹ ἄν ἐδυναμάωσεν ἀλήθεια τὸ κορμίν του τζ' ἐπκιασεμ μιὰν ἄλλημ πέτραμ μὲ τὸ σέριν του, ποῦ εἶσεμ πάνω κάτω δκιακόσες ὀκκάες βάρος τζαὶ τόσον ἐλαφρυὰ τοῦ φάνηκεν αὐτὴ ἡ πέτρα, πῶς εἶσεδ δκιακόσια δρᾶ-μια βάρος. Λοιπὸν εἶπαν του οἱ βοσσοὶ πάλε.—Κόψε βρὲ τὲς κουέλλες ¹² 'πο τζεῖ, ¹³ βρὲ παλαιόκκελε. Τότε ὁ παλαιόκκελος ἀντιστάθηκεν τοῦ βοσκοῦ τζι ὁ βοσκὸς τότες ἐθύμωσεν τζ' ἐμούνταρεμ ¹⁴ πάνω 'ς τὸγ κακορίζικον

τόγ κκέλημ μὲ τὸσ σκοπὸν του νὰ τὸδ δέρη. Λοιπὸν ἐγύρισεν τότες τὸ σέριν του ὀκκέλης τζ' ἐδωσεν του ἓναμ πά-τσον τζ' ἐστρέβλιασεν ¹⁵ ἡ μουτσούνα ¹⁶ του πίσω του τζ' ἐξέρναν γαίμαν. Τότες οἱ ἄλλοι βοσσοὶ ἄμα εἶδαν τὸσ σύν-τροφὸν τους, ποῦ τὸν ἔκαμεν ὁ κκέλης τέθοκιοχ χάλιν ¹⁷, ἐβούρησαν ¹⁸ τζαὶ τοῦτοι θυμωμένοι πάνω του νὰ τοῦ δεῖξουν τὰ παλλικάρκα εἶν' τα λοῆς ἐνι ¹⁹ τζαὶ τοὺς ἔκαμεν τζαὶ τζεῖνους σειρότερα παρα τὸ πρῶτομ. Τζαὶ ἐκαταλάβασιμ ποῦ ἦτομ ποῦ τὸθ Θεὸν ἡ χάρι, ποῦ εἶσεν ὁ παλαιόκκελος. Τζαὶ τότες ἐσύραμ ²⁰ πίσω. ²¹

* * *
Ὁ κκέλης λοιπὸν ἀφοῦ ἐκατάλαβεν τὴδ δύναμίν του τζαὶ τὴχ χάριν του, ἐπκιασεν τζ' ἓναν ἀππάριν ²² τζ' ἐδκια-νέβκετου ²³ εἰς τὸγ κόσμον τζι ὅπου ἄν ἀκούση, ὅτι εἶσεν ἓναμ παλλικάριν ἐπήαινεν νὰ τὸ 'δῆ. Ἡῦρεν ἓναμ παλλικάριν ποῦ τὸ ἐλαλοῦσαγ Γιάννην. Τζαὶ εἶσεν αὐτὸς ὁ Γιάννης μιὰγ γεναι-καμ ποῦ ἦταμ πολλά ὠμορφη. Λοιπὸν ὁ κκέλης ἐμούνταρεμ πάνω του τζαὶ τοῦ τὴν ἐπήρεν. Ἐφανίστην τοῦ Γιάννη νὰ ποταβριστῆ ²⁴ πάνω 'ς τὸγ κκέλην.—Βρὲ, λαλεῖ του, πκοιὸς εἶσ' ἐσὺ τζ' ἦρτες νὰ μοῦ πάρης τὴγ γεναικαμ μου. Λαλεῖ του, «εἶμαι ὁ Διενῆς ὁ Κκέλης, ποῦ ἀκούεις.» Ὁ Γιάννης ἐτσιππωσεμ ²⁵ πάνω 'ς τὸδ Διενῆν, γιὰ νὰ τὸγ κατα-κόψη. Ἐγύρισεν τότες τὸ σέριν του ὁ Κκέλης τζαὶ σφίγγει ²⁶ τοῦ ἓναμ πά-

1. Φορά. 2. Παιδί. 3. Φαλακρό. 4. Πατέρα. Ὁ πατέρας στοὺς Κυπρίους λέγεται «τζ' ὄρις», δηλ. κύρις, κύριος, «νοικοκύρις». Καὶ στὰ βυζαντινὰ κείμενα «κύρ» δηλ. κύριος, αὐθέντης. Γενικὴ τοῦ τζ' οὐροῦ π.χ. ἡ βράκα τοῦ τζ' οὐροῦ μου. 5. Βοηθός. 6. Ἐξω δηλ. στοὺς ἀγρούς καὶ στὰ λιβάδια. 7. Ἐλεγαν δηλ. διέτασαν. 8 «Ἐλαυνε» πηγαινε. 9. Ἀντίκοψε. 10. Τοῦ φάνηκε καλὸ. 11. Δοκιμάση. 12. Ἐν. ὄν. ἡ κου(δ)έλλα=προβατίνα. 13. Ἀπὸ ἐκεῖ. 14.

Ὄρμησε. 15. Γύρισε ὅπως ἡ στρέβλα. 16. Πρόσωπο. 17. Κατάσταση. 18. Τρέξανε. 19. Εἶναι. 20. Τράβηξαν πίσω, ὑποχώρησαν. 21. Ἐδῶ τελειώνει ἡ διήγηση γιὰ τὴν ἐκδήλω-ση τῆς ἀνδρείας τοῦ Διγενὲ. Ἡ ἐπιμέμνη παράγραφος ἐκ-θέτει τὴ δοκιμὴ τοῦ πρώτου ἄθλου του, ἄν πράγματι εἶναι βέβαιη ἡ ἀνδρεία του. Τὴ δημοσιεύουμε γιὰ τὸ ἐνδιαφέρο-της. 22. Ἰππάριον, νεαρό ἄλογο. 23. Γύριζε ἐδῶ καὶ κεῖ. 24. Νὰ ἐκτελῆ τὸ χέρι. Ὑποτ. παθ. ἀορ. τοῦ ποταβρίζου-μαί=εκτελῶ τὸ χέρι. 25. Ἐπετέθηκε συνων. τοῦ «ἐμούν-ταρεν». 26. Κατεβάζει. Ἰδιαίτερη ἐκφραση τῶν Κυπρίων

τσον τοῦ Γιάννη τζαί τόν έμεσοσκότω-
σεν. Ὁ Γιάννης ἔμεινεν τζι ἄ'μαί ²⁷ τζ' ²⁸
ἔχασκεν ²⁹ τζι ὁ Διενῆς ἔπκισεν τήγ
γεναίκαν του τζ' ἔφυεν.

*
*

ΣΗΜ.—Κείνος πού ὑπαγόρευσε τήν ἀνω-
τέρω παράδοση, διηγήθηκε κατόπι σέ
πεζό τή γνωστή πάλη καί τὸ φόνο τοῦ Σα-
ρατζ'ηνοῦ, καθὼς καί τήν πάλη τοῦ Διενῆ μέ
τόν Χάρο· τὰ παραλείπουμε ὅμως γιατί δέν
ἀποτελοῦν μέρος στήν παράδοση γιά τήν ἐκ-
δήλωση τῆς ἀνδρείας τοῦ Διενῆ.

Περίεργος εἶναι ὁ τρόπος τοῦ θανάτου τοῦ
Διενῆ καί πολύ διαφορετικός ἀπὸ ἐκεῖνο πού
ἐκθέτει τὸ τραγούδι του. Τόν δημοσιεύουμε
ἔδῳ, γιατί ὡς τώρα εἶναι ἀγνωστος.

γιά τὸ χαστούκιμα. 27. Ἐκεῖ χαμαί. 28 Ἐμεινε μέ ἀνοικτό

Ἄμα ὁ Διενῆς ἐκατάλαβεν, ὅτι ἐν'
νά ξηψυσήση ³⁰ ἀρώτησεν τήγ κάλην³¹
του.—Ἐγὼ μέλλω νά πεθάνω τζι ὅταμ
πεθάνω πκοιὸμ μέλλεις νά πάρης;—Ὁ-
ταμ πεθάνης, Διενῆ μου, τὸγ Γιάννημ
μου εἶχα ἄντραν, τὸγ Γιάννημ πάλε ἐν
νά πάρω.—Καλόχ, ³¹ χρυση μου, ἔλα
κοντὰ μου νά ποσαιρετιστοῦμεν τζι ὅ-
ταμ πᾶω ἐγὼ ³² ὅπκοιοθ θέλεις πάρε.
Ἐπῆεν τζ' ἡ κάλη του ἵνά ποσαιρετι-
στοῦσιν τζ' ἔβαλέν την μέσ' τ' ἀγκάλια
του ³³ πᾶς ἐν νά φιληθοῦσιν τζ' ἔσφιγ-
ξέν την τζαί μαζί ἔξηψυσήσαν.

στόμα. 29. Ἐεῖ ἐκπνεύση. 30. Ἄντι ἡ κάλη, ἡ ἐκλε-
κτῆ, ἡ ὠραία. 31. ἡ ἐρωμένη. 32. Βεβαιωτικό ἐπίρρημα
ἰσοδύναμο μέ τὸ ναί. 33. Ἄγκάλες.

Λεμεσός.

Ξ. Π. ΦΑΡΜΑΚΙΔΗΣ

ULTIMA SPES

Στὸν Κώστα Προυσῆ

Ἔλα νά νοσταλγήσουμε κάποιες στερνές πατρίδες
μέ θέμελο τὸν πόθο μας καί σύνορο κανένα,
καί θαρρετὴ κι ἀγνότατη μιὰν ὑπερτέλεια γέννα,
μ' ὅ,τι ὠραῖο φαντάστηκες κι ὅσο καλὸ δέν εἶδες.—

Μὰς βρῆκε ἀλάργα θλιβερὴ τοῦ φθινοπώρου ἡ ὠρα
ὄνειροπόλους τοῦ γιαλοῦ, τῆς ρούγας χαζευτῆδες,
καί, δύσμοιρε μου σύντροφε, ἀκόμη ἐσύ δέν εἶδες
πού μαδημένη σῆπεται ἀπὰ στῆ γῆς ἡ ὀπώρα.—

Τώρα πού ἀποκοτάει ἡ καρδιά κι ὁ νοῦς μας ταξιδεύει
καί μελετᾷει χαμόγελα κι ἄλλοτινοὺς καιροὺς,
τ' ἀνείπωτα, τ' ἀνείδωτα πάντα κι ἂν τὰ γυρεῦει
ταξιδευτάδες φθίνουμε σέ δρόμους θλιβεροῦς.

Ἔλα νά νοσταλγήσουμε κάποιες στερνές πατρίδες
μέ θέμελο τὸν πόθο μας καί σύνορο κανένα,
καί θαρρετὴ κι ἀγνότατη μιὰν ὑπερτέλεια γέννα
μ' ὅ,τι ὠραῖο φαντάστηκες κι ὅσο καλὸ δέν εἶδες.

ΝΙΚΟΣ ΚΡΑΝΙΔΙΩΤΗΣ

ΣΑΛΩΜΩΝ ΠΑΡΟΙΜΙΕΣ, ς' 6-11

(ΚΑΤΑ ΤΕΜΠΕΛΙΑΣ)

Γ'

Ἐκ τῶν διάφορα γνωμικῶν τοῦ βιβλίου τῶν «Παροιμιῶν» ἔχουμε μεταφράσει κ' ἡμεῖς ἕνα μικρότατο μέρος, ἕξ ἀπὸ τοὺς 915 στίχους του⁽¹⁾, μὲ τὸν τίτλο «κατὰ τεμπελιάς»⁽²⁾

Τὸ κομματάκι τοῦτο τὸ εἶχαμε μεταφράσει ἀπὸ τὶς 10]23. VI.1911⁽³⁾, δὲν ἔχει δημοσιεφθεῖ ὅμως ὡς τόρα, μόλο πού θαρροῦμε πῶς τὸ εἶχαμε στείλει κάποτες γιὰ νὰ δημοσιεφθεῖ⁽⁴⁾. Κάποια πρόνοια σὰ νὰ μᾶς τὸ φύλαγε γιὰ τὸ σημερινὸ καιρὸ.

Ὁ λόγος πού μᾶς εἶχε κάμει νὰ τὸ μεταφράσουμε ἦταν πού νιώθαμε τὴν ἀνάγκη νὰ σπαρεῖ στὸν τόπο μας ἡ ἀγάπη τῆς ἐργασίας κ' ἡ ἀποστορφή τῆς τεμπελιάς· γιὰτὶ μᾶς ἔ-

κανε πάντα μεγάλο καημὸ ν' ἀκοῦμε καὶ νὰ βλέπουμε τοὺς ξένους νὰ κακολογοῦν τὸν τόπο μας ὡς τεμπέλιδες καὶ λαίμαργους.

Ξαίρουμε προσωπικὰ πῶς ἡ κακολογία γιὰ τὴν λαίμαργία δὲν ἔχει καμιά βάση, κ' εἶναι παρεξήγηση ἴσως ἀπὸ κάποιες καταστάσεις καὶ κάποια συστήματα. Γιατὶ ἕνας λαὸς πού σὲ μεγάλη πλεονοψηφία ζεῖ μὲ ψωμί κ' ἐλιές, ἢ ἀκόμα μὲ ψωμί καὶ κρεμύδι, δὲ μπορεῖ ποτὲ νὰ εἶναι λαίμαργος μὲ τὸ νὰ ἔχει κάποιον μέρος τοῦ τοῦ σύστημα—ἐλεεινὸ κι ἀξιοκατάκριτο σύστημα βέβαια—νὰ περνᾷ τις ἀργίες του πίνοντας καὶ «τσιλλώνοντας τὴν πινιά του»· προπάντων ἂν συγκριθεῖ μὲ τὸ ἀντίστοιχο τοῦ μέρους ἄλλων λαῶν «πολιτισμένων», πού ἴσως ἔχουνε μόνελικα τὰ μέρη πού μποροῦνε νὰ περάσουν τις ἀργίες τους, καὶ ἀρκετὰ εἶδη διασκέδασης, καὶ χωρὶς πῶς ἐπιβαρυντικὰ ἔξοδα· καὶ μάλιστα σὰν ἴσως ἴσως τὸ ἀντίστοιχο τοῦ μέρους σὲ κείνους τοὺς λαοὺς δὲ βρίσκουν τόσο στήριγμα σὰν τοὺς δικούς μας στὴ δικαιολογία ἢ τὴν πρόφαση πῶς πίνουνε γιὰ νὰ ξεχνοῦν τὸν πόνο.

Ἔτσι γιὰ τὴν τεμπελιά ὅμως, δυστυχῶς, ἡ κακολογία τοῦ τόπου μας δὲν εἶναι ἀστήριχτη.

Εἶναι ἀλήθεια βέβαια πῶς ἡ «κατ' ἐξοχὴν» ἐργασία στὸν τόπο μας εἶναι ἡ γεωργία, καὶ πῶς οἱ γεωργικὲς ἐργασίες δὲν μποροῦν πάντα νὰ κανονιστοῦν ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο, γιὰτὶ—μόλα τὰ φῶτα τοῦ εἰκοστοῦ αἰῶνα—ἡ γεωργία στὸν τόπο μας κρέμεται ἀκόμα ἀπὸ τὶς ἰδιοτροπίες τ' οὐρανοῦ. Κ' ἔτσι οἱ γεωργικὲς ἐργασίες πότε πέφτουνε μαζωμένες καὶ πότε χάνονται κυριολεχτικά. Δὲ μοῦ εἶναι ὅμως δυνατὸ νὰ παραδεχθῶ πῶς ἕνας καλὸς δουλεφτής δὲ θὰ μπορέσει νὰ βρεῖ

1). Οἱ «Παροιμίαι» εἶναι ἕνα ἀπὸ τὰ ποιητικὰ βιβλία τῆς Παλαιᾶ Διαθήκης. Ὁ πῶς ἀπλὸς τύπος τῆς τεχνικῆς φόρμας στὴν Ἑβραϊκὴ ποίηση (*Maschal*) εἶναι ὁ στίχος πού ὀνομάσαν οἱ νεώτεροι φιλόλογοι «διστίχο», γιὰτὶ γίνεται ἀπὸ δύο μικρότερα συμμετρικὰ μέρη, δύο σημερινοὺς στίχους. Ἀπὸ τὴ σχέση τῶν δύο μερῶν τοῦ ἔχει διαίρεθῆ ὁ διστίχος σὲ 1) «συνώνυμο» ἢ «συγγενικόν», ἂν τὸ δεύτερο ξαναλεῖ ἀλιώτικα τὰ ἴδια πράγματα μὲ τὸ πρῶτο, 2) «ἀντιθετικόν», ἂν τὸ δεύτερο ἀναφέρνοντας τὸ ἀνάστροφο, δίνει νὰ καταλάβει κανεὶς τὴν ἀλήθια πού εἶπε τὸ πρῶτο, 3) «συνθετικόν», ἂν καὶ ἕνα μέρος φανερώνει χωριστὴ ἀλήθια, μὰ ὅμοιας σημασίας κι ἀξίας, 4) «ὀλοκληρωτικόν», ἂν τὸ δεύτερο συμπληρώνει τὴ σκέψη πού ἄρχισε νὰ διατυπώνεται στὸ πρῶτο, καὶ 5) «παραβολικόν», ἂν τὸ ἕνα ἀπὸ τὰ δύο δίνει μιὰν ἠθικὴν ἰδέαν καὶ τὸ ἄλλο μιὰ παραμοίωσιν μ' ἕνα φυσικὸ ἀντικείμενον ἢ μ' ἕνα περιστατικὸν τῆς ζωῆς. Ἔχουνε γίνῃ καὶ ἄλλες διαίρεσεις τοῦ διστίχου, μὰ ἡ ἀπάνω εἶχε πῶς πολλοὺς φίλους ὡς τὴν ἐποχὴ τοῦ *Dr. Zöckler*. Πολλὲς φορές ὅμως ὁ ἀπλὸς τυπικὸς διστίχος προχωρᾷ καὶ γίνεται εἰς πολλαπλάσιο (τετράστιχος, ἑξάστιχος, ὀκτάστιχος) εἴτε στίχος ἀπὸ πολλὰς ἀράδας.

2). Ἐπιτίμησις τοῦ τεμπέλη» κατὰ τὸν *Delitzsch*, στὸ ἔθρο *Sprüche Salomo's* (*Herzog, Real-Encyclopädie*, τόμ. XIV, σ. 697 καὶ συνέχ.).

3). Στὸ δικὸ μας μετάφρασμα βρίσκονται καὶ στίχοι πού παρακινῶνε εἰς τὴ δουλίαν, κατὰ τὸ κείμενον τῶν *O*. Δὲ βρίσκονται ὅμως οἱ στίχοι τοῦτοι στὸ ἑβραϊκὸ (μασορητικὸ) κείμενον, πού ἔχει καθαρὰ τοὺς ἑξῆ τυπικοὺς διστίχους. Στὸ μετάφρασμα μᾶς προσθήσαμε τὸ κείμενον τῶν *O* μέσα σὲ [].

4). Ἐχει παρατηρηθεῖ πῶς οἱ «Παροιμίαι» εἶναι ἕνα ἀπὸ τὰ βιβλία τῆς Π. Δ. πού παρουσιάζουν τις πῶς πολλὰς καὶ πῶς σοβαρὰς διαφορὰς τὰ διάφορα κείμενα, τὸ ἀλεξανδρινὸν (πού εἶναι βάση τοῦ *O*), τὸ ἑβραϊκόν (μασορητικόν), τὸ χαλδαϊκόν καὶ τὸ συριακὸν (*peshito*).

5). Ἄλλοις μῆνας πρὶν τις πανεπιστημιακῆς μας ἐξετάσεις ἐπὶ τῆς Νομικῆς.

6). Στὰ 1917, στὸ φίλον μας κ. Μελεῖ Π. Νικολαΐδη, γιὰ τὴν «Ἠχώ τῆς Κύπρου», πού δημοσίευσε τότες μιὰ μελέτην μας, «Ἀγωγή καὶ Ζωή», στὸ Β' μέρος τῆς ὁποίας σὲ μιὰ ὑποσημείωσιν ἀναφέρουμε τὸ μέρος Παροιμ. ς' 6—11. Εἶχε δημοσιεφθεῖ τὸ φύλλον πριχού νὰ φθάσει τὸ μετάφρασμα μᾶς.

κάτι άλλο να κάμει ἄμα δὲν ἔχει γεωργική δουλιὰ. Ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριά δὲν παραβλέπω τὴν ἐπίδραση τῶν γενικῶν συνθηκῶν τοῦ τόπου, φυσικῶν, μετεωρολογικῶν, κοινωνικῶν κ.τ.τ. πάνω στὴν ψυχική καὶ τὴ σωματική κατάσταση τοῦ ἀθρώπου· σ' ἓνα τόπο πού τονὲ χαϊδεύει ὀδιάκοπα τὸ γλυκότατο γέλιο τ' οὐρανοῦ, καὶ πού μπορεῖ νὰ δώσει τὸ καθετὶ πού χρειάζεται ὁ ἄθρωπος γιὰ τὴν τροφή του, δὲν καρτερῶ τὴν ἴδια κίνησὴ πού ἀναγκάζονται νὰ ἔχουν οἱ ἄθρωποι σὲ τόπους πού περνοῦνε βδομάδες καὶ μηνάδες ν' ἀντικρύσουν τοῦ ἡλίου μιὰ χλωμὴ ἀχτίδα. Μόλα τὰ ἐλαφρυντικά τοῦτα ὅμως, δὲ μὴ εἶναι δυνατὸ νὰ μὴ πονῶ βλέποντας συχνὰ ἀπὸ τὸ πρωὶ τόσους ἀθρώπους—κι ἀθρώπους τῆς ἀνάγκης—νὰ σκοτώνουν τὸν καιρὸ τους μὲ τὰ χαρτιά, μὲ τ' ἀλλήλοπειράγματα, ἢ καὶ μοναχὰ μὲ τὸ «καθήσι» στὰ καφενεῖα.

Ὅσο λίγη κι ἂν εἶναι ἡ δουλιὰ γιὰ τοὺς ἀθρώπους πού μιλῶ, τὸ καθησιὸ τους δὲ μπορῶ νὰ τὸ χωνέψω, σὰ βλέπω τόση γῆ νὰ στέκει ἀκαλλιέργητη, τόσα δέντρα νὰ μένουν ἄσκαφτα ἢ ἀκλάδεφτα.

Καταλαβαίνω πῶς ἡ παρατήρησή μου ἀγγίζει κάποιον ζήτημα πού κλεῖ μέσα του πολλὰ ζητήματα ἄλλα, πού δὲ μποροῦμε νὰ τὰ μελετήσουμε ἐδῶ τώρα. Ἦταν ἀνάγκη ὅμως νὰ τὴν ἀναφέρω γιὰ νὰ ξαναπῶ πῶς τὴν κακολογία τῆς τεμπελιάς δὲ μποροῦμε νὰ μὴ τὴ βροῦμε σὲ ἀρκετὴ ἔχταση σωστή. Καὶ τὴν ἀλήθεια πρέπει νὰ τὴ λέμε. Τὸ ἀπαιτᾷ κ' ἡ δικαιοσύνη, τὸ ἀπαιτᾷ κ' ἡ φρόνηση. Χωρὶς νὰ παραδεχτεῖ τὸ ἐλάττωμα πού ἔχει ὁ ἄθρωπος, δὲ θὰ μπορέσει ποτέ του νὰ τὸ διορθώσει· μοναχὰ σὰν τὸ καταλάβει, θὰ προσπαθῆσει νὰ τὸ διώξει. Κ' ἡ προσπάθεια τούτη θὰ εἶναι ἓνα βῆμα ὀμπρός στὴν πρόοδο του. Κ' ἡ πρόοδο τῶν ἀθρώπων ἐνοῦ τόπου εἶναι πρόοδο τοῦ τόπου τοῦ ἴδιου.

Στὰ εἰκοσιτρία χρόνια πού περάσαν ἀπὸ τότες, πού μετάφρασα τὸ κομα-

τάκι τοῦτο ἀπὸ τὶς «Παροιμίες», δὲν ἔχει λείψει οὔτε λιγοστέψει ἡ τεμπελιά στὸν τόπο μας⁽⁵⁾. Καὶ μὲ τὴν ἴδια βαριά καρδιά νιώθω τώρα τὴν ἀνάγκη τῆς δημοσίεψης του ὅπως τότες τῆς μετάφρασης του.

Καὶ τὴ νιώθω ἀκόμα πιὸ μεγάλη τώρα τὴν ἀνάγκη νὰ χτυπηθεῖ πρεπούμενα καὶ λογικὰ ἡ τεμπελιά, γιατί τὴ βλέπω νὰ βάζει σὲ κίνδυνο κατιτίς πού γιὰ μένα εἶναι ζωτική ἀνάγκη γιὰ τὸν τόπο μας: τὴν πνευματικὴ ἀνάπτυξη, τὴ μὀρφωση.

Δυστυχῶς κυκλοφορᾷ πολὺ φαρδιά ἢ ἰδέα πῶς ἡ μὀρφωση κ' ἡ ἐργασία δὲ συβιβάζονται. Καὶ τέτοια ἰδέα δὲ μπορεῖ παρὰ νὰ φέρει κι ἄλλα κακὰ στὸν τόπο.

Τρεῖς μὴ φαίνεται νὰ εἶναι οἱ λόγοι τῆς ἰδέας αὐτῆς: 1) μιὰ παρεξήγηση πῶς οἱ Παλιοὶ Ἑλληνες περιφρονούσαν τὶς δουλιές τοῦ χεριοῦ· 2) ἡ ἱστορία πῶς τὸ «ἐν ἰδρωτί τοῦ προσώπου σου φαγεῖ τὸν ἄρτον σου» ἦταν κατάρα καὶ τιμωρία· καὶ 3) τὸ παράδειγμα τῶν «μορφωμένων».

Γιὰ τὸν πρῶτο εἶχαμε τὴν εὐκαιρία, δεκαῆξι χρόνια πρὶν⁽⁶⁾, μελετώντας τὴ σχέση τῆς Ἀγωγῆς μὲ τὴ Ζωὴ⁽⁷⁾, νὰ «κουβαλήσουμε» ἀλάθεφτες μαρτυρίες ἀπὸ κάθε ἐποχὴ καὶ κάθε κύκλο⁽⁸⁾ καὶ ν' ἀποδείξουμε πῶς οἱ παλιοὶ Ἑλληνες ὄχι μοναχὰ δὲν τὴν περιφρονούσαν, παρὰ ἀπεναντίας καὶ τὴν ἐχτιμοῦσαν τὴ δουλιὰ τοῦ χεριοῦ, καὶ διδάσκανε πῶς «ὅλα εἶναι δεμένα τὸ ἓνα μὲ τὸ ἄλλο· καὶ προοδεύει ἀπὸ τὴ μιὰ μεριά ἡ ὑλικὴ ἐργασία μὲ τὴ βοήθεια τῆς πνευματικῆς, κι ἀπὸ τὴν ἄλλη ἡ πνευματικὴ μὲ τὴ βοήθεια τῆς ὑλικῆς»⁽⁹⁾. Ὅσοι λοιπὸν προσπαθοῦνε νὰ δικαιολογήσουν τὴν τεμπελιά καὶ

5) Ἀπεναντίας εἶναι πιὸ πολλὴ τώρα· μὰ τὸ αὐγάτιομα τῆς δὲν εἶναι ἴσως ἔξω ἀπὸ τὰ φυσιολογικὰ ὅρια ἂν κοιταχτοῦν ἀντάμα ἡ σημερινὴ γενικὴ κατάσταση κ' ἡ τοσαῖνη.

6) 2)15—7)20. VII 1918.

7) «Ἀγωγή καὶ Ζωή», δημοσιεύθηκε καθὼς γραφότανε σὲ μιὰ σειρά φύλλα τῆς «Ἠγῶς τῆς Κύπρου», καὶ ξαναδημοσιεύθηκε στὸ 1919 στὰ «Φιλοσοφικά καὶ Φιλογονικά Χρονικά» τοῦ Δρ. Ὁρέστη Σ.Ι. Χρηστίδη, τόμ. Β σελ. 89-110

8) «Ἀγωγή καὶ Ζωή», μέρος Β' «Οἱ παλιοὶ Ἑλληνες κ' ἡ Ἐργασία». Φ.Φ. Χρ. σελ. 96—108.

9) Πλουτάρχος, Περικλῆς, ΙΒ'.

την άποφυγή της εργασίας αναφέροντας τους παλιούς "Έλληνες, μοιάζουνε ναυαγό που πιάνει την άγκυρα και πέφτει στη θάλασσα για να σωθεί.

Ο δεύτερος λόγος, με τον επίπολο τρόπο που διδάσκεται ή «Ίερά Ίστορία» στα σχολεία μας, δέν μπορεί παρά να έχει βλάψει τον κόσμο, κατά τον Tolstoy, έμπνέοντας την ιδέα πως ή άκαματώσυνη είναι παράδεισο κ' ή δουλιά κατάρρα. Καί τó κακό της ιδέας αυτής χειροτερεύει με την ιστορία που ό Θεός είχε προτιμήσει τη θυσία του άκαμάτη κεφαλαιούχου, του "Άβελ, παρά κείνη του δουλεφτή της γής, του Κάιν. Ο άθρωπος φυσικά του έχει μιá κλίση στο ραχάτι κι όταν ή κλίση τούτη ποτιστεί και με την παρεξήγηση της τιμωρίας του "Αδάμ και της προτίμησης του "Άβελ, δέν είναι δύσκολο καθόλου να φουντώσει και να δώσει σά φρούτο της τά dolce far niente, και τους ύμνους στην Όκνηρία (10).

Κάθως είχαμε παρατηρήσει και στη μελέτη μας έκείνη (11), τά βάσανα που τραβούσαν οί συμπατριώτες του στην Αίγυπτο, για να έξασφαλίζουνε στους άφεντάδες τους ραχατλίτικη ζωή, δέν ήτανε μικρή επίδραση στην ψυχολογία του συγγραφέα της Γένεσης, του Μωϋσή (12). "Υστερα όμως, που γλυτώσαν από τά αίγυπτιώτικα τά χέρια οί Έβραίοι και γίνανε νοικοκυροί στον τόπο τους, άρχισαν ν' άλλάζουνε κ' οί ίδεες για την εργασία και την άκα-

ματώσυνη, όσο που φτάσανε στην άκμή τους κ' έγινε επίσημα ή καταδίκη της τεμπελιάς με τó στόμα ή την πέννα του μεγάλου σοφού ποιητή μας.

Κάποια προσοχή κ' έρμηνεία στη διδασκαλία της «ιεράς ιστορίας» των πρώτων βημάτων της άθρωποσύνης, όταν ό δάσκαλος κάνει τη δουλιά του με μεράκι κ' επίγνωση της άποστολής του, μου φαίνεται πως φτάνει για να σταματήσει και τó λόγο τούτο να τροφοδοτά την ιδέα πως ό σκοπός της μόρφωσης είναι για να γλυτώσει τάχα τον κόσμο από τή δουλιά.

Κ' έτσι μένει να ξεταστεί ως δικαιολογία στην τεμπελιά και στην άποφυγή της εργασίας τó παράδειγμα των «μορφωμένων» (13).

Η προσωπική μας πείρα για τις δυό εργασίες, τη διανοητική, και τη χειρωναχτική, πιστεύω να μάς δίνει τó δικαίωμα να ββαιώσουμε κάθε χειρωναχτικό πως ή δική του ή δουλιά δέν είναι καθόλου πιό βαριά από τη δουλιά του μορφωμένου. Έννοώ βέβαια την περίπτωση που ή δουλιά τούτη γίνεται πρεπουμένα κ' εύσυνείδητα, γιατί αλιώτικα ούτε ή χειρωναχτική ούτε ή επιστημονική δέν άίζει την ιερή όνομασία της δουλιάς ή εργασίας. Πιστεύω ακόμα να έχω τó δικαίωμα να πώ στους χειρωναχτικούς πως του μορφωμένου ή δουλιά δέν είναι μοναχά επαγγελματική, όπως ως τά τόρα ή δική του, παρά κ' επιστημονική· ό μορφωμένος δηλαδή ταυτόχρονα έχει από τή μια μεριά να εργαστεί για τόν πελάτη του, τόν άκροατή του, τó μαθητή του συμμαζεύοντας την έπιστήμη, τη σκέψη, τó αίστημα, στη συγκεκριμένη περίπτωση ή θέμα, κι από την άλλη να εργαστεί για την έπιστήμη ή την τέχνη, ξεκινώντας από τó ζήτημα ή περιστατικό του μαθητή, του άκροατή, του πελάτη του προς τη θέση και λύση επιστημονικών θεωρημάτων και προ-

10) Μιά άμορφη σάτυρα είναι ό "Ύμνος προς την Όκνηρίαν» του Άντ. Χριστοδούλου, Άλεξάνδρεια, 1933.

11) Φ. Φ. Χρ. σελ. 108 ύποσημείωση 2.

12) Από την άρχή και για τó πιό μεγάλο διάστημα από τó φανέρωμα του άθρωπου πάνω στη γή ως τά τόρα συγγραφέας των 5 πρώτων βιβλίων της Π. Δ. (Πεντάτευχος) θεωρήθηκε ό Μωϋσής, με την έξαίρεση του κομματιού που μιλά για τó θάνατο του. Μάλιστα ό Έβραίος Πλάτωνας, ό Φίλωνας ό Ίουδαίος στον Γ' λόγο του «περτ βίου Μωϋσέως» (κεφ. 39 έκδ. Tanchitii, 1852 τόμ. IV, σελ. 265) και για τούτο ακόμη λέει: «ήδη γάρ αναλαμβανόμενος και επί στήθης βαλβίδος εστώς, ίνα τόν εις ουρανόν δρόμον διανύη διιπτάμενος, καταπνευσθείς και επίθεισας, ζών ει τά ως επί θανάτου αυτού προφητεύει δεξιώς, ως έτελεύτησε μήπω τελευτήσας:—» Από τόν μεσαίωνα όμως άρχισαν κάποιες άμφιβολίες για κάποια μέρη που θεωρήθηκαν προστεμένα ύστερα και στο 16ο αιώνα άρχισαν οί μεγάλες συζητήσεις για τó συγγραφέα της, στις όποιες πήρε μέρος κι ό Σπινόζας (Tractatus theologicus-politicus), που θαρρεί τόν Έζρα για τó συγγραφέα της Πεντάτευχος κι όλων των ιστορικών βιβλίων της Π. Δ.

13) Στον όρο τούτο βάσουνε τους έπιστήμονες και τους δασκάλους· οί άθηρευτικοί κτλ. άρχηγοί πάν ως μέρος των πρώτων, κι άν ακόμα τυχεί να μη έχουνε σπουδάσει.

βλημάτων, τὴν ἐξαγωγή σχετικῶν πορισμάτων, καὶ τὴ χάραξη ἐπιστημονικῶν ἢ καλλιτεχνικῶν γραμμῶν.

Εἶναι πικρὴ ἀλήθεια πῶς αἰσθητὰ ἀχνάρια τέτοιας ἐργασίας δὲν ἔχουμε νὰ δεῖξουμε στὸν τόπο μας παρά ἀσήμαντα. Εἶναι κακὸ μεγάλο βέβαια τοῦτο καὶ γιὰ τὸν τόπο, πού ἀφίνει τὴν ἐντύπωση ἀμορφωσιάς, καὶ γιὰ τὴ σχετικὴ τάξη ἢ τὸ σχετικὸ ἄτομο, πού θὰ ἔχουν ἴσως κάποτε νὰ ξαναβασανιστοῦνε μὲ τὸ ἴδιο ἢ ὅμοιο ἢ συγγενικὸ πρόβλημα μελετώντας το πάλε ἀπὸ τὴν ἀρχή. Ἡ ἔλλειψη αἰσθητῶν ἀχνარიῶν ὡστόσο δὲν εἶναι ἀπόδειξη πῶς τέτοια ἐργασία δὲ γίνεται μέσα στὸ κεφάλι τοῦ σχετικοῦ ἀτόμου, καὶ πῶς ἡ ἔλλειψη τῶν σχετικῶν μέσων καὶ τῶν σχετικῶν ὀργάνων δὲν εἶναι κείνο πού ἀποθαρρύνει κι ἀπομακρύνει τ' ἀχνάρια τῆς τὰ αἰσθητά.

Ὅπως, λοιπὸν, κάνει κόπο καὶ κουράζεται ἓνας ἐργάτης, ἓνας γεωργός, ἓνας τεχνίτης δουλεύοντας στὸ ἐπάγγελμα του, ἔτσι καὶ πῶς πολὺ κοπιᾶζει καὶ κουράζεται ἓνας ἐπιστήμονας, ἓνας δάσκαλος ἢ ἓνας ἀρχηγός, ἓνας καλλιτέχνης. Καὶ τὸ παράδειγμα τῶν τέτοιων μορφωμένων δὲ θὰ μπορούσε βέβαια νὰ δώσει κανένα στήριγμα στὴν ἰδέα τῆς ἀποστροφῆς τῆς ἐργασίας.

Κι ὅμως ἀπὸ ὅποιαδήποτε αἰτία—μαζὶ μὲ τὴ φυσικὴ κλίση στὸ ραχάτι—κι ἂν πρωτογενήθηκε ἡ ἰδέα τούτη, δὲ μπορούμε ν' ἀρνηθοῦμε πῶς τὴ δυνάμωσε ἡ παρεξήγηση τῆς ἀσχολίας τῶν μορφωμένων, γιὰ νὰ τὴ θεριέψει τὰ τελευταῖα χρόνια ἡ ἀπόγνωση πού σκόρπισε στὸν τόπο ἢ μὴ ἱκανοποιητικὴ ἀπόδοσις τῆς ἐργασίας, τῆς κυριώτερης χειρωνακτικῆς ἐργασίας μας, πού οἱ ἀληθινὲς αἰτίες δὲν εἶναι καιρὸς τὸρα νὰ μελετηθοῦν, καὶ πού ἦταν ἀνάλογη βέβαια καὶ στὴ διανοητικὴ ἐργασία, μόλο πού δὲν τὴν πιάνει τὸ χειρωνακτικὸ τὸ μάτι.

Στὸ δυνάμωμα τοῦτο ἔχει συντελέσει ἀπὸ τὴ μιὰ μεριά κάποιον αἴσθημα πού κάνει τοὺς γονιούς—τίς μητέρες προπάντων—νὰ θέλουμε γιὰ τὰ παιδία

τοὺς ἐργασία «καθαρή», πού νὰ μπορούνε νὰ τὴν κάμουμε καλοντυμένα καὶ καθαρὰ, κι ἀπὸ τὴν ἄλλη ἢ πικρότατη ἀλήθεια πῶς οἱ «μορφωμένοι» δὲν εἴμαστε ἀξιοὶ γιὰ τὸ χαρακτηρισμὸ τοῦτο· γιὰτὶ οὔτε τὴν ἐχτέλεση τῆς δουλειᾶς μας τὴν κάμουμε κατὰ τὴ γραμμὴ τῆς εὐσυνειδησίας κ' ἐπιστημονικότητος πού ὑποτυπώσαμε πιὸ ἀπάνω, οὔτε γιὰ τὸ προχώρημα τοῦ τόπου μας δίνουμε τὴ βοήθεια πού μὲ πολὺ δίκαιο καρτεροῦσε καὶ καρτερᾶ ἀπὸ τοὺς «μορφωμένους» του ὁ τόπος μας, βοήθεια πάντα ἀνάλογη μὲ τῶν μορφωμένων σὲ ἄλλους τόπους.

Ὁ πρῶτος λόγος δὲ θὰ ἦταν ἐπισκολο βέβαια νὰ πολεμηθεῖ, προπάντων ἂν ἔλειπε τὸ δεῦτερο κακὸ τοῦ δευτέρου λόγου. Γιατὶ δὲν θὰ ἦταν τόσο δύσκολο νὰ καταλάβουν οἱ μανάδες πῶς δὲν εἶναι καθόλου ντροπὴ γιὰ τὰ κανακάρικα τοὺς νὰ λερώνονται—ὅταν εἶναι ἀνάγκη—τὰ ρούχα καὶ τὰ χέρια τοὺς κι ἀκόμα καὶ τὸ πρόσωπο τοὺς, καὶ πάλε νὰ καθαρίζονται στὴν ὥρα τοὺς, ἀντὶς νὰ εἶναι σὲ τοῦτα καθαρὰ καὶ λερωμένα στὴν ψυχὴ.

Ὁ δεῦτερος λόγος ὅμως εἶναι κείνος πού μᾶς εἶχε κάμει καὶ δεκαῆξι χρόνια πρὶν νὰ γράψουμε (14) πῶς «ἂν εἶναι στὴν κατάστασι πού βρίσκονται τὴν ἐλευσινὴ οἱ λαϊκὲς μάζες, δυὸ τάξεις ἀθροῦποι εἶναι πού φταῖνε: οἱ «ἐπιστήμονες»—λίγοι τοῦτοι—κ' οἱ δασκάλοι πού εἶναι παντοῦ ἀπλωμένοι. Ἄμα τοῦτοι διορτωθοῦνε καὶ χτυπήσουνε παντοῦ καὶ πάντα τὸ κακὸ καὶ τὴν ψευτιά καὶ τὴν ἀσκήμια, δὲν ἔχουν παρά νὰ σωρεφτοῦνε στὸ πεσοῖ τοὺς, καὶ ν' ἀφήσουν ἐλεύθερο τὸ δρόμο νὰ προχωρήσει ὁ τόπος μας στὶς αἰθέριες σφαῖρες πού φεγγάρι κ' ἥλιος λάμπει πάντα τῆς Καλοσύνης, τῆς Ὁμορφιάς καὶ τῆς Ἀλήθειας ὁ Θεός». Δεκαῆξι χρόνια καινούργια πείρα ἀπὸ τότες δὲ μᾶς ἔχει ἀλλάξει τὴν ἰδέα, καὶ μοναχὰ τὸ προχώρημα τοῦ τόπου τώρα δὲν ἔχουμε τὴ

14) Γύρω ἀπὸ τὸ Ἐχπαιδευτικὸ ζήτημα, ἐπιλογικὸ γράμμα στὸ φίλο μας κ. Μελεῖ Νικολαῖδη (Ἠχώ τῆς Κύπρου τῆς 22/4 IV. 1918, ἀρ. 267.

δύναμη να τ' όραματιστούμε καθώς τότες.

'Αληθινά με καημό μεγάλο φτάνω στη διαπίστωση πώς ούτε υπεινιγμοί ούτε σύστασες φανερές δε θα έχουν άλλο αποτέλεσμα από το μελάνιασμα του χαρτιού. Μά πάλε δε μπορώ να μη ζητήσω από την τάξη στην οποία βρίσκομαι κ'έγώ να πολεμήσουν όσο μπορεί την τεμπελιά και να διδάξουν την αγάπη στην εργασία, όμοια τή διανοητική ή καλλιτεχνική και τή χειρωναχτική. Φυσικά ό πόλεμος κ' ή διδασκαλία πρέπει να γίνουμε με όπλα και μέθοδο τέλεια. Και τό πιό τέλειο τέτοιο είναι τό ζωντανό παράδειγμα τών «μορφωμένων».

"Αν συνηθίσου, οί «μορφωμένοι» να έναλλάζουν τις χειρωναχτικές με τις διανοητικές ή καλλιτεχνικές τους δουλιές, άντις να τόν σκοτώνουν τόν καιρό πού τους περίσσει, τότες κ' οί λαϊκές μάζες κ' οί μανάδες θα πάψουνε να τις νομίζουν άπρεπες, και θα πάψουνε να τις εργάζονται μοναχά για την ανάγκη της ζήσης· κι αν όχι από την αρχή, όχι και πολύ άργά όμως θ' άρχίσουνε να εργάζονται από αγάπη κ' έχτίμηση για τη δουλιά τους. Κι άνισως φτάσουμε στο σημείο κάθε δουλιά να γίνεται από έχτίμηση κι αγάπη, όλο μεράκι, αϊ τότες θα δει μέρες καλές κι ό τόπος μας. Γιατί όταν κανείς δουλεύει με μεράκι, πιό καλή και πιό τέλεια θα γίνεται κάθε μέρα ή τέχνη κ' ή δουλιά του. Κ' ή τελειότητα της δουλιάς, όμοια της χειρωναχτικής και της πνεματικής, δε μπορεί παρά να όδηγήσει άλάθεφτα στο άληθινό μεγαλειό του τόπου. Μέσα στην ψυχή μου έχουνε χαραχτεί βαθιά τά λόγια του Μιρ-Άλη Χαδίντ⁽¹⁵⁾: «Ένας λαός άδερφούλα μου είναι άληθινά μεγάλος, όταν οί σταμνάδες του, οί σιδεράδες του, οί βαφιάδες του, κ' οί μαραγκοί του έχουν την ίδια φήμη πούχουν κ' οί ποιητές του κ' οί σοφοί του». "Αν πάρουμε από τά λόγια του-

τα τό νόημα, θα φτάσουμε στην πρόοδο με την άλληλοβοήθεια της πνεματικής και της υλικής εργασίας πού ειπε στην άπολογία του ό μεγάλος πολιτικός, πού έδωσε τη χρυσή εποχή ή «χρυσούν αιώνια» στην άθάνατη πόλη της Άθηνάς⁽¹⁶⁾.

Είναι άσυχώρητο κρίμα τά έλαττώματα τά δικά μας, είτε τεμπελιά είναι, είτε άπερισκεψία, είτε άλαφρομυαλιά, είτε άσυνειδησία, να τ' άφίνουμε να βάζουνε σε κίντυνο τή μόρφωση από κείνους πού συγχίζουμε τή σπουδή ή την εξάσκηση μιās διανοητικής ή πνεματικής εργασίας με τή μόρφωση. Είναι λιγότερο τό κακό, κ' είναι πιό τίμιο να τό φανερώσουμε στον κόσμο πώς αυτό πού έχουμε έμεις δέν είναι μόρφωση, και δέν πρέπει να πολεμούν τή μόρφωση με την ιδέα πώς πολεμούν ό,τι έχουν κάθε δικαίωμα—κι ακόμα κ' ύποχρέωση—να πολεμήσουν: τά έλαττώματα τών «μορφωμένων», τά δικά μας τά έλαττώματα.

Είναι χρέος μας να δώσουμε στον κόσμο να καταλάβει πώς υπάρχουν έπιστήμονες και δασκάλοι άμόρφωτοι, όπως από την άλλη μεριά υπάρχουνε χειρωναχτικοί άθρόωποι μορφωμένοι. Και πώς είναι χρέος πρός τόν τόπο μας κάθε άθρωπος να μάθει γράμματα και να μορφωθεί, όχι όμως για να μην εργάζεται ή να μην εργάζεται με τό χέρι, παραμόνο για να κάνει πιό άξια και πιό τέλεια τή δουλιά για την όποια είναι τό είναι του κατάλληλο. Γιατί μοναχά ένας καλός καταρτισμός μυαλού, καρδιάς, κορμιού άρμονικά γινόμενος θα μάς δώσει την ικανότητα να προχωρήσουμε πρός την τελειότητα στην έχτέλεση της εργασίας μας, είτε χειρωναχτική είναι τούτη είτε πνεματική. Και μοναχά μιá άλληλοβοήθεια ή ένα συμβάδισμα τών πνεματικών και τών υλικών ή χειρωναχτικών δουλιών είναι κείνο πού θα δώσει στο Νησί μας τό δικαίωμα να σηκώσει τό

15) διήγημα «ή Άνώφελη Θυσία». Μετάφραση Κ. Τρικογλίδη, Στη χώρα τών Έρωτων, σελ. 109.

16) δες πιό πάνω, σημ. 9.

κεφάλι του ψηλά σεβαστό κι αγαπητό
στούς δικούς μας καί στούς ξένους.

Χωρίς ένα τέτοιο συμβάδισμα ἢ μιὰ
τέτοια ἀλληλοβοήθεια δὲ θὰ μπορούμε
νὰ καρτεροῦμε μιὰ τέτοια εὐτυχισμένη
μέρα κ' ἐμεῖς, ὅπως δὲ θὰ κατόρθωνε

οὔτε ὁ Περικλῆς νὰ δώσει στή φυλή
μας—καί στὸν κόσμον ὅλο—τὸν Παρ-
θενῶνα, οὔτε ὁ σοφὸς ποιητὴς τῶν πα-
ρακάτω στίχων (17) τὸ μεγαλόπρεπο
«ναὸ τοῦ Σολομώντα».

Δ'.

ΠΑΡΟΙΜΙΕΣ, Κεφ. ς'

- Σύρε, τεμπέλη, στὸ μικρὸ ἐκεῖ κάτω μυρμηκάκι 6
καί κοίταξε τοὺς τρόπους του, καί βάλε νοῦ καί γνώση.
Δὲν ἔχει αὐτὸ κυβέρνηση, δὲν ἔχει οὔτε ἐπιστάτη 7
ποῦ νὰ τὸ βιάζει στή δουλιὰ, καί νὰ τὸ προστατεύει·
5 μὰ πάλε ὅλα ὅσα τοῦ χρειάζονται ἀπὸ μὲς τὸ καλοκαίρι 8
στὶς ἀποθήκες του ἔβαλε, ἀπὸ τὸν καιρὸ τοῦ θέρου.
[(18) Ἦ πήγαινε στή μέλισσα καί μάθε πῶς δουλεύει,
καί πόσο μεγαλόπρεπη δουλιὰ κι ὁμορφὴ κάνει
πού βασιλιάδες τὰ ἔργα της ζηλεύουν κ' ἰδιώτες,
7 καί σὲ ὄλους εἶναι ἀγαπητὴ καί πολυδοξασμένη.
Ἄδύνατη εἶναι, μὰ πολὺ τὴν τίμησε ἡ σοφία!]
Ἦς πότε ἐσύ, τεμπέλαρε, στὸ στρώμα θὰ κυλιέσαι 9
ἀπτὸ βαθὺ τὸν ὕπνο σου ποτὲ δὲ θὰ ξυπνήσεις ;
—«Αἱ, λιγάκι ὕπνο, τῶν ματιῶν κρυφόκλεισμα λιγάκι, 10
15 λιγάκι δίπλωμα χεριῶν ν' ἀναπαυτοῦνε τὰ ἔρμα».
Ἦστερα ἡ φτώχεια σου ἔρχεται σὰ στρατολάτης μαῦρος 11
κ' ἡ στέρηση σου σὰ ληστής μὲ ἀσπίδα ἀρματωμένος.
[(18) Ἦν δὴμος εἶσαι ἐργατικὸς, κι ὄχτρος στὸ τεμπελίκι,
θᾶχεις γεννήματα ἄπειρα χωρὶς ἀρχὴ καί τέλος,
20 κ' ἡ φτώχεια τρέχοντας μακρὰ θὰ φεύγει τρομασμένη].

Κερύνια, Νοέβρης 1934

ΣΑΒΑΣ ΘΕΟΔ. ΧΡΙΣΤΗΣ

(17) Ἦ ἀτέλεια καί τὰ ἐλαττώματα εἶναι στή μετάφραση μου, κι ὄχι στὸ ποίημα.

(18) Δὲς πῶς πάνω, τὸ δεῦτερο μέρος τῆς σημ. 2.

Η ΦΥΓΗ ΤΟΥ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ ΣΤΗΝ ΑΛΒΑΝΙΑ

Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Κύπρου Χριστόδουλος (1606—1640) δυὸ χρόνια κατόπι ἀπὸ τ' ἀνέβασμα τοῦ στὸν Ἀρχιεπισκοπικὸ θρόνον τῆς Κύπρου ἔκαμε μιὰ θερμὴ ἐκκλήση στὸ Δοῦκα τῆς Σαβοΐας, γιὰ νὰ φροντίσει νὰ σταλοῦν στρατεύματα στὴν Κύπρο μὲ σκοπὸ τὴν ἀπελευθέρωση τοῦ νησιοῦ ἀπὸ τοὺς Τούρκους. Ἡ ἐκκλήση αὐτὴ στάλθηκε μὲ τὸ Zacharia Silara πού πήρε μαζί του καὶ σχέδιο τῶν φρουρίων τῆς Ἀμμοχώστου στὰ 1608. (βλ. κείμενο στὰ Miklositch, Acta et Diplomata graeca medii aevi, Vindobonae 1845 τομ. III σ. 267—269).

Τὸν ἐπόμενο χρόνο, ὅπως ἀναφέρει ὁ Reinhardt, «ὁ Πασῆς τῆς Κύπρου, πήρε διαταγὴ νὰ συλλάβει τὸν Ἀρχιεπίσκοπο πού ἔφυγε ἐγκαίρως ἀπὸ τὴν Κύπρο στὴν Ἀλβανία. Οἱ Κύπριοι τότε πήραν τὰ ὅπλα. Ἐπειδὴ ὅμως δὲν βρῆκανε ὑποστήριξη, οἱ ἐπιχειρήσεις των ἔμειναν ἄκαρπες. Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος ἀνάγγειλε ὅλα τὰ συμβάντα στὸ Δοῦκα τῆς Σαβοΐας καὶ προσπάθησε νὰ τὸν πείσει ν' ἀναλάβει ἐπιχειρήσεις στὴν Κύπρο» (1). Γιὰ τὴ φυγὴ τοῦ Ἀρχιεπίσκοπου Χριστόδουλου στὴν Ἀλβανία ἀναφέρουν ὅλοι σχεδὸν οἱ ἱστορικοὶ πού ἀσχοληθήκανε μὲ τὴν ἱστορίαν τῆς Τουρκοκρατίας στὴν Κύπρο. Κατὰ τὸν Mas Latrie ὁ Ἀρχιεπίσκοπος ἔστειλε γράμμα μὲ ἡμερομηνία 8 τοῦ Ἰουνίου 1609, ὅταν βρισκόταν στὴν Ἀλβανία κοντὰ στὰ σύνορα τῆς Οὐγγαρίας, γιατί, ὅπως λέει, εἶχε φύγει ἀπὸ τὴ νῆσο καὶ ζήτησε καταφύγιο στὴν Ἀλβανία (2).

Ὁ καθηγητὴς Χ. Παπαϊωάννου πρῶ-

τος ἔκρινε τὴ φυγὴ τοῦ Ἀρχιεπίσκοπου στὴν Ἀλβανία ὡς ἀπίθανη (3). Ἐμεῖς ἰσχυρίζομαστε ὅτι αὐτὴ ἦταν ἀνύπαρκτη καὶ δημιουργήθηκε ἀπὸ τὴν ἐπικεφαλίδαν πού λανθασμένα μῆκε στὸ ἐπόμενο ἔγγραφο, πού τὸ παραθέτουμε σὲ μετάφραση ἀπὸ τὰ Ἰταλικά, παρμένο ἀπὸ τὸ ἔργο τοῦ Reinhardt: Geschichte des Königreiches Cypern vol. II παράρτημα § 98.

«Ὁ Χριστόδουλος Ἀρχιεπίσκοπος Κύπρου στὸν Δοῦκα τῆς Σαβοΐας Κάρολο Ἐμμανουήλ τὸν I προτρέπει καὶ πάλιν γιὰ τὴν ἀπελευθέρωση τῆς Κύπρου.

Μὲ τὸ σεβαστὸ Μοναχὸ Σουλβανὸ πήρα γράμμα ἀπὸ τὴν ἐκλαμπρὴ Ὑψηλότητα Σας γραμμένο ἀπὸ τὸ Monderi στὶς 18 τοῦ Ὀκτώβρη, πού μᾶς στάλθηκε ἀπὸ τοὺς ἀπεσταλμένους μας, καθὼς ἐπίσης καὶ τὴν ἐκθεση τους γιὰ τὶς διαπραγματεύσεις τους μὲ τὴ Σεβαστὴν Ὑψηλότητα Σας κ' εἶται ἀπὸ τὸ περιεχόμενο τοῦ προαναφερμένου γράμματός καὶ τῆς ἐκθέσεως ὅλοι μαζί πήραμε πολὺ μεγάλη καὶ ἀνεκφραστὴ εὐχαρίστηση καὶ παρηγορία, ἐπειδὴ ἐλπίζουμε ὅτι, ὅπως μοῦ ὑποσχόταν ἡ Ὑψηλότητα Σας, κατὰ τὴν ὥρα τούτη ἔμελλε (ἡ Ὑψηλότητα Σας) νὰ βρισκεται στὶς χώρες αὐτὲς μὲ τὶς πρεπούμενες προπαρασκευές καὶ ὅ,τι κατὰλληλο γιὰ τὶς ἀνάγκες μας καὶ γιὰ τὸ καλὸ τῆς Ὑψηλότητος Σας. Ἐλπίσαμε ὅτι ἂν θ' ἀπολαβαίναμε ἓνα τέτοιο δῶρο, ὁ Κύριος ὁ Θεὸς μας, θὰ Σας κάμει νὰ νιώσετε τὴν ἀφοσίωση καὶ τὴν καλὴ διάθεση πού τρέφουμε γιὰ τὴν Ὑψηλότητα Σας.

1) Geschichte des Königreiches Cypern vol. II. p. 186.

2) Histoire de l'île de Chypre τὸμ. III σ. 576. βλ. ἐπίσης Engel Kypros eine monographie σ. 769 καὶ Χάκετ: Ἱστορία τῆς Ὀρθόδοξου Ἐκκλησίας τῆς Κύπρου, μετάφρ. Παπαϊωάννου τὸμ. Α' σ. 271.

3) Βλ. σημείωση 37 σ. 27: Χάκετ, Ἱστορίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κύπρου τὸμ. Α'.

Δὲ Σᾶς γράψαμε κι οὔτε Σᾶς ἀπαντήσαμε προηγουμένως, γιατί περιμέναμε τοὺς ἀπεσταλμένους μας καὶ τίς βοήθειες, πού ὑποσχέθηκε ἡ Ὑψηλότητα Σας καὶ πού τίς ὑποσχέθηκε στὸν Ἰππότη Piliberto Provana καὶ στὸν Καπετάνιο Gio. Τίς βοήθειες αὐτὲς τίς ἐπιθυμοῦμε ἄπειρες φορές καὶ τίς περιμένουμε μὲ μιὰ τέτοια εὐχαρίστηση καὶ χαρὰ καὶ τ' ἀποτέλεσμα πού θᾶφερναν θάταν μεγάλο γιὰ μᾶς. Ἐγὼ κι ἄλλοι ἀπὸ τοὺς συνομόσπονδους μου σὲ διάφορες περιστάσεις ἀποκαλύψαμε τοὺς ἑαυτοὺς μας ἐχθροὺς τῶν Τούρκων ὄχι μόνο φαινομενικά μὰ καὶ πραγματικά μὲ πολλή βλάβη κ' ἐνόχληση, πού σὲ διάφορες περιστάσεις τοὺς προξενήσαμε, φοβούμενος τίς ἐνέδρες τοῦ Πασᾶ τοῦ Νεόκαστρου (Castel novo) ἀποσύρθηκα σὲ ὄρη καὶ σὲ τόπους ὀχυρότερους, σὲ κλισοῦρες καὶ σὲ σῶνρα τῆς Στριγονίας καὶ τῆς Ἀλβανίας μὲ τὴν ἀπόφαση νὰ τοὺς προξενήσω ὅσο μπορῶ μεγαλύτερη ζημία, ἂν βέβαια μᾶς ἐνοχλοῦσαν. Ἄλλωστε μιὰ κ' εἴμαστε ἔτσι ἐνωμένοι καὶ σ' αὐτὸ τὸ περιβάλλο, δὲν φοβόμαστε τίς δυνάμεις τῶν τῶ καλοκαίρι αὐτό, ἀφοῦ ἔτσι ἐνωμένοι εἴμαστε περισσότεροι ἀπὸ 12,000 ἄντρες, καὶ μόνον πού εἴμαστε κακὰ ὀπλισμένοι θὰ κρατηθοῦμε ὅσο μποροῦμε.

Ὅλοι αὐτοὶ οἱ ἐπαναστάτες εἶναι ἀφοσιωμένοι στὴν Ὑψηλότητα Σας κι ὅλοι ἐλπίζουν ὅτι θᾶχουν, ἀπὸ μέρα σὲ μέρα, βοήθεια ἀπὸ τὴν Ὑψηλότητα Σας. Γιὰ νὰ δειξοῦν τίς καλὲς αὐτὲς διαθέσεις θελήσανε νὰ οργανωθοῦν σὲ λόχους καὶ νὰ φανερωθοῦν ἐχθροὶ τῶν Τούρκων. Ἄλλὰ θωρώντας ὅτι δὲν παρουσιαζόταν κανεὶς ἀπὸ τοὺς προαναφερμένους κι οὔτε ἀπὸ ἄλλους κι οὔτε καμιὰ βοήθεια τουλάχιστο κι οὔτε γράμματα, κι ἀφοῦ μᾶς ἄφηκαν οἱ ἐλπιδες πού βασίσαμε ἀπάνω στίς ἐπιστολὲς τῆς Ὑψηλότητας Σας καὶ στίς ἐπιστολὲς τῶν ἀπεσταλμένων Σας, ἐπιφτάσαμε σὲ πολὺ μεγάλη σύχυση κι ἀπειρη λύπη θωρώντας τοὺς ἑαυτοὺς μας ριγμένους σὲ τέτοια στενοχωρία.

Εἶναι μεγάλη ἀχαριστία νὰ μᾶς ἐγκαταλείψετε στὴν πιὸ μεγάλη μας ἀνάγκη χωρὶς νὰ μᾶς ἀξίζει.

Γαληνότετε Κύριε, ἡ Ὑψηλότητα Σας μὲ τὴν ἡγεμονικὴ καὶ χριστιανικὴ τῆς διάνοια καταλαβαίνει πόσο ὁ Κύριος ὁ Θεὸς μας, ὁ δικαιοτάτος κριτὴς συχαίνεται τὴν ἀχαριστία. Ἀντιλαμβάνετε ὅτι ἔχω λόγους νᾶχω παράπονα ἐναντίον Σας, γιατί δὲν κρατήσετε τίς ὑποσχέσεις Σας σὲ μᾶς, πού ἀποβλέψαμε στὴν ὑπόθεση μας μὲ τέτοια ἐμπιστοσύνη, καὶ γιατί δὲν φυλάξετε τίς συνθήκες ἀνάμεσῶ μας. Δὲν μπορῶ νὰ δικαιολογήσω τὴν Ὑψηλότητα Σας γιὰ τὴν τέτοια παράλειψη, ἐκτός ἐὰν ὀφείλεται σὲ πραγματικὸ ἐμπόδιο, πού ἔγινε ἀφορμὴ νὰ μὴ μπορέσετε νὰ ἐκτελέσετε τὴν καλὴ Σας θέληση ὅπως ἀπαιτεῖ τὸ κράτος καὶ τὸ μεγαλεῖο Σας. Κι ὁμως δὲν μπορῶ νὰ πιστεύσω ὅτι δὲν θᾶχετε μπορέσει νὰ μᾶς στείλετε κάποια βοήθεια πού ὅποια-δήποτε κι ἂν ἦταν, ἐμεῖς θὰ τὴ δεχόμαστε ὡς πολὺ ἀγαπητὴ κι ὡς μοναδικὸ φάρμακο μας καὶ θάταν ταυτόχρονα καὶ γιὰ τὸ καλὸ τῆς Ὑψηλότητας Σας, ὅπως πιστεύουμε ὅτι οἱ ἀπεσταλμένοι μας Σας ἐξήγησαν. Ἄν θὰ ὀταλεῖ τέτοια (βοήθεια) θὰ ἔπρεπε νὰ πάρουμε γράμμα ἀπὸ Σᾶς γιὰ νὰ γνωρίσουμε ποιὲς εἶναι οἱ διαθέσεις Σας σχετικὰ μὲ τὴ βοήθεια. Γι αὐτὸ ἰκετεύουμε Αὐτὴν (τὴν Ὑψηλότητα Σας) νὰ δώσει στοὺς ἀπεσταλμένους μας κάποιαν ἀπόφαση γιὰ τὴ συνθήκη κι ἂν ἔχετε τίς διαθέσεις, πού εἴχετε ἐπιδείξει καὶ στο παρελθὸ ὄχι μόνο μ' ἐπιστολὲς ἀλλὰ καὶ μ' ἄλλα πρόσωπα, τότε ἂς ἀποφασίσει τέλος ἡ Ὑψηλότητα Σας νάρθει καὶ νὰ πάρει τὴν ἐξουσία καὶ ν' ἀποφασίσει νὰ τὰ ἐχτελέσει αὐτὰ ἴσαμε τὸ τέλος τοῦ φθινόπωρου αὐτοῦ. Ἐμεῖς δὲ προθυμότερα τὴν ἀναμένουμε καὶ θὰ τὴ δεχτοῦμε καὶ θὰ τὴν ὑποδεχτοῦμε ὡς Κύριο μας ὅπως μὲ τίς ἐπιστολὲς καὶ τίς πρεσβείες διαβεβαιώσαμε τὴν Ὑψηλότητα Σας. Κι ἂν ἡ προαναφερμένη προθεσμία πε-

ράσει άκαρπη, έξάπαντος τότε δέν ξαίρομε άν θάναι στην έξουσία μας νά τό κάνουμε αυτό [δλδ. νά δεχτοίμε την 'Υψηλότητα Σας ώς κύριο μας], γιατί ό πληθυσμός περικυκλώνεται από όλες τις μεριές από Τούρκους και πιθανά νά συνθηκολογήσουν μαζί τους, ποάμα πού είναι δυνατό νά κάνουμε κ' έμείς, γιατί διαμονή σέ καιρό χειμώνά άπάνω στά ψηλότερα αυτά όρη και στά δάση μέσα είναι αδύνατη για πολλούς λόγους.

Έπειδή ό Σεβάσμιος πατήρ Συλβανός μάς είπε ότι στην Αύλή της 'Υψηλότητας Σας δέν ύπάρχει πρόσωπο έμπιστοσύνης πού νά μπορεί νά μεταφράσει τις έπιστολές μας, γραμμένες Σερβικά, στην 'Ιταλική γλώσσα, ύστερα από άναζήτηση βρήκα αυτόν τον γραφιά, για νά μή πηγαίνουν οί έπιστολές μας σέ χέρια άλλων, αλλά νά μπορεί ή 'Υψηλότητα Σας, νά τις διαβάσει χωρίς άλλο διερμηνέα. Τό ίδιο θα κάνω και στό μέλλο όσες φορές παρουσιάζεται ανάγκη νά γράψω στην 'Υψηλότητα Σας πού την παρακαλούμε νά μεταχειρίζεται σ' αυτή την ύπόθεση τά πρόσωπα πού είναι από τους τόπους αυτούς και τους γνωρίζουν και πού γνωρίζουν τον σκοπό και τον τρόπο πώς πρέπει νά γίνει ή προαναφερμένη συζήτηση. Στή χώρα Σας βρίσκεται ό 'Ιπότης Κύριος George Doliéti, συμπατριώτης μας κ' εύγενής άντρας, πού για πολλά χρόνια έχειρίστηκε την ύπόθεση αυτή και μπορεί νά πληροφορήσει την 'Υψηλότητα Σας για τό κάθε τι. Έπίσης ό Καπετάνιος Nicolo Revasi, φίλος και συμπατριώτης μας, γιατί γνωρίζει πολύ καλά τή χώρα μας.

Ός πρός τό παρό δέν έχουμε νά ποίμε τίποτε άλλο στην 'Υψηλότητά Σας. Μένουμε περιμένοντας την άπάντηση της και ταπεινότατα άσπαζόμαστε τά Γαληνότερα χέρια της 'Υψηλότητας Σας, καθώς και τους Γαληνότερους Πριγκήπες πού μακάρι ό Κύριος μας νά τους χαρίζει την πιό μεγάλη συσσώρευση εύτυχίας και μεγαλείου.

'Από τό Onagusti στις 8 του 'Ιουλίου 1609.»

Η πιό άπάνω έπιστολή είναι φανερό, ότι δέν άνήκει στον 'Αρχιεπίσκοπο Κύπρου. Έκείνος πού την έγραψε ήτανε κάτοχος της Σερβικής γλώσσας στην όποιαν γράφει τις έπιστολές του, κ' είναι άρχηγός 12000 άντρών στην 'Αλβανία πού είναι έτοιμοι νά έπαναστατήσουν. Πάντως δέν ήταν ό 'Αρχιεπίσκοπος Κύπρου, πού οί διάφοροι συγγραφείς (Reinchards, Mas Latrie, Engel, Hackett κ. α.) παραδέχονται ώς άπλό πρόσφυγα στην 'Αλβανία. Έκτός πολλών άλλων λόγων άποδεικνύεται ότι ή έπιστολή αυτή λανθασμένα άποδόθηκε στον 'Αρχιεπίσκοπο Κύπρου, γιατί ήταν αδύνατο νά βρísκεται τον 'Ιούλιο του 1609 έπαναστάτης στά όρη της 'Αλβανίας και της Στριγορίας και νάναι τον 'Οκτώβρη του 1609 στην Κύπρο άπ' όπου έστειλε στις 5 του 'Οκτώβρη του 1609 έπιστολή ύπογραμμένη από τους 'Αρχιερείς και τους άνωτέρους κληρικούς του θρόνου του στο Δουκά της Σαβοΐας.

Έκείνος πού έγραψε την έπιστολή της 8ης 'Ιουλίου 1609, ήτανε βέβαια 'Αλβανός ή Σέρβος θρησκευτικός άρχηγός. Είναι άναμφισβήτητο ότι έκτός από τους Κυπρίους κ' οί Μακεδόνες κ. ά. βρισκόντανε σέ συνεννόσεις με τους Δούκες της Σαβοΐας για την άποτίναξη του Τουρκικού ζυγού. 'Ο 'Επίσκοπος Κρόας πήγε άυτόπροσώπως στην αύλή του Τουρίνου, κι από κει στη Μαδρίτη για νά πείσει την 'Ισπανία νά πάρει μέρος, πού θα χτυπούσε τό θανατηφόρο χτύπημα έναντίον της 'Υψηλής Πύλης (J. P. Reinhardt: Geschichte des Königreiches Cypern, vol II σελ. 185—86). Από άπροσεξία μπήκε ή έπικεφαλίδα στο έγγραφο, πού παρέσυρε διάφορους ιστορικούς, πού άσχολήθηκαν με την ιστορία της Κύπρου στον καιρό της Τουρκοκρατίας, νά ύποστηρίζουν ότι ό 'Αρχιεπίσκοπος Χριστόδουλος κατέφυγε στην 'Αλβανία.

Πάφος

ΛΟΙΖΟΣ ΦΙΛΙΠΠΟΥ

ΚΥΠΡΙΑΚΑ ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ

ΤΟ ΤΡΑΓΟΥΔΙ ΤΗΣ ΚΑΚΗΣ ΜΑΝΑΣ*

Πάνω στήτ τζεφαλήν τ' άτοῦ (1) κλήμαν ἔφανερῶθην,
 Κάμνει σταφύλιβ βέρικον, κάμνει κρασίμ μουσκάτον,
 Πίννουμ μανάδες τζαί μεθκιούν τζαί φταίν τους τὰ παιδικιά τους.
 Τζαί μιὰ μάνα τρελλόμανα, μιὰ τρελλοκαταροῦσα,
 *Ετίμαζεν (2) τὸγ γιούλλην τη, τὸ φῶς τῶν ἀμμαδικιῶν της.
 — Γιέ μου, νὰ πᾶς στ' ἀνάθεμαν, γιέ μου, στὰ μαῦρα ὄρη.
 — Τίμαζε, μάνα, τίμαζε ὅσον τζι ἄν ἤμπορήσεις.
 Νᾶρτει μέρα τ' ἄη Γιωρκού τζαί νὰ μαυροφορήσεις.
 Νᾶρτει μέρα τ' ἄη Γιωρκού νὰ πᾶς στήν Ἐκκλησίαν
 Νὰ δεῖς τὸσ σκάνομο (3) μ' ὄφκαιρον (4) τζαί τὸ στασιδίμ μαῦρον.
 Τότε νὰ τρέξεις στόγ γιαλόγ γιὰ νᾶβρεις ν' ἀρωτήσεις:
 Δὲν εἶετε τὸγ γιούλλημ μου τὸ φῶς τῶν ἀμμαδικιῶν μου;
 *Ἐρκεται μέρα τ' ἄη Γιωρκού πάει στήν Ἐκκλησίαν,
 Θωρεῖ τὸσ σκάνομον τ' ὄφκαιρον, τζαί τὸ στασιδίμ μαῦρον.
 Τρέχει τζαί πάει στόγ γιαλόγ γιὰ νᾶβρει ν' ἀρωτήσει.
 — Δὲν εἶετε τὸγ γιούλλημ μου τὸ φῶς τῶν ἀμμαδικιῶμ μου;
 — Ἐχτές προχτές τὸν εἶαμεν στής Παρπαλιάς τὰ μέρη.
 Εἶσεν τὰ νέφη πάπλωμαν, τήμ μαύρη γῆγ κρεβάτιν
 Τζ' ἔναμ μιάλομ μαυρόροστον (5) εἶσεν τὸμ προστζεφάλιν,
 Τζαί τὰ πουλιά τὸν ἔτρωαν, τὰ μαῦρα τριγυροῦσαν.
 Τζ' ἔναμ πουλλίν, καλόμ πουλλίν, δὲν ἔθελεν νὰ φάει.
 — Φάε τζαί σὺ, καλόμ πουλλίν.
 Νὰ κάμεις πήχην τὸ φτερὸν τζαί πιθαμήν τὸ νύσιν.

ΠΡΑΞΙΤΕΛΗΣ ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ

*ΣΗΜ. «ΚΥΠΡ. ΓΡ.»—Ἡ παραλλαγή τοῦ τραγουδιοῦ τῆς «κακῆς μάνας», ποῦ δημοσιεύσαμε στὸ 4ο τεῦχος σ. 129, εἶναι ἀπὸ τῆ συλλογῆ Κυπριακῶν δημοτικῶν τραγουδιῶν τοῦ Κ. Προυσή. Ἡ παραλλαγή ποῦ δημοσιεύουμε ἐδῶ εἶναι ἀπὸ τῆ Λευκωσία καὶ μᾶς τὴν εἰσεῖλε ὁ κ. Πραξιτέλης Χριστοδούλου, ὅπως τὴν ἄκουσε ἀπὸ τῆ μητέρα του, ποῦ συχνὰ τὸ τραγουδοῦσε «σὲ θλιβερό καὶ συνκινητικὸ τόνο μετ' ἡ γερῆ παρ' ὅλη τὴν ἡλικία φωνῆ της», ὅπως γράφει ὁ ἴδιος. Ἡ παραλλαγή αὐτὴ μοιάζει βέβαια λίγο μὲ κείνη ποῦ δημοσίεψε ὁ κ. Σάβας Χριστῆς στὰ «Κυπριακὰ Χρονικά» (ἔτος 10ο, τεῦχος Δ' σ. 305 κεξ.), ἀλλὰ ἐνδιαφέρει γιὰ τὸ δείχνει πὼς καὶ στὶς πόλεις ἀκόμα δὲν χάθηκαν ὁλότελα τὰ δημοτικὰ τραγούδια—ἀγκαλιὰ ἡ γλῶσσα τους ἐπηρεάστηκε ἀρκετὰ ἀπὸ τῆ γλῶσσα τῶν πόλεων, ὅπως φαίνεται ἀπὸ τὴν κάπως νοθεμένη γλῶσσα τοῦ τραγουδιοῦ αὐτοῦ.

1) Ἰσως ὄνομα τοποθεσίας. 2) Καταριόταν, ἀναθεμάτιζε. 3) Στασιδί. 4) Ἀδειανό. 5) Μαῦρη πέτρα.

Oscar Wilde

Ο ΕΓΩΪΣΤΗΣ ΓΙΓΑΝΤΑΣ

Κάθε απόμεσήμερο σάν γυρνούσανε από τὸ σκολειὸ τὰ παιδιὰ, συνήθιζαν νὰ πηγαίνουν καὶ νὰ παίζουν στὸν κήπο τοῦ Γίγαντα.

Ἦτανε ἕνας μεγάλος ἔμορφος κήπος μὲ ἀπαλὴ πράσινη χλόη. Ἐδῶ κ' ἐκεῖ ἀπάνω ἀπὸ τὴ χλόη στέκονταν ἔμορφα ἄνθη σάν ἀστέρια κ' ὑψηρὰν δώδεκα ροδακινιῆς πούς τὴν ἀνοιξὴ ξεσποῦσαν σ' ὠραίους ἀνθισμένους κλώνους, κόκκινους καὶ μαργαριταρόχρωμους καὶ τὸ χινόπωρο φορτώνουνταν ἄφθονους καρπούς. Τὰ πουλιὰ κάθονταν στὰ δέντρα καὶ τραγουδοῦσανε τόσο γλυκὰ πού τὰ παιδιὰ συνήθιζαν νὰ σταματοῦν τὰ παιγνίδια τους γιὰ νὰ τ' ἀκούσουν. «Πόσο εὐτυχισμένα εἶμαστε ἐδῶ!» φώναζε τὸνα στᾶλλο.

Μιὰ μέρα ὁ Γίγαντας γύρισε. Εἶχε πάει νὰ ἐπισκεφτεῖ τὸ φίλο του τὸ δράκο στὴν ἐπαρχία τοῦ Κόρν κ' ἔμεινε κοντὰ του ἑπτὰ χρόνια. Ἀφοῦ τέλειωσαν τὰ ἑπτὰ χρόνια εἶχε πεῖ τὸ κάθε τι πού εἶχε νὰ πεῖ, γιατί ἡ συνομιλία του ἦτανε ὀρισμένη, κι ἀποφάσισε νὰ γυρίσει στὸν πύργο του. «Ὅταν ἔφτασε εἶδε τὰ παιδιὰ νὰ παίζουν στὸν κήπο.

«Τι κάνετε ἐδῶ;» φώναξε μὲ μιὰν ἀπότομη φωνὴ καὶ τὰ παιδιὰ ἔφυγαν τρεχάτα.

«Ὁ κήπος μου εἶναι δικός μου κήπος» εἶπε ὁ Γίγαντας· «ὁ καθένας μπορεῖ νὰ τὸ καταλάβει καὶ δὲ θὰ ἐπιτρέψω σὲ ἄλλο κανένα ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ μου νὰ παίζει σ' αὐτόν».

Ἔτσι ἔχτισε ἕνα ψηλὸ τοῖχο κ' ἔστησε ἕνα σανίδι μὲ μιὰ εἰδοποίηση:

ΟΣΟΙ ΜΠΑΙΝΟΥΝΕ
ΠΑΡΑΝΟΜΑ
ΘΑ ΚΑΤΑΔΙΩΚΟΥΝΤΑΙ

Ἦτανε ἕνας πολὺ ἐγωῖστὴς Γίγαντας.

Τὰ καυμένα τὰ παιδιὰ δὲν εἶχαν τὴν ἐξουσίαν νὰ παίζουν. Προσπάθησαν νὰ παίξουνε στὸ δρόμο, ἀλλὰ ὁ δρόμος ἦτανε πολὺ σκονισμένος καὶ γιομάτος ἀπὸ σκληρὲς πέτρες καὶ γι' αὐτὸ δὲν τὰ εὐχριστοῦσε. Συνήθιζαν νὰ περιτριγυρίζουν τούς ἀψηλούς τοίχους ὅταν τέλειωναν τὰ μαθήματα τους καὶ νὰ μιλοῦν γιὰ τὸν ὠραῖο κήπο πού ἦτανε ἀπὸ μέσα.

«Πόσο εὐτυχισμένα εἶμαστε ἐκεῖ!» εἶπε τὸνα στᾶλλο.

Τότε ἦρθε ἡ Ἄνοιξη καὶ ὑπῆρχανε μικροὶ ἀνθισμένοι κλώνοι καὶ μικρὰ πουλιὰ σ' ὅλη τὴ χώρα. Μονάχα στὸν κήπο τοῦ Ἐγωῖστὴ Γίγαντα ἦτανε ἀκόμα χειμῶνας. Τὰ πουλιὰ δὲν σκοτιζόνταν νὰ τραγουδήσουν ἐκεῖ, ἐπειδὴ δὲν ὑπῆρχανε παιδιὰ, καὶ τὰ δέντρα λησμόνησαν ν' ἀνθίσουν. Κάποτε ἕνα ὠραῖο λουλούδι κοίταξε ἀπὸ μέσα ἀπὸ τὴ χλόη, μὰ σάν εἶδε τὸ σανίδι μὲ τὴν εἰδοποίησιν λυπήθηκε τόσο πολὺ γιὰ τὰ παιδιὰ, πού γλίστησε πίσω στὸ ἔδαφος πάλι κ' ἔγειρε νὰ κοιμηθεῖ. Οἱ μόνοι πού εὐχριστηθήκανε ἦτανε τὸ Χιόνι κ' ἡ Πάχνη. «Ἡ Ἄνοιξη ἔχει ξεχάσει αὐτὸν τὸν κήπο», φώναζαν· «ἔτσι θὰ ζήσουμε δω-μέσα ὀλόκληρο τὸ χειμῶνα». Τὸ Χιόνι σκέπασε ὀλότελα τὴ χλόη μὲ τὸ μεγάλο ἄσπρο του μαντύα κ' ἡ Παγωνία ἀσήμωσε ὅλα τὰ δέντρα. Τότε προσκάλεσαν τὸ Βοριά νὰ μείνει μαζί τους κ' ἦρθε. Ἦτανε τυλιγμένος σὲ γούνες κι ὀλημερὶς μούγκριζε περιδιαβάζοντας στὸν κήπο κ' ἔριχνε χάματις καπνοδόχες. «Αὐτὸ εἶναι ἕνα εὐχάριστο μέρος», εἶπε, «πρέπει νὰ προσκαλέσουμε τὸ Χαλάζι νὰ μᾶς ἐπισκεφτεῖ». Ἔτσι ἦρθε καὶ τὸ Χαλάζι. Κάθε μέρα γιὰ τρεῖς ὧρες θορυβοῦσε στὴ στέγη τοῦ πύρ-

γου, ώσότου έσπασε τὰ πιό πολλά κεραμίδια κ' έπειτα έτρεχε όσο μπορούσε και πιό γρήγορα στον κήπο. "Ήτανε ντυμένο σέ σταχτιά κ' ή ανάπνια του ήτανε σάν πάγος.

«Δέν μπορώ νά καταλάβω γιατί ή άνοιξη άργησε τόσο πολú νά ρθει», είπε ό Έγωϊστής Γιάντας σάν καθόταν στό παράθυρο και κοίταζε όξω στον κρύο, λευκό του κήπο: «έλπίζω πώς θ' αλλάξει ό καιρός».

Μά ούτε ή "Άνοιξη ήρθε κι ούτε τό Καλοκαίρι. Τό χινόπωρο χάρισε χρυσούς καρπούς στον κάθε κήπο, μά στον κήπο του Γιάντα δέ χάρισε ούτε ένα. «Είμαι πάρα πολú Έγωϊστής» είπε τό Χινόπωρο. "Ετσι ήτανε πάντα Χειμώνας εκεί μέσα κι ό Βοριάς και τό Χαλάζι κ' ή Πάχνη και τό Χιόνι χόρευαν γύρω ανάμεσα άπ' τὰ δέντρα.

"Ενα πρωί ό Γιάντας ήταν ξαπλωμένος ξυπνός στό κρεβάτι, όταν άκουσε κάποια μαγευτική μουσική. Άχούσε τόσο γλυκειά σ' άφτιά του, πού νόμιζε πώς έπρεπε νάταν σί μουσικοί του βασίλια πού διάβαιναν. "Ήτανε πραγματικά ένας μικρός σπίνος μονάχα πού τραγούδαε έξω άπ' τό παράθυρο του, μά πέρασε τόσοσ πολύς καιρός άφότου είχε ν' άκούσει ένα πουλί νά τραγουδεί στον κήπο του, πού του φαινόταν νάναι ή πιό όμορφη μουσική στον κόσμο. Τότε τό Χαλάζι σταμάτησε νά χορεύει άπάνω άπ' τό κεφάλι του κι ό Βοριάς έπαψε νά μουγκρίζει και μιá τερπνή μυρουδιά είχε πάει κοντά του άπ' τ' άνοιγμένο παράθυρο. «Πιστεύω πώς ή "Άνοιξη ήρθε επί τέλους» είπε ό Γιάντας: και πήδηξε άπ' τό κρεβάτι και κοίταξε όξω.

Τι είδε;

Είδε ένα θαυμασιώτατο θέαμα. Άνάμεσα από μιá μικρή τρύπα στον τοίχο τὰ παιδιá σύρτηκαν μέσα και καθόντουσαν στους κλώνους τών δέντρων. Στο κάθε δέντρο πού μπορούσε νά δει ήταν κ' ένα μικρό παιδί. Και τὰ δέντρα χάρηκαν τόσο πού είδαν τὰ παιδιá νά ρθουνε πίσω πάλι, πού σκεπαστήκανε από λουλούδια και

κουνούσαν ελαφριά τὰ χέρια τους άπάνω άπ' τὰ κεφάλια τών παιδιών. Τὰ πουλιá πετούσαν γύρω και πιπίζαν με χαρά, και τάνθη κοίταζαν έπάνω ανάμεσα άπ' την πράσινη χλόη και γελούσαν. "Ήτανε μιá χαριτωμένη σκηνή και μοναχά σέ μιá γωνιά ήταν ακόμα χειμώνας. "Ήτανε ή πιό μακρυνή γωνιά του κήπου κ' εκεί στεκόταν ένα άγοράκι. "Ήτανε τόσο μικρό πού δέν μπορούσε νά φτάσει στους κλώνους του δέντρου πού τό περιτριγύριζε κλαίοντας πικρά. Τό φτωχό δέντρο ήτανε άκόμη σκεπασμένο από πάχνη και χιόνι κι ό βοριάς φυσούσε και μουγκρίζει άπανωθιό του. «Σκαρφάλωσε έπάνω, άγοράκι!», είπε τό δέντρο και χαμήλωσε τους κλώνους του τόσο όσο μπορούσε: μά τ' άγόρι ήτανε μικρούτσικο.

Και του Γιάντα ή καρδιά άναλύθηκε σάν κοίταξε όξω. «Πόσο έμουνα έγωϊστής!» είπε. «Τώρα καταλαβαίνω γιατί ή άνοιξη δέν ήθελε νά ρθει δωπέρα. Θά βάλω αυτό τό φτωχό άγοράκι στην κορφή του δέντρου και θά ρίξω κάτω τον τοίχο κι ό κήπος μου θά γίνει τό γήπεδο για τὰ παιγνίδια τών παιδιών για πάντα και πάντα.» "Ήτανε πραγματικά πολú λυπημένος για ό,τι είχε κάνει.

"Ετσι γλύστρησε άπ' τή σκάλα κάτω κι άνοιξε τή μπροστινή θύρα όλωσδιόλου άπαλά και πέρασε στον κήπο. Μά όταν τον είδαν τὰ παιδιá φοβήθηκαν τόσο πού φύγανε τρεχάλα κι ό κήπος έγινε χειμώνας και πάλι. Μονάχα τ' άγοράκι δέν έτρεξε, γιατί τὰ μάτια του ήτανε τόσο γιομάτα από δάκρυα πού δέν είδε τον Γιάντα νάρχεται. Κι ό Γιάντας πήγε κλεφτάτα από πίσω του, τό πήρε άπαλά στο χέρι του και τό κάθισε στο δέντρο άπάνω. Και τό δέντρο ξέσπασε με μιáς σ' άνθους και τὰ πουλιá ήρθαν εκεί και τραγούδισαν και τό μικρό παιδί τεντώνοντας τὰ δυό του χέρια τάριξε γύρω άπ' τό λαιμό του Γιάντα και τον φίλησε. Και τάλλα παι-

διά σάν είδα / πώς ό Γίγαντας δέν ή-
τανε πιά κακός, ήρθανε πίσω τρέχον-
τας και μαζί τους ήρθε ή "Ανοιξη.

«Είμαι τώρα δικός σας ό κήπος,
παιδιά», είπε ό Γίγαντας και πήρε ένα
μεγάλο τσεκούρι κ' έρριξε κάτω τόν
τοιχο. Κι όταν ό κόσμος πήγαινε στην
άγορά στις δώδεκα, βρήκαν τόν Γί-
γαντα νά παίζει με τά παιδιά στον
ώραιοτερο κήπο που είχαν δει ποτέ.
'Όλημερίς παίζανε και τó βράδυ πή-
γανε στον Γίγαντα για νά τόν ά-
ποχαιρετίσουν.

«Μά πού είναι ό μικρός σας σύντρο-
φος;» είπέ: «τό παιδί που άνέβασα
στό δέντρο». 'Ο Γίγαντας τ' αγάπησε
πιό πολύ, γιατί τόν φίλησε.

«Δέν ξαίρουμε», απαντήσανε τά παι-
διά, «έχει φύγει».

«Πέστε του ναρθεί σίγουρα αύριο»
είπε ό γίγαντας. Μά τά παιδιά είπαν
πως δέν ήξαιραν πού ζούσε και
πως δέν τó είχαν δει ποτέ. Κι ό
Γίγαντας λυπήθηκε πολύ.

Κάθε άπομεσήμερο όταν τέλειωνε
τό σκολειό, τά παιδιά έρχόντανε και
παίζανε με τόν Γίγαντα. Μά τό άγο-
ράκι που αγάπησε ό Γίγαντας δέν
είχαν ιδωθεί πιά ποτέ. 'Ο Γίγαντας ή-
τανε πολύ καλός σ' όλα τά παιδιά
κι όμως νοσταλγούσε τόν πρώτο μικρό
του φίλο και συχνά μιλούσε γι' αυτόν.
«Πόσο θά πεθυμούσα νά τόν δω!»
συνήθιζε νά λέει.

Τά χρόνια περνούσαν κι ό Γίγαντας
γερνούσε κι άδυνατούσε. Δέν μπορούσε
νά παίζει πιά, κ' έτσι κάθισε σέ μια
πολύ μεγάλη πολυθρόνα και παρατη-
ρούσε τά παιδιά παίζοντας, και θάμαζε
τόν κήπο του. «Έχω πολλά έμορφα
λουλούδια» είπέ, «μά τά παιδιά είναι
τά πιό έμορφα λουλούδια άπ' όλα».

«Ένα χειμωνιάτικο πρωί σάν ντυνό-
ταν, κοίταξε όξω άπ' τό παράθυρο του.

Δέ μισούσε τώρα τό Χειμώνα, γιατί
ήξαιρε πώς ήτανε μονάχα ή "Ανοιξη
που κοιμόταν και πώς τά λουλούδια
άναπαύονταν.

Ξαφνικά έτριξε τά μάτια του από
θαυμασμό και κοίταξε και κοίταξε. "Η-
τανε, αλήθεια, ένα θαυμάσιο θέαμα.
Στήν πιό μακρυνή γωνιά του κήπου
ήτανε ένα δέντρο τέλεια σκεπασμένο
άπό έμορφα λευκά λουλούδια. Οι
κλώνοι του ήτανε χρυσοί κι άσημένιοι
καρποί κρεμόντουσαν άπάνω του και
κάτω στεκόταν τό μικρό παιδί π' ά-
γάπησε.

'Ο Γίγαντας κατέβηκε τή σκάλα
τρέχοντας με μεγάλη χαρά. Διάσχισε
βιαστικά τή χλόη και πήγε κοντά στο
παιδί. Κι όταν τό καλοσίμωσε, τό
πρόσωπο του κατακοκκίνησε από θυ-
μό κ' είπε: «Ποιός τόλμησε νά σέ πλη-
γώσει;» Γιατί στις άπαλάμες των χει-
ριών του παιδιού ήτανε τά σημάδια
δυό καρφιών και τά σημάδια δυό
καρφιών ήτανε επίσης στα δυό μικρά
του πόδια.

«Ποιός τόλμησε νά σέ πληγώσει;» φώ-
ναξε ό Γίγαντας: «πές μου για νά πά-
ρω τό μεγάλο μου σπαθί και νά τόν
σκοτώσω.»

«Μάλιστα», είπε τό παιδί, «μ' αυτά
είναι οί πληγές τής 'Αγάπης».

«Ποιός είσαι;» είπε ό Γίγαντας, και
τόν πήρε ένας παράξενος φόβος και
γονάτισε μπροστά στο μικρό παιδί.

Και τό παιδί χαμογέλασε στο Γίγαντα
και του είπε:

«'Αφησε με νά παίξω μια φορά στον
κήπο σου και σήμερα θά ρθείς μαζί μου
στον κήπο μου που είναι Παράδεισος.»

Κι όταν τά παιδιά μπήκανε τρεχά-
τα έκείνο τ' άπομεσήμερο, βρήκαν τό
Γίγαντα νά κοιτεται νεκρός κάτω από
τό δέντρο, κατασκεπασμένος από λευκά
λουλούδια.

(Μεταφρ.) Κ. ΚΟΝΤΗΣ

ΝΕΟΙ ΔΙΗΓΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΙ

ΟΝΕΙΡΟ ΗΤΑΝΕ

Κάποτε, όπως στα παραμύθια, αγαπήθηκαν. Οί νεανικές τους καρδιές τότε σπαρτάρησαν παράφορα, σαν καρδιές πουλιών που έτοιμάζουν τη φωλιά τους.

Μά η μοίρα τους χώρισε ξαφνικά ένα μελαγχολικό πρωινό, έτσι όπως αγαπήθηκαν. Κ' έχτέλεσαν τη διαταγή της υπάκουα αφού έπρόκειτο για τη θέση τους, για το ψωμί τους. Τι μπορούσαν να κάμουν άλλο απ' όσα έλεγε το γράμμα του ανώτερου τους—δυό άνυπεράσπιστα πουλιά μπροστά στη θύελλα του ανέμου; Έδωσαν υποσχέσεις, έκλαψαν, φιλήθηκαν, κ' έχωρίστηκαν. Έκείνος πήγαινε μακριά, πολύ μακριά...

Αντάλλαξαν πολλές επιστολές τον πρώτο μήνα, γεμάτες έρωτικά γλυκόλογα τον άλλο λιγώτερες, τον άλλο τίποτα. Στο τέλος του χρόνου δέν ήξαιραν ούτε τη διεύθυνση ό ένας του άλλου. Έ δουλιά; οί περιστάσεις; άλλοι τόποι; άλλα πρόσωπα; ό χρόνος; Ποιός ξαίρει αν ένα μοναχά απ' αυτά ή όλα μαζί επέδρασαν άπάνω τους;...

Πέρασαν λίγα χρόνια. Συναντήθηκαν άντελώς άνέλπιστα ένα καλοκαιρνό άπομεσήμερα σ' ένα σταθμό αυτοκινήτων. Άλληλοκοιτάχτηκαν έκπληχτα.

—Τι κάνετε, δεσποινίς;

—Καλά. Εύχαριστώ.

Τού έδωσε το χέρι της άνόρεχτα. Τά άπρόσωπα τους ήταν σοβαρά, οί ματιές τους έμοιαζαν έχθρικές.

Κάθησε κοντά της, ενώ εκείνη έκανε άμέρα με τη χρωματιστή βεντάλια της κοιτάζοντας πότε το βρωμισμένο πάτωμα, πότε τά ρουχα της, πότε τον άνόσομο που μπαινόβγαινε για τις υποχέσεις του άδιάφορος. Ξαφνικά τόν πώτησε, διορθώνοντας τό φτερό της βεντάλιας της:

—Πού είστε τώρα;

—Στό Σ. Έσείς;

—Στό Κ.

Δέ ρώτησαν περισσότερα.

Έ σιωπή τους πλάκωνε βαριά. Έκείνη συλλογιζόταν τη ζωή, την κοινωνία, την τύχη... Ξαφνικά πάλι, σαν να πήρε κάποια άπόφαση, τού είπε κοιτάζοντας τον κατάματα με τό παλιό της φιλικό ύφος:

—Έμαθα πώς παντρεύτηκες. Άλήθεια;

—Ναί. Έσείς;

—Είμαι έλεύθερη άκόμα.

Κ' έστρεψε άλλού τό βλέμμα της. Βυθίστηκε σέ σκέψεις, μακρινές σαν ν' άκουσε φωνές υπερκόσμιες. Τά χέρια της έτρεμαν λιγάκι. Σκεφτόταν πώς έχασε για πάντα τά ώραία του μαλιά, τά μαύρα του μάτια, τόν καλό του χαρακτήρα. Έκείνος τη σύγκρινε με τη γυναίκα του και την έβρισκε πιό θελχτική, πιό δροσάτη. Είχε βέβαια μπει λιγάκι στά χρόνια, μά άπό τήν καθιστική δουλιά—ήταν δασκάλα—μύριζε άκόμα κορίτσι είκοσι χρονών. Τά χρυσαφένια της μαλιά άξιζαν όλη την περιουσία της χωριάτισσας γυναίκας του, και τό άφράτο της κορμί ένα βασίλειο. Μά έλα πού αυτά δέν δίνουν ψωμί και ή κοιλιά δέν χορταίνει με φιλιά κι άγκαλιάσματα. Φτωχός εκείνος, φτωχή εκείνη, τί θά γίνονταν;...

—Είναι όμορφη ή κυρία σας; ρώτησε μάλλον περίεργα, παρά για να πεί κάτι.

—Όχι σαν έσάς, δεσποινίς. Τό μετάνιωσα μά ήταν άργά πιά. Τώρα έχω παιδιά.

Θεώρησε τά λόγια του αυτά για πρόταση του να τά ξαναφτιάσουν; Τά πήρε για άπλό κομπλιμέντο; Ποιός μπορεί να έξιχνιάσει βαθιά τό μυστή-

ριο δυὸ ὁμορφῶν γυναικείων ματιῶν;

Τὸν κοίταξε σταθερὰ μιὰ στιγμούλα κ' ὕστερα ἔστρεψε ἄλλοῦ τὸ βλέμμα της. Ἀναταράχτηκε. Δάγκωσε τὰ χεῖλια της δυνατὰ ἀπὸ φόβο μὴ τρεμουλιάσουν.

Τὰ μάτια τους τώρα διευθύνονταν πρὸς τὸν κόσμον, μὰ δὲ βλέπανε τίποτα. Κάποιες παλιές ἐνθύμησες περνούσανε γοργὰ ἀπὸ μπροστὰ τους: ἀγάπες, φιλιὰ, ἀγκαλιάσματα...

Ἡ βεντάλια πηγαινοερχόταν ράθυμα μπροστὰ στὸν κάτασπρον λαιμὸ της. Στὸ μεσαῖο της δάχτυλο ἔλαμπε τὸ χρυσοῦ δαχτυλίδι πού κάποτε τῆς χάρισε αὐτός, τὸν καιρὸ τῆς ἀγάπης τους. Ἐκεῖνο ἦτανε, τὸ γνώρισε.. Ὡστε ἀκό-

μα τὸν θυμόταν;... Ἐλπίζε;. Γι' αὐτὸ φαινόταν τόσο θλιμμένη.....

— Κοπιάστε, δεσποινίς, ἀκούστηκε μιὰ φωνὴ στὴν πόρτα.

Ὁ σιωφὲρ τῆς φώναξε νὰ μπεῖ στὸ αὐτοκίνητο πού ξεκινούσε. Σηκώθηκε γρήγορα, σὰν νὰ προσπαθοῦσε νὰ διώξει ἀπὸ πάνω της ἓνα ἀόρατο καταθλιπτικὸ βᾶρος, καὶ βγήκε μ' ἓνα «χαίρετε» πού μόλις ἀκούστηκε.

Κ' ἐνῶ ἔφυγε τὸ αὐτοκίνητο, ἔστρεψε νὰ τὸν δεῖ ἀκόμα μιὰ φορά. Τὰ μάτια τους συναντήθηκαν καὶ σὰν νὰ εἶπανε βουβά: «Ὀνειρο ἦτανε κ' ἡ ἀγάπη μας... ὅπως ὄλα, ἀλίμονο, στή ζωὴ»

ΛΕΩΝΙΔΑΣ ΚΥΡΡΗΣ

ΜΕΣΑ ΣΤΗΓ ΚΟΥΦΗΝ ΤΗΣ ΕΛΙΑΣ

Μέσα στήγ κούφην τῆς ἐλιάς
Ποῦ ἐβάλαμεσ σημάϊν
Δίπλα πού τὸ στίϊν,
Ξαίρεις το ἔσοῦ τζ' ἐγίω,

Τζεϊά μπροοῦ ἐπήα τζ' ἔχωσα
Μεταξωτόμ μαντήλι
Ποῦ πάνω του τὰ σείλη
Ἐβουλλῶσαν τ' «ἀγαπῶ».

Δέτο ἔσει ἓναγ κότζινον
Στήμ μέσηγ γυριλλάϊν
Κάμε τζ' ἔσοῦ σημάϊν
Τζεϊ ἄηστο νὰ τῶβρω ἐγίω,

Γιὰ νὰ τὸ κάμω χαμαίλιν
Ν' ἀννοίει τζαί νὰ σφαλῶννει
Μ' ἓναγ γρουσοῦ κορτόνιν
Τρίυρα στόλ λαιμόν'

Τζε' ἐν νὰ τὸ σσέπω, πούλλα μου,
Σγιόν νάτουν τίμιος ξύλον
Στόγ κόρφομ μου ἓναμ μῆλον
Θαναταναστικόν,

Τζαί πριχοῦ βκῶ τῆς πόρτας μου
Τζαί πριχοῦ δουλειάμ πικιάσω
Ποττέ μου ἔθ θὰ ξιχάσω
Τζε' ἐν νὰ τὸ προσσυνῶ!

ΜΑΡΚΟΣ ΤΡΙΦΥΛΛΟΣ

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ

ΖΩΗ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗ

ΜΕΤΑΠΟΛΕΜΙΚΗ ΝΕΟΤΗΤΑ

Ο τελευταίος Παγκόσμιος πόλεμος, που σκόρπισε τη δυστυχία στο κορμί της ανθρωπότητας χαλώντας παλιές αξίες κ' ιδανικά, ήταν επόμενο πώς θα επίδρασε και στις σφαίρες της τέχνης. Οι πίνακες των προπολεμικών ιδεών κι όνειρων, γκρεμίστηκαν με τις πρώτες αγγελίες των πολυνεκρών μαχών, που χεροπιστά διαλαλούσαν τη χρεωκοπία μιάς λανθασμένης πορείας της ανθρωπότητας και ενός πολιτισμού. Σήμερα σίγησαν τὰ κανόνια κ' η ανθρωπότητα σιωπηλά, με σκυμένο κεφάλι σκέπτεται τὸ δρόμο που πρέπει ν' ακολουθήσει. Κ' είναι οι δρόμοι πολλοί, ἀνηφορικοί, κατεστραμμένοι, δύσκολοι καὶ σκοτεινοί. Ἡ σημερινὴ νεότης, τσαρσαδειγματισμένη ἀπὸ ἕνα πρόσφατο παρελθόν, δὲν μπορεῖ νὰ σταθεῖ πιά στὰ πόδια της, νὰ πιστέψει τις παλιές αξίες τῆς ἀνθρώπινης ζωῆς. Ζητάει ἕνα δρόμο καινούργιο, καθαρὸ, φωτεινὸ. Ἡ σημερινὴ νεότητα παψε πιά νὰ ονειροπολεῖ μέσα σὲ μεταφυσικά τοπεῖα γιὰ τὸν ἔρχομὸ ἀόριστων υποχέσεων κι ἀπολαύσεων. Ἀτενίζει μὲ σεβασμὸ καὶ καρδιοχτύπι τὸ σημερινὸ δράμα τῆς ζωῆς, τῆς ζωῆς της.

Κάτι παλιὸ, στερεωμένο χρόνια κι χρόνια στὶς συνειδήσεις τῶν λαῶν, μεταφερμένον ἀπὸ γενιὰ σὲ γενιὰ στὴ νεότητα, ἔπεσε ἀντροπιάστηκε. Ψηλά στέκει μετέωρη ἡ οὐμικὴ μάσκα τῆς ἀπάτης. Οἱ παλιές δοξασίες που μιλοῦσαν γιὰ νίκες καὶ τρόπαια, νικητὲς καὶ νικημένους, ἔχθρους καὶ φιλίους, κατάντησαν ξεθωριασμένα πέπλα ἀπὸ πίσω ἀπ' τις μεγάλες τρύπες τους ἔπει κανένας τὸ ζῶφο καὶ τὸ σκοτάδι. Ἐστὸ μακρινὸς κόσμος αἰῶνων ἐξψύχσει, μαζὶ μὲ τις χιλιάδες τῶν θυμάτων τοῦ ἔθους. Ἡ νέα γενιὰ σήμερα ζεῖ σὲ μιὰ ἀσταβaticὴ περίοδο γιοματῆ ἀνησυχίας κι ἀβιβολίας. Εἶναι ἀφημένη στὰ σταυρομῆλια τοῦ μέλλοντος. Νὰ κοιτάξει πίσω καὶ οὐτοπία. Νὰ ζητήσει τοὺς παλιούς ὁδηγητὲς εἶναι πλάνη. Νὰ προχωρήσει ποῦ; Οὐδέποτε ἐγνώρισε ἡ ἀνθρώπινη ἱστορία νεότητα τόσο ξεκάρφωτη σάν τῆ σημερινή. Εἶναι γιατί ἦταν μαθημένη νὰ κατευγείναι. Σήμερα πρέπει νὰ βαδίσει μόνη πρῶτοπόρος σ' ἕνα δρόμο καινούργιο μακρινό.

Ἡ γραμμὴ ἔχει σβυστεῖ μεταπολεμικὰ ἀπὸ τὴ σελίδα τῆς Τέχνης. Μιὰ μεγάλη

σειρὰ συγγραφέων καὶ βιβλίων ἔπαψε πιά νὰ συγκινεῖ ἀδιάφορο ἂν προπολεμικὰ ἦταν ἡ προσωποποίηση τῆς συγκίνησης. Κι' οἱ μεταπολεμικοὶ τεχνίτες βλέπουνε μὲ διαφορετικὸ μάτι τὴ ζωὴ ἀπὸ τοὺς παλιούς συν-ἀδέρφους τῶν. Ἡ ποίηση, ἡ διηγηματογραφία, τὸ θέατρο, ἡ ζωγραφικὴ, ἡ γλυπτικὴ, ἔχουν πάρει νέες κατευθύνσεις. Τίς κρατάει τὸ ρίγος μιάς ἐποχῆς, που μέσα της τὰ άτομα σὰ ναυαγοὶ ζητᾶνε ἕνα καινούργιο κι ἀλλόκοτο καράβι γιὰ νὰ ταξιδέψουν στὶς χώρες τῶν πεπρωμένων τους. Καὶ στὴ δική μας τὴ λογοτεχνία μὲ τὸ σύντομο βιοτῆς, φάνηκε καθαρὰ ἡ μεταπολεμικὴ ἐπίδραση. Ποιητὲς σάν τὸν Κάλβο—δὲ φταίει βέβαια λιγώτερο κ' ἡ γλώσσα του—τὸ Βαλαωρίτη, τὸν Παλαμά, μείνανε σήμερα σεβαστά σύμβολα μιάς περασμένης ἐποχῆς. Τὸ ἀνθρώπινο δράμα ἄλλαξε. Κάτι καινούργιο σαλεύει στὶς σφαίρες τῆς τέχνης. Ὁ κόσμος τῶν δυστυχισμένων, ἡ δίψα τῆς εἰρήνης, τὸ συναδέρφωμα τῶν λαῶν, τὸ σάρωμα κάθε παλιοῦ π' ἀπόμεινε σὰ χρόνια γάγγραινα, εἶναι τὰ πράματα που βασανίζουν μὲ τὴν ἀγάπη τους τοὺς σημερινούς τεχνίτες.

Τώρα ἂν θέλαμε νὰ μεταφέρουμε τις ἀπόψεις μας καὶ στὰ στενά σύνορα τῆς πνευματικῆς κίνησης τοῦ νησιοῦ μας ἔχοντας ὑπ' ὄψη τὴν Κυπριακὴ νεότητα, θάβρεπε νὰ ποῦμε πὼς τὰ πράματα ἐδῶ εἶναι διαφορετικὰ. Ἡ Κυπριακὴ νεολαία πολὺ λίγο—σχεδὸν καθόλου—ἔνωσε τις συνείψεις τοῦ ἀνθρωπομακελιοῦ. Ὅσο γιὰ τοὺς Κύπριους τεχνίτες, πολὺ λίγοι πήρανε στὰ σοβάρια τὴν τέχνη. Καὶ τοῦτοι πάλι ζήσανε στὸ ἐξωτερικόν. Ἡ σημερινὴ Κυπριακὴ νεότητα ἀτενίζει ἀκόμη ὑπομονητικὰ βαθὺ τὸ σκοτάδι τῆς σκέψης καὶ ταξιδεύει ἀμέριμνα στὶς σκοτεινὲς ἐπιφάνειες τῶν πνευματικῶν μεσάνυχτων. Εἶναι μιὰ πικρὴ ἀλήθεια μὰ ὥστόσο ἀλήθεια. Γι' αὐτὸ λοιπὸν χρειάζομαστε ἀκόμα σχολεῖα μ' ἀνθρώπους μεταπολεμικῶν σκέψεων κ' ιδανικῶν. Καὶ χρειάζομαστε δασκάλους συγχρονισμένους, πνευματικὸς ἀναμορφωτὲς μιάς ἀληθινῆς ἀνθρώπινης γενιάς.

Ἄς πλάσουμε τὸνερο πᾶς τάχα ἕνα φῶς παγκόσμιο θ' ἀπλωθεῖ γιὰ νὰ βοηθήσει τὴν ἀνθρωπότητα νὰ βρεῖ τὸ δρόμο της καὶ νὰ γιορτάσει τὴν ἀνάστασή της. Τότες ἡ νεότητα θὰ βγεῖ ἀπὸ τὸν κυκεῶνα τῶν ἀνησυχιῶν καὶ τῆς πνευματικῆς χρεωκοπίας, κ' οἱ ἔφηβοι τοῦ Μιχαηλάγγελου, ποῦναι ζωγραφισμένοι στὸ παρεκλήσι τ' Ἁγίου Πέτρου τῆς Ρώμης, δὲ θάνα πλάσματα μιάς ἀνύπαρχτης ἀνθρώπινης γενιάς, ἀλλὰ οἱ πραγματικοὶ νέοι που σήμερα ἀκόμα δὲν ὑπάρχουν.

ΠΑΝΟΣ ΤΑΛΙΑΔΩΡΟΣ

ΚΡΙΤΙΚΗ

C. M. Bowra—Homeric Words in Cyprus (στο *Journal of Hellenic Studies*, vol. LIV, part I, 1934 pp. 54—74).

Στο τελευταίο τεύχος του *Journal of Hellenic Studies*, που βγάζει η εταιρία για την εξάπλωση των ελληνικών σπουδών, δημοσιεύονται πολύ ενδιαφέρουσες μελέτες πάνω σε θέματα αρχαία ελληνικά γραμμένες από επιφανείς ειδικούς συγγραφείς. Έμιας όμως μας ενδιαφέρει ιδιαίτερα η μελέτη του κ. C. M. Bowra «Ομηρικές λέξεις στην Κύπρο», και γι αυτή θα μιλήσουμε παρακάτω.

Ο κ. Bowra, που ασχολήθηκε πρωτίτερα και για τις Όμηρικές λέξεις στην Αρκαδία (δες *Classical Quarterly* XX pp. 173—175), κατέχει το ζήτημα πολύ καλά, γιατί μελέτησε προσεχτικά όλες τις πηγές και τις χρησιμοποίησε με μεγάλη τέχνη και οξύνοια. Κυρίως όμως επέμεινε στις Κυπριακές επιγραφές τις γραμμένες με το Κυπριακό συλλαβικό αλφάβητο και στους διάφορους «γλωσσολογικούς» (στους αρχαίους δηλ. λεξικογράφους που μάζευαν κ' ἐρμήνευαν «γλώσσες» = λέξεις άπαρχαιωμένες ή διαλεκτικές) και μάλιστα στον Ήσυχιο, που άπ' αυτόν παίρνει μεγάλο αριθμό κυπριακών λέξεων.

Στην αρχή ο κ. Bowra λέγει πως: «Η δυσκολία της μεταγραφής λέξεων γραμμένων στην Κυπριακή συλλαβική γραφή κάνει τη γνωριμία μας με την Κυπριακή διάλεκτο άβέβαιη και σφαλερή και σε πολλές περιπτώσεις μας άφινει νάμαστε άβέβαιοι για τον καθαυτό τύπο μιας λέξης· μά και με την άβεβαιότητα αυτή είναι φανερό πως ή Κυπριακή τόσο στις επιγραφές όσο και σε «γλώσσες» παρουσιάζει στο λεξιλόγιο τη μιάν άξιοπρόσεχτη όμοιότητα με τη γλώσσα των Όμηρικών ποιημάτων. Επιγραφές που βρεθήκανε άπό τον καιρό του Hoffmann μάς έκαναν ίκανούς ν' αύξησουμε τό μεγάλο κατάλογο του για τις τέτοιες όμοιότητες (*Die Griechischen Dialekte*, I, σ. 278—283), και είναι καιρός νά εξετάσουμε τις μαρτυρίες και νά δούμε ποιά σχέση έχουν αυτές με τό ζήτημα της φύσης του Όμηρικού λεξιλογίου. Τό πρόβλημα που παρουσιάζουν οι όμηρικές λέξεις στην Κυπριακή είναι όμοιο με κείνο που παρουσιάζει ή ύπαρξη τους στην Αρκαδική, άλλα μόλον που ή σημασία των Κυπριακών λέξεων είναι κάποτε άβέβαιη, ή Κύπρος είναι πτό πλουσία σ' επιγραφές κ' οι αρχαίοι λεξικογράφοι κ' οι σχολιαστές έχουν ιδιαίτερα σώσει ένα μεγάλο αριθμό άπό κυπριακές «γλώσσες». Τό πρόβλημα μπαίνει έτσι: κατά πόσο είμαστε δικαιολογημένοι νά πιστέψουμε ότι οι Όμηρικές λέξεις στην Κύπρο είναι

ανεξάρτητες άπό τά Όμηρικά ποιήματα; Είναι ντόπιες λέξεις φυσικά χρησιμοποιούμενες, ή είναι «λογοτεχνικές» άπομιμήσεις ενός πολύ γνωστού ποιητικού ύφους, που χρησιμοποιείται για νά κάνει έντόπωση άπό περιφρόνηση στην τοπική διαλεκτική χρήση;»

Ο κ. Bowra πιστεύει—και τό άποδείχνει— πως οι Όμηρικές λέξεις που άπαντιόυνταν στην Κυπριακή διάλεκτο δέν ήταν άπηχήσεις άπό τά όμηρικά ποιήματα, άλλα «ίθαγενείς» όπως φαίνεται άπό τις Κυπριακές επιγραφές. Γιατί οι λέξεις αυτές είτε βρίσκονται σε κοινή χρήση και σ' άλλες χώρες όπως στη Παμφυλία, Λέσβο, Αμβρακία, Αρκαδία, Κρήτη κί άλλοι (π. χ. άνασσα, άρουρα, αίθω, αίσα, βόλομαι, δώμα, εύχωλά, λάας, έρφα), είτε δέν υπάρχουν άλλες λέξεις στην Κύπρο δηλωτικές μιας έννοιας έχτος άπό την όμηρική (π. χ. άνωγα, κείρω, πόσις, άμαρ, κασίγνητος, σπέος). Κάποτε μιά τέτοια λέξη σπάνια άπαντά στον Όμηρο (π. χ. ταγός) είτε βρίσκεται με διάφορο τύπο ή σημασία (π. χ. αύτάρ, άρά, ιδέ, άλεύω, χραύομαι, ίητηρ). Για τις κυπριακές λέξεις που παίρνει άπό τον Ήσυχιο και τις παραλληλίζει με τις αντίστοιχες όμηρικές, άποδείχνει επίσης πως είναι καθαρά κυπριακές. Και καταλήγει στο συμπέρασμα: «Έτσι όσον άφορά τον Ήσυχίο, φαίνεται πως είναι αρκετά άσφαλισμένος κανείς λέγοντας ότι οι λέξεις που άναφέρει είναι γνήσιες κυπριακές είτε γιατί είναι τόσο διαφορετικές άπό τις όμηρικές λέξεις ώστε να είναι ανεξάρτητες, είτε γιατί έχουν κοινές μόνο τις ρίζες τους με τις όμηρικές λέξεις που τις έξηγοούν ή τους μιμνάζουν. Για τις λέξεις που παίρνει άπό άλλες πηγές (π. χ. Γλώσσαί κατά πόλεις, Υπομνηματιστές του Όμήρου, Σχόλια, Ευστάθιος), βρίσκει πως τό ότι πολύ σπάνια άπαντούν στον Όμηρο είναι μιά άπόδειξη για τον ντόπιο τους χαρακτήρα στην Κύπρο. Τέλος για μερικές Κυπριακές λέξεις που παραδίδει ό Άριστοτέλης κί ό Άθήναιος, ό κ. Bowra λέγει πως για τους ίδιους λόγους μπορούμε νά πάρουμε τις λέξεις αυτές καθαρά Κυπριακές.

Και καταλήγει τη μελέτη του έτσι:

«Κατέχουμε λοιπόν στη κυπριακή ένα σημαντικό αριθμό λέξεων όμοιων ή σχετιζόμενων με λέξεις που χρησιμοποιούνται στα όμηρικά ποιήματα. Γενικά αυτές οι λέξεις φαίνονται, για διάφορους λόγους, πως δέν είναι άπομιμήσεις των όμηρικών αντίστοιχων όπως τις κατέχουμε. Η καθαυτό σημασία της ύπαρξης των στην Κυπριακή δέν μπορεί άκόμη νά έχτιμηθεί, άλλα φανερώνει τη μεγάλη αρχαιότητα μερικων στοιχείων στο Όμηρικό λεξιλόγιο. Η Κύπρος διατήρησε στους ιστορικούς χρόνους μιά διάλεκτο με αρχαιώτερο χαρακτήρα άπό τη διάλεκτο όποιασδήποτε άλλης έπαρχίας στην Ελλάδα. Η Κύπρος επίσης βρισκόταν έξω

από τα κύρια ρεύματα φυλετικῶν κινήσεων που ἔφεραν σύγχυση σ' ἄλλες Ἑλληνικές διαλέκτους. Διατήρησε ὡς ἄργα τὰ ἔθιμα τῆς ἡρωϊκῆς ἐποχῆς κ' ὁ Ἑλληνικὸς ἀποικισμὸς τῆς ἔφτανε ἴσαμε μιά περίοδο ἀμέσως κατόπι ἀπὸ τὴν πολιορκία τῆς Τροίας. Θὰ ἦταν πάρα πολὺ ν' ἀπαιτήσουμε πῶς ἡ Κυπριακὴ ἦταν τὸ παιδί τῆς γλώσσας ποὺ μιλοῦσαν οἱ Ἀχαιοὶ τοῦ Ὀμήρου, ἀλλὰ ἡ βέβαια λογικὰ ἐλεύθερη ἀπὸ Ἀττικῆς καὶ ἰωνικῆς ἐπιδράσεις. Ἡ στενὴ σχέση τῆς μετὰ τὴν Ἀρκαδικὴ δείχνει ὅτι ἀποτελοῦσε κάποτε μέρος μῆας πρὸ ἐνωμένης γλώσσας κ' ὅτι αὐτὴ ἢ γλώσσα πιθανὸν νὰ ὄχι μέρος ἀπὸ τὸ πρᾶξαντο λεξιλόγιον τοῦ Ὀμήρου.

Ἡ μελέτη τοῦ κ. Bowra γιὰ τὶς «Ὀμηρικῆς λέξεις ἐπὶ τὴν Κύπρον» μπορεῖ νὰ γίνει ἀφορμὴ γιὰ μιὰ ἐξέταση τοῦ προβλήματος τῆς Ὀμηρικῆς γλώσσας κ' ἀπὸ μιὰν ἄλλην πλευρὰ. Δὲν εἶναι δηλαδὴ μονάχα ἡ ἰωνικὴ γλώσσα ποὺ χρησίμεψε γιὰ πρώτην καὶ κύρια βάση στὰ Ὀμηρικὰ ποιήματα (ἄλλοι θέλουν τὴν αἰολικὴν ὁ Fick μάλιστα προσπάθησε νὰ διορθώσῃ τὰ Ὀμηρικὰ ποιήματα καὶ νὰ τὰ ἐπαναφέρει ὅπως ἦταν ἐπὶ τὴν πρώτην τους μορφήν, τὴν αἰολικὴν), ἀλλὰ καὶ τὰ ἄλλα ἑλληνικὰ ἰδιώματα δὲν προσέφεραν λίγο γιὰ τὴν κατάρτιση τῆς πλούσιας, ποικίλης καὶ πολύμορφης Ὀμηρικῆς γλώσσας. Κ' ἔτσι ἴσως νὰ μὴ ἔχουν ἄδικο κ' ὅσοι ὑποστηρίζουν πῶς τὰ Ὀμηρικὰ ἔπη δὲν εἶναι ἔργο ἐνὸς προσώπου, τοῦ Ὀμήρου, ἀλλὰ πολλῶν, ποὺ ὄντας ἀπὸ διάφορα μέρη χρησιμοποίησαν στὰ τραγοῦδια τοὺς ἰδίους δικούς τους ντοπιολαλιές. Ἀλλὰ μετὰ τὸν καιρὸ καὶ μετὰ τὴν πανελληνία κατεργασία τὰ Ὀμηρικὰ ποιήματα πήρανε μιὰ γλωσσικὴ μορφήν ποὺ ἐπικράτησε καὶ καθιερώθηκε ὡς ἐπικὴ γλώσσα καὶ ποὺ ἐπιδρασε τόσο πολὺ ἐπὶ τὴν κατωπινὴ ἑλληνικὴ λογοτεχνία.

ΚΩΣΤΑΣ ΠΡΟΥΣΗΣ

ΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

ΤΟ ΤΕΛΕΥΤΑΙΟ ΕΡΓΟ ΤΟΥ Ο' NEILL

«Ah Wilderness!» and «Days Without End».

I

Τὸ ἔργο τοῦ μεγαλύτερου σήμερα Ἀμερικάνου δραματογράφου, ποὺ εἶναι γνωστὸ σ' ὅλη τὴ διεθνή διάνοση, δὲν εἶναι ἐντελῶς ἄγνωστο στὸν κόσμο τῶν Ἑλληνικῶν γραμματιῶν. Γι' αὐτὸ, ὡς πληροφοροῦμαι, ἔγραψε κριτικὴν εἰσαγωγὴν, ποὺ σκόπευε νὰ γνωρίσει τοσοῦτο τὸ συγγραφέα ὅσο καὶ τὰ δράματα τοῦ ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα, ὁ κ. Βισάνθης. Ἐπίσης τὸ θέατρο ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα ἀνέβασε τρία, ἂν καλοθυλασοῦμαι, ἔργα του, ἓνα μάλιστα τὸ Ἑθνικὸ

Θέατρο, στὰ 1933, τὴν «Ἄννα Κρίστι», ποὺ ἔδωκεν ἀφορμὴν ἐπὶ τὴν ἐκεῖ θεατρικὴν κριτικὴν ν' ἀσχοληθῇ ἰδιαίτερα γι' αὐτὰ καὶ νὰ ἐκφέρει ἀκόμη μερικῆς καθολικώτερες κρίσεις γιὰ τὸ ἔργο τοῦ Ο' Neill, ποὺ δὲν βασίζονται ὅμως ἀπάνω στὰ γεγονότα κ' οὐτε πηγάζουν ἀπὸ μιὰ ὀλοκληρωμένη, προσεχτικὴ καὶ βαθυστόχαστη μελέτη του. Ἔτσι οἱ κρίσεις αὐτῆς εἶναι μερικῆς, μονόπλευρες κ' ὄχι ὀρθῆς. Εἰδικὰ γιὰ τὴν «Ἄννα Κρίστι» γράφτηκαν καὶ δημοσιεύτηκαν ἀπὸ γνωστὸ θεατρικὸ κριτικὸ ὄχι εὐνοϊκὰ σχόλια γι' αὐτὸ καθαυτὸ τότε παίζομενον ἔργο κ' ἀκόμη γενικώτερες ἐπικρίσεις σὰν καὶ τὶς ἐπόμενες: «ἡ διάνοση ἔμεινε σὲ στάδιο ἐντελῶς πρωτόγονο» κ' ὅτι «ὁ συγγραφέας εἶναι ἓνα ἀκαλλιέργητο τάλεντο». Ἡ τέτοια κριτικὴ συμφωνεῖ πολὺ μὲ τὸ προσωπικὸ γούστο, καὶ μάλιστα ἓνα γούστο ποὺ, ὅπως ξαίρουμε, εἶναι φυσικὰ ἀρκετὰ δύστροπο, παρὰ μὲ τὴν ἀντικειμενικὴ ἀλήθεια.*

II

** Ὁ Eugene Gladstone O' Neill γενήθηκε στὰ 1888 ἀπὸ πατέρα τὸν πολὺ γνωστὸ ἡθοποιὸ Ο' Neill. Μορφώθηκε πρῶτα σὲ καθολικὴ σχολεῖα καὶ ἐπὶ τὸ Bath Academy. Πῆγε ἐπὶ τὸ Πανεπιστήμιον τοῦ Princetown γιὰ ἓνα χρόνον καὶ κατόπι ἐργάστηκε ναυτικὸς, ἡθοποιός, ρεπόρτερ καὶ σ' ἄλλα πολλὰ καὶ διάφορα ἐπαγγέλματα. Μὲ κλονισμένη τὴν ὑγείαν καὶ φυματικὸς ἐπὶ τὸ πρῶτον στάδιον ἀποτραβήχτηκε σ' ἓνα σανatóριον κ' ἐκεῖ ξαπλωμένος σὲ μιὰ καρέκλα ἐστὶς βεράντες του καὶ κοιτάζοντας τὸν ἄβασθον καὶ ἄπειρον οὐρανὸν πρωτάρχισε νὰ περιμαζεύει τὶς γνώσεις του καὶ νὰ τὶς συστηματοποιεῖ. Κατόπι φοίτησε ἐπὶ τὸ Harvard University ἀπὸ τὸ 1914—1915, κ' ἄρχισε νὰ γράφει γιὰ τὸ θέατρο, ποὺ γρήγορα τοῦ ἔγινε ἓνας ἀπὸ τοὺς πρῶτους καὶ ἀντιπροσωπευτικὸς παρανοητες. Τὸ Ἀμερικάνικον βραβεῖον Pulitzer τοῦ δόθηκε τρεῖς φορές σχετικὰ μὲ τ' ἀκόλουθα τρία ἔργα του: «Beyond the Horizon» (1920), τὸ ἔργο ἐκεῖνον πρῶτον τοῦ στερέωσε τὴν δραματικὴν του φήμην, «Anna Christi» (1922) καὶ «Strange Interlude» (1926).

III

Τὸ τελευταῖον τοῦ τετράπρακτον ἔργο «Ah Wilderness!» δὲν εἶναι παρὰ ἓνα ἀπλό οἰκιακόν, οἰκογενειακόν δράμα, ποὺ ξετυλίγεται γύρω ἀπὸ ἓνα νοικοκυριὸν σὲ μιὰ ὄχι καὶ πολὺ μεγάλη πάλιν τῆς Ἀμερικῆς στὰ 1906—ἐπὶ τὴν οἰκογένειαν ἐνὸς δημοσιογράφου μὲ μιὰ θαυμάσια νοικοκυρὰ γιὰ γυναῖκα, πέντε παιδιὰ καὶ τὴν ἀνύπαντρον δασκάλαν ἀδελφὴν του κ' ἓνα εὐθυμον γυναικάδελφον. Ὅλα τὰ παιδιὰ, ἐχτός ἀπὸ τὸ μεγαλύτερον, ποὺ λείπει γιὰ σπουδῆς ἐπὶ τὸ Πανεπιστήμιον, καὶ τὸ πρῶτον μικρόν, τὰλλα τρία—δυσὸ ἀγόρια κ' ἓνα κορίτσι—ἐ-

* Νέα Ἑστία 1)133 σ. 48-50 καὶ βλ. ἐπίσης 15)432 σ. 418.

** Βλ. Encyclopaedia Britannica: Eugene O' Neill.

χουνε τόν έκλεκτό ή τήν έκλεκτή τους, τήν αγάπη τους. Επίσης ή αδελφή κι ό γυναικάδελφος παρουσιάζονται νάχαν αγαπηθεί από καιρό, μά διάφοροι λόγοι, μικροφιλοτιμίες και μικροεμπόδια, τους ανάγκασαν ν' αφήσουν τόν καιρό νά περάσει και μαζί του τά καλύτερα χρόνια τής ζωής των χωρίς νά πραγματοποιήσουν τήν αγάπη τους μέ τό δεσμό του γάμου. Μ' από τήν αγάπη όλων ξεχωρίζει ή αγάπη του τριτότοκου—γιατί όλοι οι άλλοι φλερτάρουν πιο πολύ παρά αγαπούν—του Ρίτσαρτ, που έρωτεύεται μ' όλη τή φλόγα μιάς ρωμαντικής αγάπης τή Μιούριελ, τήν κόρη κάποιου ιδιότροπου γείτονα τους. Τής γράφει γράμματα γιομάτο πάθος και τής στέλνει μαζί στίχους από τά τραγούδια του Όμάρ Καγιάμ και του Σουίμπερν. Μά τά γράμματα του πεφτουν στά χέρια του πατέρα τής Μιούριελ, που τήν αναγκάζει νά γράψει στό Ρίτσαρτ και νά πεί πώς δέν τόν αγαπάει πιά. Αυτό γίνεται άφορμή νά ζητήσει ό Ρίτσαρτ, άκολουθώντας ένα φίλο του, σέ μιά ταβέρνα κ' ένα κακόφημο οίκο, τήν αγάπη που προσφέρει ή δλιγότεπη ένοίκιαση μιάς γυναικείας σάρκας. Η σκηνή στην ταβέρνα (κ' έχει πραγματικά ό **O' Neill** μιά ξεχωριστή επίδειξιούση για τίς τέτοιες σκηνές, όπως στον «Τριχωτό Πιθηκο» και τήν «Άννα Κρίστι») είναι ύπεροχη. Χωρίς όμως νά μολυνθεί ό Ρίτσαρτ από τό ραντεβού του αυτό γυρνά σπίτι του που βρίσκει τούς δικούς του νά τόν περιμένουν άνήσυχοι. Ό πατέρας έξοργίζεται κ' ύπόσχεται μιά τιμωρία, ενώ ή μητέρα δέν αφήνει τό θυμό της νά πνίξει τό μητρικό φίλτρο. Σ' αυτό τό άναμεταξύ ή Μιούριελ κατορθώνει νά του γράψει και νά του ξηγήσει πώς γράφτηκε τό γράμμα της που τό άρνιόταν τήν αγάπη της, και ζητάει νά τή συναντήσει στην άκρογιαλιά μιά σεληνόφωτη βραδυά. Έκει τής ξομολογείται τήν περιπέτεια στην ταβέρνα. Έκείνη ζητάει νά φύγει, εκείνος τή συγκρατεί και στό τέλος τόν συγχωρεί. Επίσης ό πατέρας του, που έτυχε νά μάθει για τό νυχτερινό του εκείνο ραντεβού, τό συγχωρεί για όλα και μαζί μέ τή μητέρα του συγκατατίθεται στό γάμο του μέ τή Μιούριελ.

Στό έργο του αυτό ό **O' Neill**, ό άνήσυχος και περιπλανώμενος δραματικός συγγραφέας για τήν άνεύρεση ενός καθολικού και στερεού δόγματος, ό τεχνίτης που εύρισκε κάτι καινούργιο νά προσθέσει και νά παρουσιάσει μέ τό κάθε του έργο σχετικά μέ τή θεατρική σκηνική σύνθεση, δείχνει για μιά στιγμή πώς έχει παύσει νά πειραματίζεται. Πότε αίσθηματικός και πότε ρεαλιστής, τσουχτερός και σκληρός, πότε πικρός χιουμοριστής και πότε συμβολιστής ή τραγικός ρεαλιστής, πότε ρωμαντικός ή νεοκλασικός (**Mourning becomes Electra**), ζητάει τώρα ν' απολαύσει κάποια άνεση. Δέν άποπειράται νά μάς παρουσιάσει κάτι που θα μάς άνάγκαζε νά τόν κρίνουμε

άπό μιάν καινούργιαν άποψη, δέ μάς προκαλεί άλλα μάς παρακαλεί νά παύσουμε νά τόν κρίνουμε, όπως όρθά παρατηρεί ό κ. **A. V. Cookman**, που έκρινε τό νέο του έργο στό «**Spectator**» τής 31ης Αυγούστου του 1934, σ. 293. Τήν τέτοιαν άνεση τή βρίσκει στην ιστορία μιάς εύτυχημένης οικογενείας του 1906 και σέ μιά ρωμαντική αγάπη δυό νεαρών καρδιών που αγαπιούνται μ' όλη τήν άληθινή και γνήσια φλόγα που χαρίζει ό έρωτας, ή νιότη, ή έμορφη φύση, αυτή ή ζωή. Γι' αυτό κ' έδωκε ως τίτλο στό έργο του «**Ah Wilderness!**», τίς πρώτες δυό λέξεις του 4ου στίχου του XII τετραστίχου του Όμάρ Καγιάμ (μετάφραση **G. Fitzgerald**):

**A Book of Verses underneath the Bough,
A Jug of Wine, a Loaf of Bread and Thou
Beside me singing in the Wilderness—
Ah Wilderness were Paradise enow!**

Κι ακόμα, μιά και συζήτησε τή συζυγική σχέση κι άνατροφή των παιδιών και τήν πατρική έξουσία, παραδέχεται πώς μιά τέτοια ένωση που πηγάζει από μιά αγάπη άληθινή και φλογερή συνεχίζεται και στό φθινόπωρο, τό χειμώνα και στό μεταθανάτιο στάδιο τής (**Days without End**).

Νά τί λέει ό πατέρας του Ρίτσαρτ για συμπεράσμα, που είναι και τό φιλοσοφικό συμπέρασμα του έργο:

«**Miller....**Νάτον (τόν Ρίτσαρτ) σαν τ'Όνειρο
μιάς νεαρής Άγάπης... Τι λέει τό Ρουμπαγιάτι;
«**Yet Ah, that spring should vanish with the Rose
That Youth's sweet-scented manuscript should**

[close!]

Ναι μά ή Άνοιξη δέν είναι τό πάν είναι
[Έσση;]

Μπορεί κανείς νά πεί πολλά για τό Φθινόπωρο.
Κι αυτό έχει τήν έμορφή του επίσης. Κ' ό
χειμώνας σαν είναι κανείς μέ τό ταίρι του.

Mrs Miller: (άπλά) Ναι, Νάτ.

IV

Τό επόμενο δράμα στην ίδια έκδοση, «**Days Without End**», μπορεί νά θεωρηθεί, φρονώ, ως ό σύντροφος και τό συμπλήρωμα, ή 5η πράξη κ' ή συνέχεια, ό επίλογος του πρώτου σχετικά μέ τή γραμμή τής σκέψης, τή στάση που παίρνει ό **O' Neill** μπροστά στην ύπάρχουσα και τή μεταθανάτια ζωή κι αγάπη. Στο προηγούμενο μάς μίλησε για τό μεγαλείο μιάς άληθινής αγάπης, σέ τοúτο πιστεύει πώς μιά τέτοια αγάπη είναι χωρίς τέλος, άθάνατη. Η έχτέλεση γίνεται μέ κείνο τόν άνήσυχο και πρωτότυπο τρόπο που είναι τό κύριο χαρακτηριστικό τής όλης τέχνης του. «Τό νά πειραματίζεται κανείς», λέει ό ποιητής **Ezra Pound** στό τελευταίο βιβλίο του κριτικής, «δέν είναι τό πάν, μά τό νά μη πειραματίζεται είναι καθαρός θάνατος». Τ' όνομάζει θρησκευτικό δράμα (**a miracle play**) κ' εισάγει στό έργο του για πρώτη φορά τό δραματικό τέχνασμα τής διείρεσης—σ' αυτό τή διχοτομία—τής προσωπικότητας του ήρωα του, όπως είχε κάμει ό

σύγχρονος του Σαίξπηρ δραματικός **Christopher Marlowe** στο έργο του **Dr Faustus**. 'Αντί δηλαδή ο ήρωας να μονολογεί παράμερα άπάνω στη σκηνή με την έντύπωση πώς τάλλα συμπαριστάμενα πρόσωπα δεν άκούνε κι ούτε προσέχουν, δείχνοντας έτσι τόν έαυτό του όπως πραγματικά αισθάνεται και σκέφτεται, χωρίς τη συμβατική προσποίηση (και τόν κάνει αυτό ο **O' Neill** στο έργο του **Strange Interlude**) παρουσιάζεται με διπλή προσωπικότητα. Έδω ο **John Loving** γράφοντας ένα διήγημα, τόν διήγημα τής δικής του ζωής, ζητάει ένα τέλος μά φοβάται να φιλοξενήσει μέσα του τόν προμάντεμα τού τέλους τής δικής του οικογενειακής ζωής. Είναι ο άνθρωπος πού παντρεύτηκε κ' εύτύχησε νάχει μιάν ύπέροχη γυναίκα, πού συμβαίνει όμως μιά στιγμή να την άπατήσει με μιά στενή φίλη της. Έρχεται στιγμή πού πρέπει να τ' όμολογήσει και ριγεί μπροστά στο πίο θάνατο τόν τέλος τού διηγήματος του. Στο διήγημα θέλει να φανερώσει τόν ήρωά του πώς άπάντα κρουλόγημα κ' ήθικά χτυπημένη από τόν άπάτη τού άντρα της πεθαίνει κι όμως πώς μπορεί να σκεφτεί τόν θάνατο τής άγαπημένης του γυναίκας; Αύτός πού πέρσασε άπ' όλες τις θρησκείες, τά φιλοσοφικά και κοινωνικά συστήματα, πού άπαγορευμένους από τόν άδικο Θεό, όπως τόν νόμιζε, γιατί τού στέρησε τόν πατέρα και τή μητέρα, παρ' όλες τις πολλές και θερμές του ίκεσίες, και πού βρήκε τήν εύτυχία στήν άγάπη τής γυναίκας του, δεν άνέχεται να μελετήσει, ούτε καν να σκεφτεί, τόν θάνατο, ως τόν τέλος τής άγάπης και τής ζωής. Δεν μπορεί να φανταστεί πώς ή άγάπη φθάνει ως τόν τάφο μονάχα. Ένδοιάζει όμως να παραδεχτεί μιά μέλλουσαν άγάπη, μιά άγάπη άγάπης όπως τήν έκθέτει ο χριστιανισμός. Ο **John Loving** γίνεται **John** και **Loving**, κι ο **Loving**, τόν **alter ego**, τόν άκολουθεί κατά πόδι σ' όλες του τις έμφανίσεις άπ' τήν άρχή ως τόν τέλος. Μιά πάλη μεταξύ τού παλιού και τού νέου του έαυτού, τού νέου έαυτού πού προχωρεί πρós τή χριστιανική πίστη και τόν σύμβολο της. Έχτός από τή σκηνή τής συνάντησης τής γυναίκας του με τή φίλη της και φίλη του για μιά φορά, πού πλέκεται μ' ένα ισχυρό δραματικό διάλογο με πλούσιες αντίθεσεις γύρω από τόν ζήτημα τής άγάπης και τής άπάτης τής γυναίκας άπó τόν άντρα της, οι τελευταίες σκηνές με τήν άντιμαχόμενη διχοτομισμένη προσωπικότητα, δίπλα άπό τόν κρεβάτι της έτοιμθάνατης γυναίκας, με τις έπεμβάσεις τού γιατρού και τού θείου του Ιερέα **Baird**, τού χαρακτήρα αύτού πού δημιουργήθηκε να είναι ένας κριτής στις διαφορές καμπές τής διαπάλης, είναι από τις ώραιότερες σκηνές πού έχω διαβάσει ποτέ. Στο τέλος ή γυναίκα συχωρεί κι ο άντρας γονατισμένος μπρός στόν Έσταυρωμένο άναφωνεί: — «Η άγάπη ζει για πάντα!

Ο θάνατος είναι νεκρός...»

«Η ζωή γελάει με τήν άγάπη τού Θεού πάλι! Η ζωή γελάει με τήν άγάπη.»

Στό «**Ah Wilderness!**» ανάβαλε τούς τεχνικούς του πειραματισμούς, πού τούς ξαναρχίζει όμως πού γρήγορα στο «**Days Without End**», ένα κομμάτι πού θ' άπατήσεται ήθοποιία πρώτης τάξης για να έρμηνευτεί. Μά στο δεύτερο βρήκε ένα δόγμα πού τόν ζητούσε άπό καιρό. Να υποθέσουμε πώς θά σταματήσει ίσα με έδω και πώς τόν μελλοντικό του έργο θά πλέκεται γύρω του;

ΑΝΤ. ΙΝΤΙΑΝΟΣ

ΓΑΛΛΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

ΤΟ ΓΑΛΛΙΚΟ ΛΑΪΚΟ ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ

Τόν λαϊκό μυθιστόρημα, όπως τόν έννοούμε σήμερα, πού δε γράφεται βέβαια για να έκδηλώσει και καθορίσει άγνά σκιρτήματα τής καρδιάς ή άνησυχίες κι άψηλό φτερούγισμα τού προχωρημένου μυαλού, αλλά για να τροφοδοτήσει τή στεγνή, άγονη φαντασία και να προκαλέσει ψευτικές συγκινήσεις και χαρές σε μιά παράταξη ανθρώπων μικρής εύρύτητας πραγμάτων, καλλιεργήθηκε σε μεγάλη κλίμακα κι άνθισε σά ζιζάνιο μέσα στο Γαλλικά γράμματα. Η έξαιρετική άγάπη με τήν όποια ή μεγάλη μάζα τού λαού άγκάλιασε τούς λαϊκούς συγγραφείς και τά δημιουργήματά τους, άγάπη πού έκδηλώθηκε περισσότερο με τή γερή οικονομική ύποστήριξη και τις άλλεπάλληλες έκδόσεις, γέννησε στήν άρχή κάποιους δικαιολογηένους φόβους πού γρήγορα όμως σκορπίστηκαν. Κ' οι φόβοι αύτοι πηγάζανε όχι γιατί ένας Άλεξάντρ Δουμάς ένας Έρκμαν Σατριάν, ένας Πώλ Φεβάλ, ένας Εύγένιος **Suë** ή ένας Ίούλιος Βέρν ήταν συγγραφείς άξιοι για καταφρόνια. Δεν ήταν ή λογοτεχνική άξία τών έργων τους πού έφόβιζε, αλλά οι παράτολμες και συχνά τρομαχτικά ρωμαντικές άφηγήσεις πού περιγράφανε από πηγές πλούσια φανταστικές, και ή με αύτά καταστρεπτική επίδραση πού εξασκούσανε καταθλιπτικά στή νεολαία τής έποχής. Βέβαια τά ίδια χαρακτηριστικά στοιχεία συναντούμε έξ Ίσου στο έργο τού 'Ονέ και τής Γεωργιέτ Σανδ όπως και σούς «**Αθλίους**» αλλά σε διαφορετική άναλογία, μορφή και δόση. Είναι όμως άρκετά χαρακτηριστικό πώς τις περισσότερες έκδόσεις δεν τις άόλαψε άποκλειστικά ένας Ρέμαρκ αλλά σ' ίδιο βαθμό και συγγραφείς κατώτερης διανοητικότητας, ο όπαδος τής κοινωνικής προσαρμογής Μαργκερίτ, ο χιουμορίστας χρονογράφος Βωτέλ και ο κοσμοπολίτης Ντεκομπρά. Κατ' αντίθεση, τόν έργο τού μυστικιστή Πιέρ Μπενουά «**Mademoiselle de la Flerfé**» είχε άσημαντη ξόδεψη.

Για κάμποσο καιρό στο Γαλλικά γράμμα-

τα επικράτησε μία σύγχυση στον πυρήνα αυτό, και μάλιστα από την εποχή που ο Βερν, τότε διευθυντής της «Ρεβύ ντέ Παρί», λάνσαρε την έπιφυλλίδα, το μπασαρδεμένο αυτό είδος της πρόζας με την «αγωνιώδη συνέχεια εις τὸ προεχές». Ἡ σύγχυση κυρίως επικράτησε στοῦ ξεχώρισμα τοῦ φιλολογικοῦ ρωμάντζου καὶ τοῦ καθαυτοῦ λαϊκοῦ ρωμάντζου ἴσαμε τῆ στιγμῆ που κριτικοὶ περιωπῆς καθόρισαν τὰ κυριότερα χαρακτηριστικά καὶ τὰ στοιχεία τοῦ κάθε είδους χωριστά. Οἱ ἱστορικοὶ τῆς Γαλλικῆς λογοτεχνίας ἀρνοῦνται ἐπίμονα νὰ καταπιστοῦν μ' αὐτὰ καὶ στὶς γραμματολογίες οὔτε μιά γραμμὴ δὲν ὑπάρχει γιὰ τὸ ἔργο τους ἢ γι αὐτοὺς. Εἶναι οἱ μεγάλοι ἀγνωστοί, οἱ *illustres iuconnus* οἱ, κατ' αὐτοὺς, παραγνωρισμένοι, που μένουν πάντα στοῦ περιθώριου. Ἡ μερίδα τοῦ μορφωμένου κοινού, μετὴν αἰσθητικὴ διαμόρφωση καὶ τὶς καλλιτεχνικὲς ἐκδηλώσεις, εἶναι φυσικὸ νὰ μὴ ἀναγνωρίζει καμμία ἀξία στὰ ἔργα τῆς μορφῆς αὐτῆς. Ἡ μεγάλη ὁμως μάζα, τὸ πολὺ κοινὸ, που καὶ ἀριθμητικὰ εἶναι πολυπληθέστερο καὶ οἰκονομικὰ πιὸ ὑπολογισίμο, μένει πάντα πιστὸ στὶς συμπάθειες του.

Ἡ λαϊκὴ ἐπιφυλλιδιογραφία, που εἶναι τὸ ἄμεσο ἀποτέλεσμα τῆς μεγάλης ἔχτασης που ἔδωσαν στὴ φαντασία ὁ Μπαλζάκ κ' ἡ Γεωργία Σανδ, κατάβαλε ἰδιαίτερη φροντίδα στὴν ἐξωτερικὴ ἐμφάνιση (δράση) τῶν ἡρώων καὶ ἀδιαφόρησε ὀλοκληρωτικὰ γιὰ τὴν ἀλήθεια καὶ τὸ στυλ, τὸ περισσότερο δημοσιογραφικὸ. Ὁ Σαβιέ ντέ Μοντεπέν, ὁ Πονσόν ντὸ Τερραΐγ, ὁ Ἐμιλ Ρισμποῦρ, ὁ Φρεντερίκ Σουλιε, ὁ Ντ' Ἐνερῦ, ὁ Σαρλ Μερουβέλ, ὁ Πιέρ Ντεκουρσέλ κ. ἄ. προσποριστήκανε μεγάλα κέρδη καὶ μεγάλη ἐπιτυχία μετὴν ἀνούσιες ἐπιφυλλίδες τους, ἀφοῦ ὁ Eugène Sué πληρώθηκε 10.000 φράγκα τῆς ἐποχῆς γιὰ τὴ δημοσίευση τῶν «Μυστηρίων τοῦ Παρισιού» μέσα στὴ συντηρητικὴ καὶ σοβαρὴ «Ἐφημερίδα τῶν Συζητήσεων». Φυσικὰ σήμερα στὴ μεταπολεμικὴ ἐποχῆ, μετὴν ἐξέλιξη τοῦ τύπου καὶ τὶς ἀπαιτήσεις τοῦ κοινού, ἡ ἐπιφυλλιδιογραφία τῆς παλιᾶς ἐποχῆς διώχτηκε ἀπ' τὶς μεγάλες καθημερινὲς ἐφημερίδες καὶ ἐξετοπίστηκε σὲ εἰδικὲς φυλλάδες που κυκλοφοροῦνε καθημερινὰ σὲ χιλιάδες ἀντίτυπα.

Παράλληλα μετὸ «φεΐγετον» ἄρχισε νὰ καλλιεργεῖται τὸ *roman d'aventures*, τὸ μυθιστόρημα περιπετειῶν, μετὸς παλληκαρισμοῦς, τὶς ὑπερβολικὲς εὐθιξίες, τὰ ναυτικὰ ἀνδραγαθήματα, ἀλλὰ ἀπὸ σχετικὰ καλλίτερους συγγραφεῖς, ὅπως ὁ Λουί Σαντούρν, ὁ Μάκ Ὀρλάν καὶ ὁ Κλώντ Φαρρέρ. Ἡ ὄθηση γιὰ εἰδικοποίηση συγγραφῆς τῶν «περιπετειω-

δων» μυθιστορημάτων ἔδωσε ἀφορμὴ στὴν ἀνάπτυξη τοῦ καθαυτοῦ ἀστυνομικοῦ διηγηματός, μετὸ τότελα δικοῦς του κανόνες, δική του ποικιλία καὶ ξεχωριστὴ μέθοδο πλοκῆς καὶ λύσης. Τὸ είδος αὐτὸ γέννησε ἡ δημιουργικὴ φαντασία τοῦ Ἐντγαρτ Πόε. Οἱ Γάλλοι καὶ ἰδίως ὁ Μωρίς Λεμπλάν, ὁ Μαρσέλ Ἀλαϊν, ὁ Γκαστὼν Λερού καὶ ὁ Γκαμποριώ, ὅπως καὶ ὁ Ἐντγαρτ Οὐάλλας στὴν Ἀγγλία, δούλεψαν ἐπίμονα, δημιούργησαν τύπους ξεχωριστοῦς, παγκόσμια σήμερα γνωστοῦς (Ἀρσέν Λουπέν, Φαντομάς, Ροκαμβόλ, Σέρλοκ Χόλμς) καὶ ἀνέβασαν τὸ λαϊκὸ είδος στοῦ ψηλότερου σκαλοπατί τῆς τεχνικῆς. Τὴν κακὴ βέβαια ἐπίδραση που εἶχαν τὰ βιβλία αὐτὰ στὴ σύγχρονη κοινωνία τὴ βλέπομε καθημερινὰ μπροστὰ μας ὥστε νὰ περιπετεύουν καὶ ἄλλα σχόλια.

Ἦστερα ἀπὸ μιά πολὺχρονη παντοκρατορία τοῦ μυθιστορήματος περιπετειῶν ἐμφανίστηκε ἕνας νέος ἀγρίος συναγωνιστῆς, πιὸ ἐπικίνδυνος, μετὴν περισσότερες ἀπαιτήσεις καὶ πιὸ προσαρμοσμένος μετὶς ἀπαιτήσεις τῆς ἐποχῆς, στὴ στιγμῆ τῆς ἀγωνίας τοῦ ρωμαντισμοῦ: τὸ αἰσθηματικὸ μυθιστόρημα, που καὶ σήμερα ἀκόμη ἀποτελεῖ τὴν κυριώτερη ἄνδρα τῆς μοναδικῆς πνευματικῆς τροφῆς τῆς πολλῆς μάζας στοῦ Παρισι καὶ στὶς ἐπαρχίες, πρὸ πάντων τῆς γυναικείας. Προκαλεῖ ἀληθινὴν κατάπληξη πῶς τὸ είδος αὐτὸ καταβροχθίζεται ἀπληστα ἀπὸ τὶς Γαλλίδες, καὶ τῶν μορφωμένων ἀκόμα τάξεων. Ἡ ἐξήγηση βέβαια εἶναι εὐκόλη. Πρῶτο γιὰ τὴ Γαλλίδα ἐκ φύσεως εἶναι αἰσθηματικὴ καὶ δεύτερο γιὰ αὐτὸ τὸ είδος προσαρμόστηκε ἀπόλυτα μετὴν ψυχοσύνεσής της, ἀφοῦ ἔγινε πλούσια κατάρχηση καὶ ἐκμετάλλευση λεπτοῦ αἰσθητισμοῦ καὶ συμπόνιας ἀπ' τὴ μιά, ἀπ' τὴν ἄλλη ἐλευθεριότητας στὶς διαφορὲς ποικιλίες τοῦ ἔρωτα, προσχηματικῆς συγκάλυψης τῶν σεξουσιαστικῶν ἐκδηλώσεων πίσω ἀπ' τὸ ὄρητῆριό τῆς φυσικότητας. Ὅλα τὰ βίτσια, ὅλες οἱ ἀνομίες, βρῆκανε εὐκόλα ἐξήγηση καὶ δικαιολόγηση. Ὁ Ὀνέ, ὁ Σουβέστρ, ὁ Σαντώ, ὁ Τεριέ, ὁ Ὀχτάβ Φεγιέ, ὁ Βιχτώρ Σιεμπουλιέ, καὶ ἡ ἀτελείωτη παράταξη τῶν συγγραφέων που ἀσχολήθηκαν μ' αὐτὸ τὸ είδος γνώρισαν περίφημες ἐπιτυχίες καὶ τὰ ἔργα αὐτὰ μεταφραστήκανε μ' ἐλαφρὴ καρδιά σ' ὅλες τὶς γλώσσες σχεδὸ. Ἡ μεγαλύτερη ἐπιτυχία τοῦ αἰσθηματικοῦ μυθιστορήματος εἶναι μόνο ὅτι χάδεψε καὶ περιποιήθηκε ὅσο μπορούσε τὶς ἀνθρώπινες ἀδυναμίες καὶ ὅτι κατάφερε νὰ τὸ κρατᾶνε ὄλα γενικῶς τὰ χέρια πάνω στὴ γῆ μετὴν ἴδια ἀγάπη.

ΜΗΤΣΟΣ ΜΑΡΑΓΚΟΣ

ΑΓΓΛΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

SIR ARTHUR WING PINERO

Στις 23 του Νοβμβρίου πέθανε στην Αγγλία σε ηλικία 79 ετών, ο δραματικός συγγραφέας του Arthur Wing Pinero. Γεννήθηκε στο Λονδίνο στα 1855 και ήταν γιός ενός Έβραίου δικολάβου, που η οικογένειά του φεύγοντας από την Πορτογαλία είχαν εγκατασταθεί στην Αγγλία. Προτού αρχίσει να γράφει για το θέατρο, εργάστηκε ως ήθοποιος στα επαρχιακά θέατρα της χώρας, και το πρώτο του θεατρικό έργο ήταν "200 a Year...". Έγραψε φάρσες και κωμωδίες σύμφωνα με το συμβατικό τρόπο με τον οποίο γράφονταν όλα τα θεατρικά έργα τότε. Μα το πρώτο σοβαρό δράμα του, που του άνοιξε το δρόμο που έφερνε στην πρώτη γραμμή των Άγγλων δραματικών συγγραφέων, ήταν: "The Second Mrs Tanqueray...". Το έργο του αυτό είχε κάνει μία μεγάλη εντύπωση μεταφράστηκε στα Γαλλικά, Γερμανικά, και Ιταλικά κι απέδειξε ως μία πρώτη τάξεως ήθοποιό την κατόπι περίφημη Mrs Patrick Campbell. Επίσης η μεγάλη Eleonora Duse δεν είχε θεωρήσει το ρόλο καλύτερο της αξίας και αξιοπρεπείας της.

Τα δράματα του Pinero γιομίζουν 11 τόμους και το έργο του, αν όχι έργο της αξίας ενός μεγάλου δραματογράφου, κρατεί μία ξεχωριστή θέση στην ιστορία του Άγγλικού δράματος. Μελέτηντας το θέατρο στην Αγγλία τον καιρό που πρωτάρχισε να γράφει ο Pinero, το βρίσκουμε σε μία πολύ μαύρη χαμηλή θέση. Το διηγήμα είχε πάρει τη θέση του και το κοινό της Βικτωριανής εποχής άρεσκόταν με μελοδράματα και φτηνά συμβατικά θεατρικά θέαματα. Οι μιμητές του Labiche και του Sardou κατεπλημύρισαν το Άγγλικό θέατρο και ο συμβατισμός κ' η ανέλιξις βασιλεύσαν. Ο Pinero και μαζί του ο H. A. Jones, έπηρεασμένοι από το έργο του Ibsen, άγγιξαν πρώτοι τη χορδή της αλήθειας και της ειλικρίνειας και πρώτοι ζήτησαν να παρουσιάσουν θέματα διαλεγμένα από τη γύρω ζωή κ' έκφρασμένα με το δικό της παλμό. Γι αυτό και το έργο του έχει μία σπουδαιότητα ιστορική παρά λογοτεχνική σημασία. Χωρίς τον Ιβσεν να μην είχαμε τη θαυρτή εκείνη αναγέννηση του θεάτρου στην Αγγλία, που απ' τον καιρό του Goldsmith και του Sheridan κοιώταν ένα ληθαργικό ύπνο, και που μας έδωκε τον Wilde, τον Shaw, τον Galsworthy, τον Barrie, τον Maugham, και τόσους άλλους.

Γ. ΠΕΤΡΙΤΗΣ

ΤΥΠΟΣ

Στον «Παρατηρητή» Λεμεσού (26 Νοε.) σημείωμα του κ. Κω. Στ. για το Λουίτζι Πιραντέλλο, που πήρε φέτο το βραβείο Νόμπελ.

—Στην «Αλήθεια» Λεμεσού (16 Νοε.) σημείωμα του κ. Ο. Χατζή για τον «Κινηματογράφο» στην Κύπρο. Για το ίδιο ζήτημα γράφει κι ο κ. Α. Ίωαν. στην «Ελευθερία» (24 Νοε.)

—Στην ίδια εφημερίδα (24 Νοε.) κάποιος με το αρχικό Π. γράφει πολύ ενδ'αφέρουσες «αναμνήσεις» από το παλαιόν καθεστώς, ειδικά για το μαστιγώμα επί Τουρκοκρατίας. Τα κακοπία στοιχεία τότε τα δένανε πάνω στο «φύλακκα» κ' ύπερα τα χτυπούσαν με χλωρές βέργες οι λεγόμενοι «κυστάρτζες».

—Στην «Αλήθεια», (30 Νοε.) αναδημοσιεύεται από το 4ο τεύχος των «Κυπριακών Γραμμάτων», το κριτικό σημείωμα του κ. Κ. Προύση για τα «Κύπρια Έπη», του κ. Ξ. Φαρμακίδη.

—Στην «Πάφος» (16 Νοε.) ο κ. Κλεάνθης Γεωργιάδης άπαντά στην έπικριση του κ. Κ. Χατζηγιάννου («Κυπριακά Χρονικά» Οκτ.—Δεκ. 1934, σελ. 317) για τη «διαθήκη του Ίωαν» που σχολιάσε ο πρώτος («Κυπριακά Χρονικά» Ιούλ.—Σεπτ. 1934 σ. 228, κεξ.)

—Στην «Πρωινή» (30 Νοε.) ενδιαφέρουσα συνέντευξη του κ. Κ. Άσωση με τον πρώην ύπουργό της Παιδείας κ. Παπανδρέου για το γλωσσικό ζήτημα. Μεταξύ άλλων ο κ. Παπανδρέου είπε: «Οφείλει να εισαχθή η δημοτική άμεσας, τόνον επί το Γυναικίον θσον και επί το Πανεπιστήμιον ως γλώσσα ίσότημη προς την καθαρεύουσαν. Έμπιστεύουσι δηλαδή τον θάνατον της καθαρεύουσας επί την ζωτικότητα της δημοτικής».

—Στη «Φωνή της Κύπρου» (24 Νοε.) ο κ. Α.Γ.Μ. γράφει για την «αριθμομανία» στην αρχαιότητα κ' ύπερώτερα ως τη σημερινή ακόμη εποχή και δημοσιεύει και τρία νεότερα παραδείγματα.

—Στην «Ελευθερία» (24 Νοε.) ο κ. Π. Δίκαιος γράφει, συνεχίζοντας τα αρχαιολογικά του άρθρα, για την Σουηδία και την Κύπρο και για το έργο του κ. Τζερζιάντ.

—Στην «Ελλ. Βιβλ. και Βιβλιοφιλία» την «Επιθεώρησιν» (31 Οκτ.) πολυ ενδιαφέροντα στατιστικά πορίσματα για την κίνηση του ελληνικού βιβλίου από 1933.

—Στο «Journal of Hellenic Studies» (vol. LIV, part I, 1934) μετ'εξ άλλων μελετών δημοσιεύεται και μελέτη του κ. C. M. Bewra «Homeric words in Cyprus» και ενδιαφέρουσα βιβλιοκρισία. Αναφέρουμε την κριτική του κ. W. M. (William Miller) για την «Histoire de la vie Byzantine» του Ρουάνου καθηγητή κ. Ν. Γιόρκου, και του κ. R. M. Dawkins για τη μελέτη του κ. Τ. Μακάνου, κ' ποιητής Κ. Π. Καβάφης.

—Πήραμε ακόμη τα περιοδικά «Libre» (Οκτ.—Νοε.), «Γνώσις» (Ιούλ.—Αύγ.), και τις εφημερίδες «Νέος Κυπριακός Φύλαξ», και «Αθλητικά Νέα».

ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ

Σοφίας Α. Δοσινίδου.— «Παραίτηση Νικολάου του Μουζαλάνου από της Αρχιεπισκοπής Κύπρου—Ανεκδοτόν άπολογητικόν ποίημα... Έν Άθήναις, Τυπογραφείον Έστία», 1934.

«Κανόνες Ποδοσφαίρου (έπίσημοι) 1934—1935... Μετάφρασις έκ των Έπίσημων Άγγλικών Κανονισμών από Γ. Α Πέρπερη. Τύπος Χρ. Γ. Σταυρινίδου Λευκωσία Σελ. 1.

Π. Ίωνίδης, Α. Εύσταθίου, Τ. Μελά, Μ. Λοϊζίδη, Χ. Άλεξάνδρου—«Νέοι Κύπριοι Λογοτέχνες», Τυπογρ. «Νέος Κόσμος», Θωμά Γ. Κυριακίδη Κύπρος 1934—35. Γρ. 4 1/2).

ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ

Παρακαλούμε δούσε μας γράφον να γράφον από τη μία μεριά της κόλλας και με μελάνη.

κ. Ξ. Π. Φαρμακίδη, Λεμεσό. Ό φίλος κ. Ι. μας έδωκε το δημοτικό τραγούδι σας. Στείλιτε μας και τα άλλα για να τα βάλουμε όλα μαζί στο επόμενο τεύχος που θα είναι πανηγυρικό. Για το άλλο ζήτημα σας γράφει ο ίδιος.—κ. Α. Κύρρη, Σκαρίνου. Έχουμε πολλούς ενδοισμούς για το νέο σας διήγημα, τους ίδιους που άλλοτε σας γράφαμε σε ιδιαίτερη έπιστολή. Τις παρατηρήσεις σας στη μελέτη «ψυχαναλυτικό νόημα σε Κυπριακές παροιμίες», του κ. Δ. Νουση δεν μπορούμε να τις δημοσιεύσουμε, γιατί τότε θάνοιγε μία ατέλειωτη συζήτηση πολύ κουραστική και έξω από το πλαίσιο των «Κυπριακών Γραμμάτων». Καί με την ευκαιρία τούτη πληρούμε όλους που μας γράφανε για το ζήτημα αυτό π' άπτον ίδιο λόγο δε θα δημοσιεύουμε τις έπιστολές των κ. Α. Πανάρετο Βαρών. Σας ευχαριστούμε θερμωτάτα για τις κυπριακές λέξεις που μας στείλατε. Τα γνωμικά θα τα δημοσιεύουμε μόνο τους με τις αξιολογές σημειώσεις σας.—κ. Κ. Π. Χατζηγιάννου Κερύνια. Το πήραμε. Σας γράφουμε ώστόσο ιδιαίτερα.—κ. Γ. Χειμαρρίδη, Στροβόλο. Προχωρήτε κάπως ικανοποιητικά. Από τα νέα σας καλύτερο το «Ψάναν... Περσάτε καμιά μέρα από το γραφείο μας.—κ. Ν. Βραχίμη,

Βαρώσι. 'Ο κ. Ι. θα σάς γράφει πλατιά και θα φροντίσει να γέτε το βιβλίο.—κ. Λ. Μηλιώτη, Δύμες. Σας ευχαριστούμε θερμά γιά ότι μας στείλατε, που τό βρισκόυμε πολύ βοηθητικό. 'Ο τρόπος σας να δίνετε τη λέξη σε φράσεις συμπληρώνει σε πολλά τό νόημα. Καλά θα κάνετε να εξακολουθήσετε την έρευνα σας. Περιμένουμε την περιγραφή του γάμου. Τό βιβλίο θα σας σταλεί.—κ. Τ. Φραγκοούδη, 'Αθήνα. 'Ο κ. Α. πήρε τά έγγραφα και θα σας γράφει λεπτομέρειες σάν τά καλοκοιτάξει. 'Αν οι έπιστολές του Ψυχάση και του Παλαυά είναι άνεκδοτες, όπως πιστεύουμε πως θα διαπιστωθεί από την έρευνα μας, θα τις δημοσιεύουμε. Γιά τή συνεργασία σας ευχαριστούμε.—κ. Μάρανθο 'Αρίνη, 'Αμianto. Πολύ καλύτερο τό "Ζωή", από τά παλιά σας, άλλα ύστερεί και τούτο στό στίχο. Δέν προσέχετε τό ρυθμό, τή μουσική του στίχου και μάάλιστα στό δεύτερο τετράστιχο. Τό νόημα του τραγουδιού σας ώραιο. Θα σας συστήναμε ώστόσο να άπαλλαγίτε περισσότρο από την επίδραση γνωστών ποιητών, που

ζημιώνει την προσωπική σας διάθεση και δυναμικότητα.—κ. 'Αντ. Α. 'Αθήνα. Σας στείλαμε και τό τέταρτο και τό πέμπτο τεύχος έγκαιρώς, ώστε άπορούμε γιατί δέν τά πήρατε ακόμα. Κοιτάξτε εκεί στό ταχυδρομείο, γιατί έδώ δέν ύπάρχει καμμία άνωμαλία. Πολύ σας παρακαλούμε να μας πληροφορήσετε γιά αυτό και να κάνετε ότι σας γράψαμε στην τελευταία μας έπιστολή.—δ. Σοφία Δοανιδίου, 'Αθήνα. Πήραμε τό βιβλίο σας και τό αναγγέλλουμε. Θα γράφει για αυτό στό έπόμενο ειδικό συνεργάτης μας.—κ. Π. Πιερρίδη, 'Αρεόου. Πήραμε ότι στείλατε στόν κ. Ι. και σας ευχαριστούμε. Πολλά είναι νέα και άγνωστα και θα μπουνε στη γενική μελέτη που έτοιμάζουμε. 'Η μελέτη αυτή δε θα δει τό φως πριν από τό Γενάρη κ' έτσι στό μεταξύ μπουρείτε να μας στείλετε ότι άλλο έχετε σχετικό. 'Ο κ. Ι. περιμένει τά μονόπραχτά σας καθώς και τους κυπριακούς παιδικούς μύθους σας.—κ. Χρ. Χ' Γιαννακού, 'Αμianto. Σας γράφουμε ιδιαίτερα.

'Αναμείνατε

'Εντός όλίγου...

θα σας παρουσιάσωμεν εκπλήξεις:

τά Καλλυντικά

ΚΟΡΑΣΙΔΟΣ

εις νέα εϋμορφα κουτάκια και μεγέθη με τάς ίδιás ευθηνάς τιμάς μας.

Τό συμφέρον σας άπαιτεί να χρησιμοποιοιείτε τά είδη μας.

Ποιότης άρίστη, τιμή ευθηνή.

Γενικός άντιπρόσωπος Κύπρου

ΚΥΡΙΑΚΟΣ ΠΑΠΑ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ

Λήδρας 70, Τ. Κ. 100, Λευκωσία

Τά Παγκυπρώιως γνωστά καλλυντικά Μάρκας **ΚΟΡΑΣΙΔΟΣ**

Τό θρεπτικώτατον και νοστιμώτατον και άπαραίτητον δια κάθε σπίτι, **COCOMALT**

Αί Παγκοσμίου φήμης Γαλλο—'Αγγλικαί βαφαί μαλιών

INECTO RAPID

Αί περίφημες λεπίδες **NACET** του έργοστασίου Gillette εις τιμάς συναγωνισμού.

Γαλλικά Μυρωδικά, Φιξατέρ, Κολώνιες όκας κ.τ.λ.

Παλούνται χονδρικώς και λιανικώς εις τό γραφείον μας.

Δεχόμεθα επίσης παραγγελίας.

'Αποταθίητε:—

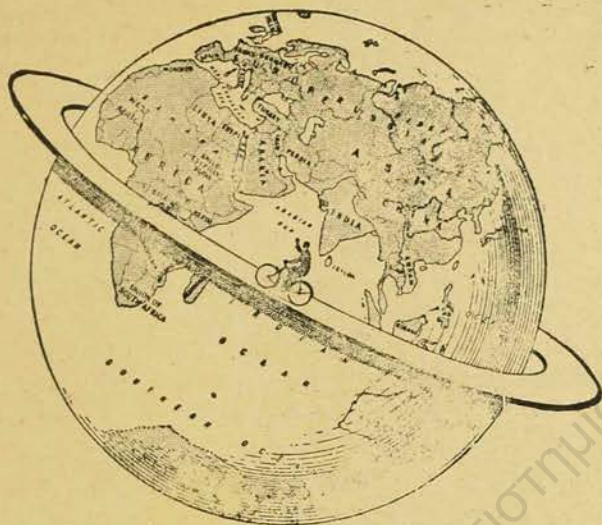
ΚΥΡΙΑΚΟΝ ΠΑΠΑ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ

Λήδρας 70, Τ.Κ. Νο 100

ΛΕΥΚΟΣΙΑ

'Υπεύθυνος ιδιοκτήτης: Α. Μ. 'Ατταλίδης—Λευκωσία.

Τυπογραφείο «ΝΕΟΣ Κόσμος» Θωμά Γ. Κυριακίδη-Λευκωσία.

Τὸ καταλληλότερο καὶ ὠραιότερο
ΠΡΩΤΟΧΡΟΝΙΑΤΙΚΟ ΔΩΡΟ

Δὲν μπορεῖ κανεὶς νὰ ἀρνηθῆ ὅτι εἶναι τὸ ποδήλατον **“ΡΑΛΛΗ”**

RALEIGH
THE ALL-STEEL BICYCLE

Ὡς ἐκ τῆς χαμηλῆς ἀξίας του καὶ τῆς εὐκολίας στὴν πληρωμῇ, ποὺ τὸ καθιστοῦν προσιτὸ σ’ ὅλα τὰ βαλάντια.

Τὸ ποδήλατο **ΡΑΛΛΗ** ὡς ἐκ τῆς γνωστῆς στερεότητος του διατηρεῖται χρόνια καὶ χρόνια καὶ ἔτσι γίνεται τὸ καλύτερο **Souvenir**.

Τὸ Πρωτοχρονιάτικο σας λοιπὸν δῶρο πρὸς τὰ τέκνα σας, τὰς κυρίας σας καὶ πρὸς ὅλους γενικῶς τοὺς προσφιλεῖς σας ἄς εἶναι

ΕΝΑ ΠΟΔΗΛΑΤΟ ΡΑΛΛΗ

ἂν θέλετε νὰ τοὺς εὐχαριστήσετε καὶ νὰ σὰς ἐνθυμοῦνται γιὰ πάντα.

Μόνον μὲ £ **6-10-0** τοῖς μετρητοῖς ἀγοράζετε ἓνα ποδήλατο **ΡΑΛΛΗ**

Εὐκολίαι ἀφάνταστοι εἰς τὴν πληρωμὴν

Η ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ **PRUDENTIAL LTD**

Ένα ιδεώδες Χριστουγεννιάτικο ΔΩΡΟ διὰ τὴν σύζυγόν σας, τὰ παιδιά σας καὶ σὰς τὸν ἴδιον :

Ένα συμβόλαιον ἀσφαλείας ζωῆς τῆς **ΠΡΟΥΤΕΝΣΙΑΛ.**

Ἡ μεγαλύτερη Ἀτρκλιτικὴ Ἐταιρεία εἰς ὅλην τὴν Βρετανικὴν Αὐτοκρατορίαν

ΕΠΙΣΗΜΟΙ ΑΡΙΘΜΟΙ διὰ τὸ ἔτος τὸ λήγον τὴν 31 Δεκεμβρίου 1933.

Ἡ ἐτησίᾳ *πρόσδοξος* ὑπερβαίνει... £ **30.000.000**

Τὸ ἐνεργητικὸν ὑπερβαίνει £ **277.000.000**

Ἀσφαλιστικὰ συμβόλαια ἐν ἰσχύει. **27.800.000**

Τὶ θὰ συμβῆ αὔριον :

Ἀσφαλιζόμενοι εἰς τὴν ἐταιρείαν **Prudential Ltd**, δὲν θὰ ἔχετε νάνησχεῖτε διὰ τὸ ζήτημα αὐτό.

Ἐξοικονομοῦντες **ΜΙΣΟ ΣΕΛΙΝΙ** τὴν ἡμέρα ἐξασφαλίζετε :

α) τὸ ὑπόλοιπον τῆς ζωῆς σας ὅταν γηράσετε

β) τὴν μόρφωσιν τῶν παιδιῶν σας

γ) τὴν διατροφὴν τῶν ἀγαπημένων σας.

ΑΣΦΑΛΙΣΘΗΤΕ ΣΗΜΕΡΟΝ, διότι αὔριον

α) μπορεῖ νὰ ἐγκαταλείψετε τὸν κόσμον αὐτὸν ἀφήνοντες τὴν οἰκογένειάν σας ἄνευ βοηθείας καὶ χωρὶς ὑποστήριξιν.

β) μπορεῖ νὰ πέσετε θῦμα κάποιας ἀρρώστιας ἢ ἀνικανότητος, ἢ ὅποια νὰ σὰς ἀποκλείσῃ ἀπὸ τὰς ὠφελείας ποὺ παρέχει μιὰ ἀσφάλεια.

γ) μπορεῖ νὰ προχωρήσετε στὴν ἡλικίᾳ κατὰ ἓνα χρόνον, ὅποτε θὰ ἔχετε νὰ πληρώσετε στὴν ἐταιρείαν ὑψηλότερα ἀσφάλιστρα.

ΑΣΦΑΛΙΣΘΗΤΕ ΣΗΜΕΡΟΝ εἰς τὴν

PRUDENTIAL

α) διότι ἡ **Prudential** εἶναι ἡ μεγαλύτερα ἐταιρεία καὶ ἔχει εἰδικευθῆ εἰς **ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ ΖΩΗΣ**.

β) ἡ **Prudential** ἐνδιαφέρεται διὰ τὴν μακροβιότητα τῶν πελατῶν της καὶ βοηθεῖ μεγάλα χημικὰ ἐργαστήρια, τὰ ὅποια διενεργοῦν ἐρεῦνας διὰ τὴν ἐξεύρεσιν φαρμάκων δυναμένων νὰ καταστήσουν τὴν ἀνθρωπίνην ζωὴν μακροτέραν.

Πράκτωρ διὰ τὴν **ΚΥΠΡΟΝ (ΖΩΗΣ ΚΑΙ ΠΥΡΟΣ)**

M. ΜΑΡΑΣΛΙΑΝ

Ταχ. Κιβ. 76 Λευκοσίᾳ (Κύπρος)

Ἐποπράκτορες εἰς ὅλας τὰς ἐπαρχίας τῆς Κύπρου.